

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

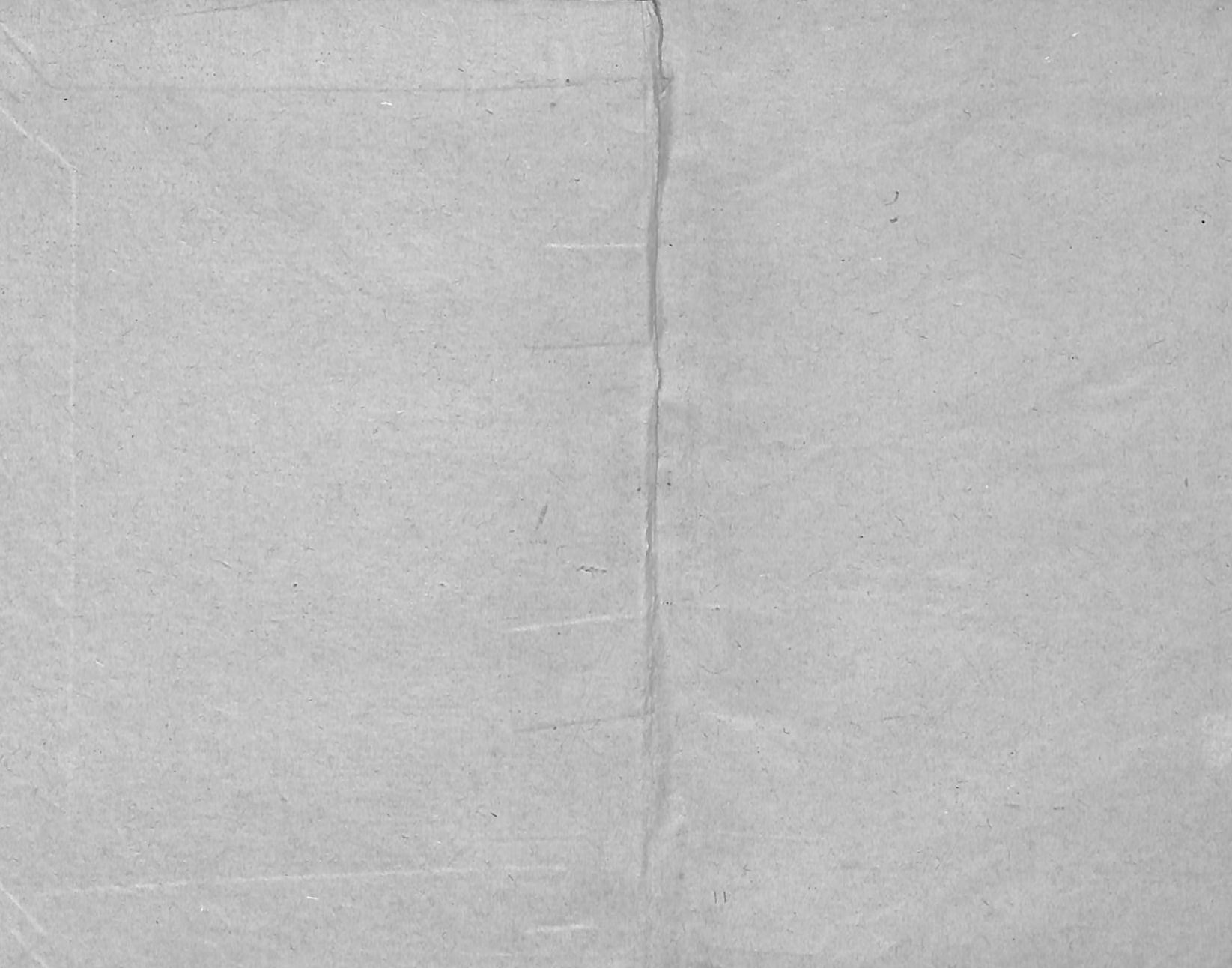
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3181

31-33

- 35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀ. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Պրոֆսորներ բոլոր յեղերների, միացե՛ք:

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ

=== ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐԶԸ ===

~~335.55~~
~~Ս-94~~

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

1926 թ.

21 JUN 2005

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՌՐԶ. ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք:

3K33
L-35

պր. ՍՍԱԼԻՆ

14 NOV 2005

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ

== ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁԸ ==

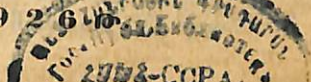
2616
38

196

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՍՈՐԹԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

1926

05.08.2013

3181

Համ. Կ. Կ. (բ) Լենինգրա-
դի կազմակերպությանն էմ
նվիրում:

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

Քրտեպ. № 434 (բ) Պ. № 1282. Պեսնրա. № 368. Տիր. 5,000

Պեսնրաի IV սպարան Լենինականում

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁԸ*)

(Առաջաբանի փոխառեն)

Ներկա ժողովածվի հիմնական մասերից մեկը պիտի համարել «Լենինիզմի հիմքերի մասին» բրոշյուրը։ Այդ բրոշյուրը առաջին անգամ լույս է ընծայվել համարյա յերկու տարի առաջ, 1924 թ. ապրիլին։ Այժմ այն ներկա ժողովածվի մեջ լույս է տեսնում յերկրորդ հրատարակությամբ։ Այս յերկու տարվա մեջ շատ ջուր է հոսել. կուսակցությունը յերկու գիսկուսիա մաշեց, քենինիզմի մասին մի շարք բրոշյուրներ ու ձեռնարկներ հրատարակվեցին, հերթական դարձան սոցիալիստական շինարարության նոր գործնական հարցեր։ Հասկանալի չէ, Վոր այս յերկու տարվա մեջ ծագած նոր խնդիրները, այլև հավասարապես բրոշյուրի լույս տեսնելուց հետո տեղի ունեցած գիսկուսիաների արդյունքները՝ չեյին կարող հաշվի առնվել այս բրոշյուրում։ Հասկանալի չէ նույնպես, թե մեր շինարարության կոնկրետ խնդիրները (նեպ, պետկապիտալիզմ, միջակ դյուրացության հարցը և այլն) չեյին կարող լիակատար լուսաբանված լինել մի փոքրիկ բրոշյուրում, Վոր «Լենինիզմի հիմքերի կոնսպեկտիվ շարադրանքն» է։ Այս

*) Ներկա հոդվածը իբր ներածություն է մտել ընկեր Ստալինի հոդվածների ժողովածուն, Վոր կրում է «Լենինիզմի խնդիրներ» վերտառությունը։

յի համարում միայն ուսակաւն սգգային հանգամանքներում: Յերրորդ՝ ուղիղ և նրա համար, վոր ճիշտ և նշում լենինիզմի որդանական կապը Մարքսի ուսմունքի հետ, իմպերիալիզմի դարաշրջանի մարքսիզմ բնորոշելով նրան՝ հակառակ լենինիզմի մի քանի քննադատներին, վորոնք նրան վոչ թե մարքսիզմի հետագա զարգացումն են համարում, այլ միայն մարքսիզմի վերականգնումն և նրա կիրառումն ուս իրականութեան նկատմամբ:

Այս բոլորը կարծես թե առանձին մեկնութիւնների կարիք չի զգում:

Այնուամենայնիվ յերևում և վոր մեր կուսակցութեան մեջ կան ընկերներ, վորոնք անհրաժեշտ են դատում քիչ այլ կերպ բնորոշել լենինիզմը: Ահա, որին ահ, ընկեր Ջինովկե կարծում և թե՝

«Լենինիզմը իմպերիալիստական պատերազմների և համաշխարհային հեղափոխութեան դարաշրջանի մարքսիզմ և, հեղափոխութեան, վոր անմիջականորեն ծագել և մի յերկրում, ուր գերիշխում և գլուղացութիւնը» *) (տես ընկ. Ջինովկի հոդվածը՝ «Բայլշիզմ թե՛ արոցկիզմ» — «Պրավդա» № 273, 30 նոյ. 1924 թ.)

Ի՞նչ կարող են նշանակել ընկեր Ջինովկի խոսքերը, ի՞նչ և նշանակում լենինիզմի բնորոշման մեջ մուծել Ռուսաստանի հետամնացութիւնը, նրա գլուղացիական բնույթը:

Այդ նշանակում և լենինիզմը միջազգային պրոլետարական ուսմունքից դարձնել ուսական առանձնահատկութեան արդյունք:

Այդ նշանակում և ջուր ածել Բաուերի և Կաուց-

*) Ընդգծումը պատկանում է ընկ. Ջինովկին, Ի. Ստ.

կու ջաղացին, վորոնք բացասում են լենինիզմի պիտանիութիւնը ուրիշ, կապիտալիստներն առավել զարգացած յերկրների համար:

Սոսք չկա, վոր գլուղացիական հարցը Ռուսաստանի համար կարևորագույն նշանակութիւն ունի, վոր մեր յերկրը գլուղացիական և Բայց ի՞նչ նշանակութիւն կարող և ունենալ այդ փաստը լենինիզմի հիմքերը բնորոշելու համար: Միթե լենինիզմը մշակվել և միայն Ռուսաստանի հողի վրա և Ռուսաստանի համար, այլ վոչ թե իմպերիալիզմի հողի վրա և իմպերիալիստական յերկրների համար ընդհանրապես: Միթե Լենինի այնպիսի աշխատութիւնները, ինչպես՝ «Իմպերիալիզմ», «Պետութիւնը և հեղափոխութիւնը», «Պրոլետարական հեղափոխութիւնը և ռենգատ Կաուցկին», «Ձախութեան մանկական հիվանդութիւնը» և այլն նշանակութիւն ունի միայն Ռուսաստանի, այլ վոչ բոլոր իմպերիալիստական յերկրների համար ընդհանրապես: Միթե լենինիզմը բոլոր յերկրների հեղափոխական շարժման փորձի ընդհանրացումը չէ: Միթե լենինիզմի թիրախի ու տակտիկայի հիմքերը պիտանի, պարտադիր չեն բոլոր յերկրների պրոլետարական կուսակցութիւնների համար: Միթե Լենինը արդարացի չեր ասելով, թե «բայլշիզմը իրրեւ տակտիկայի որինակ պիտանի յի բոլորի համար» *) (տես հ. XV, ԼՂ 503 ուսական հրատարակութիւն): Միթե Լենինը արդարացի չեր խոսելով «Սորհրդային իշխանութեան և բայլշիկյան թիրախի ու տակտիկայի հիմքերի միջազգային նշանակութեան» *) մասին (տես հ. XVII,

*) Ընդգծումներն իմն են: Ի. Ստ.

ևջ 116), Միթե ուղիղ չեն, որինակ, Լենինի հետևյալ խոսքերը.

«Ռուսաստանում՝ շնորհիվ մեր յերկրի խիստ շատ հետազոտության և մանր-բուժաբանականության՝ պրոլետարիատի գիտատուրյան անխուսափելիորեն մի քանի առանձնահատկություններով պիտի տարբերվի առաջավոր յերկրներին հետ համեմատած: Բայց Ռուսաստանում հիմնական ուշիները և հասարակական տնտեսություն հիմնական ձևերը նույնն են, ինչ վոր ամեն մի կապիտալիստական յերկրում: Այնպես վոր այդ առանձնահատկությունները համեմատյալ նվազանց կառույցի վերաբերվել ամենագլխավորին *) (տես հ. XVI, էջ 348):

Ցեղ յեթե այս բոլորը ճիշտ է՝ չի՞ բղխում այդտեղից այն, վոր ընկեր Զինովի լենինիզմի տված բնորոշումը չի կարող ուղիղ ճանաչվել:

Ինչպես հաշտեցնել Լենինիզմի այդ ազգայնորեն-սահմանափակ բնորոշումը ինտերնացիոնալիզմի հետ:

II

ԳԼԽԱՎՈՐԸ ԼԵՆԻՆԻԶՄՈՒՄ

«Լենինիզմի հիմքի մասին» բրոշյուրում ասված է.

«Վոմանք կարծում են, թե հիմնականը լենինիզմում գյուղացական հարցն է, թե լենինիզմի յեկակետը հանդիսանում է գյուղացություն».

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

Նրա դերի, նրա տեսակարար կշռի խնդրատարեկապն սխալ է: Հիմնական խնդիրը լենինիզմում, նրա մեկնակետը վոչ թե գյուղական հարցն է, այլ պրոլետարիատի գիտատուրայի խնդիրը, նրա նվաճման պայմանները, նրա ամրացման պայմանները, Գյուղացական հարցը, վոր լենինն է պրոլետարիատի զաշնակցի մասին նրա իշխանություն համար մղած պայքարում — ամանցական խնդիր է:

Ուղիղ է այս գրությունը:

Կարծում եմ, վոր ուղիղ է: Այդ գրությունն ամբողջապես բղխում է լենինիզմի բնորոշումից: Իսկապես, յեթե լենինիզմը պրոլետարական հեղափոխություն լինելու ու տակտիկան է, իսկ պրոլետարական հեղափոխություն հիմնական բովանդակությունը հանդիսանում է պրոլետարիատի գիտատուրան, — ապա պարզ է, վոր գլխավորը լենինիզմում պրոլետարիատի գիտատուրայի խնդրի մեջ է կայանում, այդ հարցի մշակման, այդ հարցի հիմնավորման ու կոնկրետացման մեջ:

Այնուամենայնիվ ընկեր Զինովի, ըստ յերևույթին, համաձայն չե այդ գրության հետ: Իր «Լենինի հիշատակին» հոդվածում նա ասում է.

«Գյուղացություն դերի խնդիրը, ինչպես արդեն ասել եմ յես, բայելիզմի, լենինիզմի հիմնական խնդիրն է *) (տես «Պրավդա», № 35, 1824 թ. փետր. 13):

Ընկ. Զինովի այս գրությունը, ինչպես տեսնում եք, ամբողջապես բղխում է լենինիզմի անճիշտ այն բնորոշումից, վոր ասել է ընկ. Զինովի: Ուստի

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

այն նույնքան անճիշտ ե, վորքան անճիշտ ե լենինիզմի նրա բնորոշումը:

Ուղիղ ե Լենինի թեսզիսը այն մասին, վոր պրոլետարիատի զիկտատուրան «հեղափոխության արմատական բովանդակությունն ե» (տես հ. XV, էջ 447): Անպայման ուղիղ ե Ուղիղ ե թեզիսը այն մասին, վոր լենինիզմը պրոլետարական հեղափոխության թեորիան ու տակտիկան ե: Յես կարծում եմ, վոր ուղիղ ե: Իսկ ինչ ե բղխում սրանից: Իսկ սրանից՝ բղխում ե այն, վոր լենինիզմի հիմնական խնդիրը, նրա մեկնակեալը, նրա հիմքը պրոլետարիատի խնդիրն ե հանգիստանում:

Միթե ուղիղ չե, վոր իմպերիալիզմի խնդիրը, իմպերիալիզմի դարգացման վստովոստուն բնույթի խնդիրը, սոցիալիզմի հաղթանակի խնդիրը մի յերկրում, պրոլետարիատի պետության խնդիրը, այդ պետության խորհրդային ձևի խնդիրը, կուսակցության դերի խնդիրը, պրոլետարիատի զիկտատուրայի սխտեմում, սոցիալիստական շինարարության ուղիները, խնդիրը, — վոր այս բոլոր խնդիրները հենց մշակել ե Լենինը: Միթե ուղիղ չե, վոր հենց այդ խնդիրներն ել կազմում են պրոլետարիատի զիկտատուրայի գաղափարի հիմքը, պատվանդանը: Միթե ուղիղ չե, վոր առանց այս հիմնական խնդիրների մշակման՝ պրոլետարիատի տեսակետից անխորհելի կըլինեք գյուղացիական հարցի մշակումը:

Նոսք չկա, վոր Լենինը լավ գիտեք գյուղացական հարցը: Նոսք չկա, վոր գյուղացական հարցը՝ իբրեւ պրոլետարիատի դաշնակցի խնդիր՝ կարեորագույն նշանակություն ունի պրոլետարիատի համար ե պրոլե-

տարիատի զիկտատուրայի հիմնական խնդրի բաղկացուցիչ մասն ե հանդիսանում: Բայց միթե պարզ չե, վոր յեթե լենինիզմի առաջ ցցված չլինեք պրոլետարիատի զիկտատուրայի հիմնական խնդիրը, ապա չեք լինի ե պրոլետարիատի դաշնակցի ածանցական խնդիրը, գյուղացական հարցը: Միթե պարզ չե, վոր յեթե լենինիզմի առաջ ցցված չլինեք պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը նվաճելու գործնական խնդիրը, ապա չեք լինի ե գյուղացության հետ դաշնակցելու խնդիրը:

Լենինը չեք լինի մեծագույն պրոլետարական իդեոլոգը, վորպիսին նա անկասկածելիորեն հանդիսանում ե, նա կըլինեք պարզ «գյուղացական փիլիսոփա», ինչպես նրան հաճախ նկարում են արտասահմանի գըրական քաղքենիները, — յեթե նա գյուղացական հարցը մշակման ձեռնարկեք վոչ թե պրոլետարիատի զիկտատուրայի թեորիայի ու տակտիկայի պատվանդանի վրա, այլ առանց այդ պատվանդանի, այդ պատվանդանից դուրս:

Յերկուսից մեկը.

Կալ գյուղացական հարցը գլխավորն ե լենինիզմում ե այն ժամանակ լենինիզմը պիտանի չե, պարտադիր չե կապիտալիստորեն դարգացած յերկրների համար, յերկիրների, վոր գյուղացական չեն, կալ գլխավորը լենինիզմում հանդիսանում ե պրոլետարիատի զիկտատուրան ե այն ժամանակ լենինիզմը հանգիստանում ե բոլոր յերկիրների պրոլետարների միջազգային ուսմունքը, պիտանի ե պարտադիր առանց բացառության բոլոր յերկիրների, վորոնց թվում ե կապիտալիստորեն դարգացածների համար:

Այստեղ պետք ե բնորոշելու անել:

«ՊԵՐՄԱՆԵՆՏ» ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Լենինի զմի հիմքերի մասին» բրոշյուրում «պերմանենտ հեղափոխության թեորիան» գնահատվում է իբրև գյուղացության դերի թերագնահատման «թեորիա»: Այնտեղ ասված է *).

«Լենինը պայքարում էր «պերմանենտ հեղափոխության կողմնակիցների դեմ վոչ թե անընդհատության խնդրի պատճառով, վորովհետև ինքը Լենինը կանգնած էր հեղափոխության անընդհատության տեսակետին, — այլ գյուղացության դերի թերագնահատման համար, գյուղացության, վոր հանդիսանում է պրոլետարիատի մեծագույն պահեստի ուլթը»:

Ուստի «պերմանենտականներին» այս բնույթագիրը մինչև վերջին ժամանակ համարվում էր հանրաճանաչված: Այնուամենայնիվ թեև ընդհանրապես ուղիղ, այն չի կարող սպառնացրիչ ճանաչվել 1924 թ. դիսկուսիան մի կողմից, Լենինի աշխատությունների խնամքով վերլուծությունը մյուս կողմից ցույց տվին, վոր ուստի «պերմանենտականների» սխալը կայանում էր վոչ միայն գյուղացության դերի թերանգահատման մեջ, այլև պրոլետարիատի ուլթերի և ընդունակությունների թերագնահատման մեջ առաջնորդելու գյուղացության նը, թերահավատության մեջ դեպի պրոլետարիատի հեգեմոնիայի (գերիշխանության) գաղափարը:

Այս պատճառով «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը

*) Խոսքը առաջին հրատարակության մասին է:

և ուսական կոմունիստների տակտիկան» իմ բրոշյուրում (1924 թ. դեկտեմբեր) յես ընդարձակեցի այդ բնույթագիրը և այն փոխեցի ուրիշ, առավել լրիվ բնույթագրով: Ահա դրա մասին ինչ է ասված այդ բրոշյուրում.

«Մինչ այժմ սովորաբար նշում եյին «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիայի մի կողմը — թերահավատությունը գյուղացիական շարժման հեղափոխական հնարավորություններին հանդեպ: Այժմ արդարության համար, այդ կողմն անհրաժեշտ է լրացնել ուրիշ կողմով, — թերահավատությամբ Ռուսաստանի պրոլետարիատի ուլթերի և ընդունակությունների հանդեպ»:

Այս, հարկավ, չի նշանակում, թե Լենինի զմի դեմ էր կամ դեմ է անչակերտավոր պերմանենտ հեղափոխության գաղափարին, վոր Մարքսն է հռչակել անցյալ դարի քառասունական թվականներին: Ընդհակառակը, Լենինը միակ մարքսիստն էր, վոր ուղիղ էր ըմբռնել ու զարգացրել պերմանենտ հեղափոխության գաղափարը: Լենինի տարբերությունը «պերմանենտականներից» այս խնդրում կայանում է նրա մեջ, վոր «պերմանենտականները» աղավաղում էյին Մարքսի պերմանենտ հեղափոխության գաղափարը, դարձնելով այն կենսապարհի գրգռի իմաստություն, այն ինչ Լենինը վերցրեց այդ գաղափարը իր մաքուր ձևով և այն դարձրեց իր հեղափոխության թեորիայի հիմքերից մեկը: Պետք է հիշել, վոր բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխության ներաճման և սոցիալիստական հեղափոխության փոխարկման գաղափարը, վոր ավել է Լենինը դեռ 1905

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

թվականին, Մարքսի պերմանենտ հեղափոխության թեորիայի մարքսավորման ձևերից մեկն է։ Ահա թե դեռ 1905 թ. ինչ էր զրոււմ այդ մասին Լենինը.

«Դեմոկրատական հեղափոխությունից մենք այնուամենայնիվ հենց մեր ուշժերի, գիտակից ու կազմակերպված պրոլետարիատի ուշժի չափով կըսկսենք անցնել սոցիալիստական հեղափոխության։ Մենք անընդհատ հեղափոխության կողմնակից ենք *): Մենք կանգ չենք առնի կես ճամբին։ Չընկնելով արկածախնդրության մեջ, չզալաճանելով մեր գիտական խզճին, չհետապնդելով եժանագին ժողովրդականության, մենք կարող ենք ասել և ասում ենք միայն մի բան. մենք բոլոր ուշժերով կողնենք վողջ գյուղացությանը դեմոկրատական հեղափոխություն կատարելու, վուպեսզի դրանով հեռ լինի մեզ, պրոլետարիատի կուսակցության, վորքան հնարավոր է արագ անցնելու նոր և բարձր խնդրի—սոցիալիստական հեղափոխության» (տես հ. 16, էջ 449-450)։

Բայց ահա ինչ է զրոււմ այդ նյութի մասին Լենինը տասն և վեց տարի անց, պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը նվաճելուց հետո.

«Կաուցկիները, Հիլֆերդինգները, Մարտովները, Չերնովները, Հիլկվիտները, Լոնգենները, Մակդոնալդները, Տուրատինները և «2¹/₂-ական» մարքսիզմի մյուս հերոսները չկարողացան ըմբռնել... բուրժուա-դեմոկրատական և պրոլետար-սոցիալիստական հեղափոխությունների փոխաբերելությունները։ Առաջին ներանելով փոխաբե-

*) Ընդգծումն իմն է. Ի. Ստ.

վում է յերկրորդին *): Յերկրորդը անցողաբար լուծում է առաջին խնդիրները։ Յերկրորդը ամրապնդում է առաջին գործը։ Պայքարը և միայն պայքարն է վճռում, թե վորքան և հաջողվում յերկրորդին՝ գերազանցել առաջինին» (տես հ. 18, մ. 1-ին, էջ 363)։

Յես հատուկ ուշադրություն եմ հրավիրում առաջին ցիտատի վրա, վոր վերցրած է Լենինի 1905 թ. սեպտեմբերի 1-ին հրապարակած «Սոցիալ-դեմոկրատիայի վերաբերմունքը դեպի գյուղացական շարժումը» հոդվածից։ Յես այս ընդգծում եմ ի գիտություն այն ընկերների, վորոնք դեռ ևս շարունակում են պնդել, թե իբր Լենինը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխության ներաճման և նրա սոցիալիստական հեղափոխության փոխարկվելու գաղափարին է յեկել, պերմանենտ հեղափոխության գաղափարին է հանգել իմպերալիստական պատերազմից հետո, մոտավորապես 1916 թվականին։ Այդ ցիտատը կասկած չի թողնում, վոր այդ ընկերները խորապես մոլորվում են։

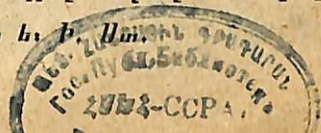
IV

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ շԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ

Ինչո՞ւմն է կայանում պրոլետարական հեղափոխության գիծը, նրա տարբերությունը բուրժուական հեղափոխությունից։

Տարբերությունը պրոլետարական հեղափոխու-

*) Ընդգծումն իմն է. Ի. Ստ.

թյան և բուրժուական հեղափոխության միջև կարելի-
կըլինի վերածել հինգ հիմնական կետերի.

1) Բուրժուական հեղափոխությունը սովորաբար
սկսվում է կապիտալիստական կառուցվածքի առավել
կամպական սրտարաստի ձևերի գոյության պայմանում,
վոր դեռևս զբաղեցված հեղափոխությունից առաջ ծլել
ու հասունացել են ավատական հասարակության գո-
ղում, այն ինչ պրոլետարական հեղափոխությունն ըս-
կսվում է սոցիալիստական կառուցվածքի պատրաստի
ձևերի բացակայության կամ համարյա բացակայության
պայմանում:

2) Բուրժուական հեղափոխության հիմնական
խնդիրը հանգում է նրան, վոր նվաճվի իշխանությունը
և այն համապատասխան վիճակի վերածվի գոյություն
ունեցող բուրժուական եկոնոմիկայի հետ, այն ինչ
պրոլետարական հեղափոխության հիմնական խնդիրը
հանգում է նրան, վոր նվաճելով իշխանությանը՝ կա-
ռուցվի նոր, սոցիալիստական եկոնոմիկա:

3) Բուրժուական հեղափոխությունը սովորաբար
ավարտվում է իշխանության նվաճումով, այն ինչ պրո-
լետարական հեղափոխության համար իշխանության
նվաճումը միայն նրա սկիզբն է, ըստ վորում իշխա-
նությունը ոգտագործվում է իբրև լծակ վերակերտելու
հին եկոնոմիկան և կազմակերպելու նորը:

4) Բուրժուական հեղափոխությունը սահմանա-
փակվում է փոփոխելով իշխանության մեջ մի շահա-
գործող խմբակ մյուս շահագործող խմբակով, ահա ին-
չու նա կարիք չի զգում փշրելու հին պետական մե-
քենան, այն ինչ պրոլետարական հեղափոխությունը
իշխանությունից վտարում է բոլոր և ամեն կարգի շա-

հագործող խմբակներին և իշխանության տիրացնում բո-
լոր աշխատավորների ու շահագործվողների առաջնոր-
դին, պրոլետարների դասակարգին, ահա ինչու նա չի
կարող չփշրել հին պետական մեքենան և այն փոխա-
րինել նորով:

5) Բուրժուական հեղափոխությունը չի կարող
շատ ու քիչ տեականորեն բուրժուազիայի շուրջը հա-
մախմբել աշխատավոր ու շահագործվող միլիոնավոր
մասսաներին հենց այն պատճառով, վոր նրանք աշխա-
տավոր ու շահագործվող են հանդիսանում, այն ինչ
պրոլետարական հեղափոխությունը կարող է և պետք
է նրանց տեական դաշնակցությամբ շարկապե պրո-
լետարիատի հետ հենց վորպես աշխատավորների ու
շահագործվողների, յեթե այն կամենում է իրագործել
իր հիմնական խնդիրը, վոր է ամբացումն պրոլետա-
րիատի իշխանության և նոր, սոցիալիստական եկո-
նոմիկայի կառուցումն:

Ահա Լենինի միքանի հիմնական դրույթյունները
«սյս մասին».

«Հիմնական տարբերություններից մեկը
բուրժուական և սոցիալիստական հեղափոխու-
թյունների միջև, ասում է Լենինը, կայանում է
նրանում, վոր միշտ ֆեոդալիզմից աճող բուր-
ժուական հեղափոխության համար նոր տնտե-
սական կազմակերպությունները աստիճանաբար
ստեղծվում են հին հասարակակարգի խորքերում
հենց գոնե առևտրական հարաբերությունների
զարգացումով, վորոնք աստիճանաբար փոփո-
խում են ֆեոդալական հասարակության բոլոր
կողմերը: Բուրժուական հեղափոխությունն իր

առջև մի խնդիր ունենալը—սրբել, դեն շարժել, կործանել նախկին հասարակության բոլոր կապանքները: Իրագործելով այդ խնդիրը, ամեն մի բուրժուական հեղափոխություն իրագործում է այն բոլորը, ինչ պահանջվում է նրանից, վերստին վերջին հաշվով այն ստեղծում է ապրանքային արտադրություն և ուժեղացնում է կապիտալիզմի աճումը: Միանգամայն այլ վիճակում է գըտնվում սոցիալիստական հեղափոխությունը: Վորքան առավել հետաձգեց է այն երկիրը, վերին վիճակից պատմության զիգագներին ուժով սկսել սոցիալիստական հեղափոխությունը, այնքան դժվար է նրա համար հին կապիտալիստական փոխարարելությունից սոցիալիստականին անցնելը: Այստեղ կործանման խնդիրներին ավելանում են նոր, չլսված դժվարության խնդիր—կազմակերպչականը» (տես հ. XV, էջ 124):

«Յեթն ուսական հեղափոխության ժողովրդական ստեղծագործությունը, վոր անցել է 1905 թ. մեծ փորձով,—շարունակում է Լենինը,—դեռ 1917 թ. փետրվարին խորհուրդներ չստեղծեց, ապա վոչ մի դեպքում նրանք չեյին կարող հոկտեմբերին վերցնել իշխանությունը, վորովհետև հաջողությունը կախված է միլիոններ ընդգրկող շարժման արդեն պատրաստի կազմակերպչական ձևերից: Այդ պատրաստի ձևը հանդիսացան խորհուրդները վոչ այն պատճառով, վոր քաղաքականության բնագավառում մեզ սպասում էյին այն փայլուն հաջողությունները, այն համատարած հաղթական յերթը, վոր մենք ապրեցինք, այլ

այն պատճառով, վոր քաղաքական նոր ձևը պատրաստ էր և մեզ մնում էր միայն միքանի դեկրետներով հեղափոխություն առաջին ամիսներին սաղմնային վիճակ ավրող խորհրդային իշխանությունը դարձնել Ռուսաստանի պետության պաշտոնապես ճանաչված ձևը,—Ռուսաստանի խորհրդային Հանրապետությունը» (նույն տեղ, էջ 124—125):

Մնում էյին դեռ, ասում է Լենինը, վիթխարի դժվարության յերկու-խնդիր, վորոնց լուծումը վոչ մի դեպքում չի հանդիսանում այն հաղթական յերթը, վորով անցել է մեր հեղափոխությունը» (նույն տեղ, էջ 125):

Առաջին՝ այդ ներքին կազմակերպության խնդիրն է, վոր ցցված է ամեն-մի սոցիալիստական հեղափոխության առաջ: Սոցիալական հեղափոխության տարբերությունը բուրժուականից հենց կայանում է նրանում, վոր այնտեղ կան կապիտալիստական կազմակերպությունների պատրաստի ձևեր, իսկ խորհրդային պրոլետարական հեղափոխությունը այն փոխարարելությունները պատրաստի չի ստանում, յեթն չվերցնենք կապիտալիզմի ամենից զարգացած ձևերը, վորոնք ըստ եության ընդգրկել են արդյունարթության միայն վոչ-մեծ գազաթները և միանգամայն քիչ են շոշափել դեռ հողագործությունը: Հաշվառելի կազմակերպում, խոշորագույն ձևանարկությունների վրա կոնտրոլ, վոլջ պետական տնտեսական մեխանիզմի կերպարանափոխումը միասնական խոշոր մեքենայի, տնտեսական որգանիզմ,

վոր աշխատում ե անպես, վորպեսզի հարյուրա-
վոր միլիոն մարդիկ ղեկավարվեն մի պլանով,—ա-
հա այն վիթխարի կադմակերպչական խնդիրը, վոր
բարձիվել է մեր ուսերին: Իր խել պայմաններով
այն վոչ մի կերպ չեր թուլատրում հախուռն
լուծումն, այն լուծումը, վորով մեզ հաջողվում
եր հաղթահարել քաղաքացիական պատերազմի
խնդիրները» (նույն տեղ, էջ 125):

«Յերկրորդ խնդիրը—միջազգային հեղափո-
խության հարցի լուծումն է: Յեթե մենք այնպես
հեշտությամբ զոռեցինք կերենսկու հրոսակնե-
րին, յեթե այնպես հեշտությամբ իշխանություն
ստեղծեցինք, յեթե մենք առանց նվազագույն
աշխատանքի ստացանք հողի սոցիալազացիայի,
բանվորական կոնտրոլի ղեկրետները, ապա մի-
այն այն պատճառով, վոր հատուկ դասավորված
պայմանները կարճ ժամանակով մեզ ծածկեցին
միջազգային իմտերիալիզմից: Միջազգային իմ-
պերիալիզմը, վոր ունի ամբողջ միացյալ կապի-
տալի ուշժը և ռազմական տեխնիկայի վողջ
զորությունը, վիթխարի սեալ ուշժ է, վոր վոչ
մի դեպքում, վոչ մի պայմանով խորհրդային հան-
րապետության հետ չի կարող կողք-կողքի ապ-
րել թե իր որչեկտիվ գրությամբ, թե այն կա-
պիտալիստական դասակարգի տնտեսական շահե-
րով, դասակարգի, վոր մարմնավորված է նրա
մեջ, չեր կարող կողք-կողքի ապրել առևտրական
կապերի, միջազգային և ֆինանսական փոխհա-
րաբերությունների գորությամբ: Այստեղ կոն-
ֆլիկտը ներկայանում էր անխուսափելի: Այստեղ

ռուսական հեղափոխության մեծագույն դժվա-
րությունն է, նրա մեծագույն պատմական պրոբ-
լեմը—անհրաժեշտություն՝ լուծելու միջազգային
խնդիրները, անհրաժեշտություն՝ միջազգային հե-
ղափոխություն առաջացնելու» (նույն տեղ, էջ
126—127):

Այդպիսին են պրոլետարական հեղափոխության
ներքին բնույթը և հիմնական իմաստը:

Կարելի՞ չէ արդյոք առանց բռնական հեղափո-
խության, առանց պրոլետարիատի ղեկատուությի
հին բուրժուական կարգերի նման արմատական վերա-
կառուցում կատարել:

Պարզ է, վոր անկարելի չէ: Խորհել, թե նման
հեղափոխություն կարելի չէ կատարել խաղաղությամբ,
բուրժուական դեմոկրատիայի շրջանակներում, վոր
հարմարեցրած է բուրժուազիայի տիրապետության
համար,—նշանակում է կամ խելազարվել և կորցնել
նորմալ մարդկային հասկացողությունը, կամ բիրտ
կերպով և բացահայտորեն հրաժարվել պրոլետարական
հեղափոխությունից:

Այս դրությունը պետք է ընդգծել առավել մեծ
ուշժով ու կատեգորիկ կերպով, քանի վոր մենք գործ
ունենք դեռ ևս մի յերկրում հաղթանակած պրոլետա-
րական հեղափոխության հետ, մի յերկրում, վոր
շրջապատված է թշնամի կապիտալիստական յերկիր-
ներով և վորի բուրժուազիային չի կարող չստատրել
միջազգային կապիտալը:

Ահա ինչն է կենսոն ասում է, թե «հարստահա-
րված դասակարգի ազատագրությունն անհնարին է վոչ
միայն առանց բռնական հեղափոխության, այլև՝ ա-

ռանց վոչնյացնելու պետական իշխանության այն ապարատը, վոր ստեղծել է տիրող դասակարգը» (տես հ. XLV, մ. 2, էջ 302):

«Թող սկզբից,—ասում է Լենինը,—պահպանելով մասնավոր սեփականությունը, այսինքն պահպանելով իշխանությունը, կապիտալի ճնշումը,—բնակչության մեծամասնությունը արտահայտվի կողմնակից պրոլետարիատի կուսակցության,—այն ժամանակ միայն նա կարող է և պետք է վերցնի իշխանությունը»,—այսպես են ասում մանր բուրժուական դեմոկրատները, բուրժուազիայի փաստական սպասավորները, վոր «սոցիալիստ» են անվանում իրանց» (տես հ. XVI, էջ 456):

«Թող սկզբից, շարունակում է Լենինը, հեղափոխական պրոլետարիատը տապալե բուրժուազիային, ջլատե կապիտալի ճնշումը, փշրե բուրժուական պետական ապարատը,—այն ժամանակ հաղթանակած պրոլետարիատը կարող է արագորեն իր կողմը գրավել վոչ-պրոլետարական աշխատավոր մասսաների մեծամասնության համակրանքն ու աջակցությունը, բավարարելով նրանց ի հաշիվ շահագործողներին,—ասում ենք մենք» (նույն տեղ, էջ 457):

«Վորպեսզի իր կողմը նվաճե բնակչության մեծամասնությունը,—շարունակում է Լենինը,—պրոլետարիատը նախ և առաջ պիտի տապալի բուրժուազիային և իր ձեռքն առնե պետական իշխանությունը: Յերկրորդ՝ ջարդովիչուր անելով հին պետական ապարատը, նա պիտի խորհրդա-

յին իշխանություն մտցնի, վորով նա միանգամից կըխախտե բուրժուազիայի և մանր-բուրժուական համաձայնողականների տիրապետությունը, հեղինակությունը, ազդեցությունը վոչ-պրոլետարական աշխատավոր մասսաների մեջ: Յերրորդ՝ նա պետք է վերջնահարված հասցնի բուրժուազիայի և մանր-բուրժուական համաձայնողականների ազդեցությանը, վոր նրանք վոչ-պրոլետարական աշխատավոր մասսաների մեծամասնության մեջ, հեղափոխականություն են իրագործելով նրանց տնտեսական կարիքները ի հաշիվ շահագործողների» (նույն տեղ, էջ 450):

Այսպիսին են պրոլետարական հեղափոխության բնորոշ նշանները:

Ի՞նչպիսին են, սրա հետ կապակցված, պրոլետարիատի զիկտատուրայի հիմնական գծերը, յեթե ճանաչված է, վոր պրոլետարական հեղափոխության հիմնական բովանդակությունը պրոլետարիատի զիկտատուրան է:

Ահա պրոլետարիատի զիկտատուրայի առավել ընդհանուր բնորոշումը, վոր տվել է Լենինը.

«Պրոլետարիատի զիկտատուրան դասակարգային կռիվ ավարտումն է, այլ նրա շարունակությունը նոր ձևերով: Պրոլետարիատի զիկտատուրան հաղթած և քաղաքական իշխանությունը իր ձեռքն առած պրոլետարիատի դասակարգային կռիվն է ընդդեմ պարտված, բայց չվոչնչացած, չչքացած, չգաղարած դիմադրություն ցույց տալ, իր դիմադրությունն ուժեղացրած բուրժուազիային» (տես հ. 16-րդ, էջ 240-241):

Առարկելով պրոլետարիատի զիկտատուրան «համաժողովրդական», «հանրաբնույթ», «վոչ-դասակարգային» իշխանության հետ շփոթելու դեմ, Լենինն ասում է.

«Այն դասակարգը, վոր իր ձեռքն է վերցրել քաղաքական տիրապետությունը, վերցրել է գիտակցելով, թե այն մեծակ է վերցնում: Այդ պարունակում է պրոլետարիատի զիկտատուրայի հասկացողության մեջ: Այդ հասկացողությունն այն ժամանակ միայն իմաստ ունի, յերբ մի դասակարգ գիտե, թե նա մինակ է իր ձեռքն առնում քաղաքական իշխանությունը և վոչ իրան, վոչ ուրիշներին «համաժողովրդական, հանրաբնույթ, վողջ ժողովրդի անուկից սրբագործված» իշխանության գրույցներով չի խաբւում» (տես հ. 18-րդ մ. 1, էջ 175):

Այս չի նշանակում սակայն, թե մի դասակարգի իշխանությունը, պրոլետարների դասակարգի, վոր բաժին չի հանում և չի կարող բաժին հանել մյուս դասակարգերին, իր նպատակների իրագործման համար մյուս դասակարգերի աշխատավոր և շահագործվող մասնանների ոգնություն կարիքը չի զգում: Ընդհակառակը: Այդ իշխանությունը, մի դասակարգի իշխանությունը կարող է հաստատվել և ավարտվել միայն առանձին ձևի դաշնակցություն կնքելով պրոլետարների դասակարգի և մանր-բուրժուական դասակարգի աշխատավոր մասնանների, նախ և առաջ գյուղացության աշխատավոր մասնանների միջև:

Ինչ առանձին ձևի դաշնակցություն է այդ, ինչի՞ մեջ է այն կայանում: Չի՞ հակասում ընդհանրա-

պես մյուս վոչ-պրոլետարական դասակարգերի աշխատավոր մասնանների հետ կնքած այդ դաշնակցությունը մի դասակարգի զիկտատուրայի գաղափարին:

Այդ դաշնակցության առանձին ձևը կայանում է նրանում, վոր այդ դաշնակցության ղեկավար ուժը պրոլետարիատն է հանդիսանում: Այդ դաշնակցության առանձին ձևը կայանում է նրանում, վոր պետության ղեկավարը, պրոլետարիատի զիկտատուրայի սիստեմի ղեկավարը հանդիսանում է մի կուսակցություն, պրոլետարիատի կուսակցությունը, կոմունիստների կուսակցությունը, վոր ղեկավարությունից բաժին չի հանում յեւ բաժին չի կարող հանել մյուս կուսակցություններին:

Ինչպես տեսնում եք հակասությունն այստեղ յերևութական է, թվացող:

«Պրոլետարիատի զիկտատուրան,—ասում է Լենինը,—առանձին ձևի դասակարգային դաճակցություն է *)» կնքված պրոլետարիատի, աշխատավոր ավանգարդի և բաղմամբի վոչ-պրոլետարական աշխատող շերտերի (մանր բուրժուազիա, մանր տնտեսատերեր, գյուղացություն, ինտելիգենցիա և այլն) կամ նրանց մեծամասնության միջև, դաշնակցություն՝ ընդդեմ կապիտալի, դաշնակցություն, վոր նպատակ ունի կատարելապես տապալելու կապիտալը, կատարելապես ճնշելու բուրժուազիայի զիմադրությունները և վերականգնման փորձերը նրա կողմից, դաշնակցություն, վոր նպատակ ունի վերջնականապես ըստեղծելու և ամրացնելու սոցիալիզմը: Այդ առան-

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Սո.

ձին տեղակ դաշնակցությունն է, վոր կազմավորվում է առանձին հանգամանքներում, այն է՝ կատարի քաղաքացիական պատերազմի հանգամանքներում, այդ սոցիալիզմի կուռ կողմնակիցների դաշնակցությունն է նրա հեղհեղուկ, յերբեմն «չեզոք» (այն ժամանակ պայքար մղելու համաձայնությունից դաշնակցությունը դառնում է չեզոքության համաձայնություն) կողմնակիցների հետ, դաժնակցությունն սնտեսապես, քաղաքականորեն, սոցիալապես, հոգեվոր տեսակետից վոյ միասար դասակարգերի միջեմ *) (տես հ. 16, էջ 240-241):

Իր մի հրահանգչական գեկուցման մեջ ընկեր կա՝ ժենեը՝ բանավիճելով պրոլետարիատի գեկտատուրայի նման ըմբռնման դեմ՝ ասում է.

«Դիկտատուրան մի դասակարգի դաշնակցությունն չէ *) մյուսի հետ» (տես «Պրավդա», № 11, 1925 թ. յունվ. 14):

Յես կարծում էմ, վոր ընկեր Կամենենն այստեղ նախ և առաջ նկատի ունի իմ «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ռուսական կոմունիստների տակտիկան» բրոշյուրից մի տեղ, ուր ասված է.

«Պրոլետարիատի գեկտատուրան պարզ կառավարական գազաթ չէ, «հմտորեն» «ջոկած» «փորձված ստրատեգի» հոգատար ձեռքով և «բանականորեն հենվող» բնակչության այս կամ այն շերտերի վրա: Պրոլետարիատի գեկտատուրան դասակարգային դաշնակցություն է պրոլետարիատի և գյուղացության աշխատող մասսաների

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

րի միջև տապալելու կապիտալը, սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակը նվաճելու մի պայմանով, վոր այդ դաշնակցության գեկավար ուժն է հանդիսանում պրոլետարիատը»:

Յես ամբողջապես պաշտպանում էմ պրոլետարիատի գեկտատուրայի այդ ձևակերպումը, վորովհետև կարծում էմ, վոր այն ամբողջութամբ և լիովին զուգահեռվում է Լենինի հենց նոր հիշատակած ձևակերպման հետ:

Յես պնդում էմ, վոր ընկեր Կամենենի հայտարարությունն այն մասին, թե «գեկտատուրան մի դասակարգի դաշնակցություն չէ մյուսի հետ», տրված այդպիսի անառարկելի ձևով, — վոչինչ ընդհանուր չունի պրոլետարիատի գեկտատուրայի Լենինյան թեորիայի հետ:

Յես պնդում էմ, վոր այդպես կարող են խոսել միայն այն մարդիկ, վորոնք չեն ըմբռնել զոգման գաղափարի, պրոլետարիատի և գյուղացության դաշնակցության գաղափարի, պրոլետարիատի այդ դաշնակցության մեջ ունեցած գերիշխանության գաղափարի իմաստը:

Այդպես կարող են խոսել միայն մարդիկ, վորոնք չեն ըմբռնել Լենինի թեզիսը այն մասին, թե՝

«Միայն համաձայնությունը գյուղացության հետ *) կարող է փրկել Ռուսաստանի սոցիալիստական հեղափոխությունը, քանի չի բռնկվել հեղափոխությունը մյուս յերկրներում» (տես հ. 18-րդ, մ. 1, էջ 138):

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

Սյդպիս կարող են խոսել միայն մարդիկ, վորոնք
չեն ըմբռնել Լենինի միտքն այն մասին, թե՛

«Դիկտատուրայի գերագույն սկզբունքն է *)—
պահպանել պրոլետարիատի դաշնակցությունը
գյուղացւոյն հետ, վորպեսզի պրոլետարիա-
տը կարողանա պահպանել ղեկավար դեր և պե-
տական իշխանություն» (տես հ. 18, մ. 1, էջ
331)

Հիշելով դիկտատուրայի կարևորագույն նպա-
տակներէ մեկը, շահագործողների ճնշման նպատակը,
Լենինն ասում է.

«Դիկտատուրայի գիտական ըմբռնումը նը-
շանակում է վոչ այլ ինչ, քան վոչնչով չսահմա-
նափակված, վոչ մի որենքով, բացարձակապես
վոչ մի կանոնադրությամբ չկաշկանդված, անմի-
ջականորեն բռնության վրա հենվող իշխանու-
թյուն... Դիկտատուրան նշանակում է—մի ան-
գամ ընդ միշտ նկատի առեք այս, պարոնսյք
կաղեւտներ—անսահմանափակ, ութի, այլ վոչ
որենքի վրա հենվող իշխանություն: Քաղաքա-
ցիական պատերազմի ժամանակ յուրաքանչյուր
հաղթող իշխանություն կարող է լինել միայն
դիկտատուրա» (տես հ. 18, էջ 361 և 355):

Բայց բռնությամբ, հարկավ, չի սպառվում պրո-
լետարիատի դիկտատուրան, թեև առանց բռնության
դիկտատուրա չի լինում:

«Դիկտատուրան, ասում է Լենինը, նշանա-
կում է վոչ միայն բռնություն, թեև այն ան-
հնարին է առանց բռնության, նա նշանակում է

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

նույնպես աշխատանքի առավել բարձր կադմա-
կերպություն, քան նախորդ կադմակերպությու-
նը» (տես հ. 16, էջ 222):

Պրոլետարիատի դիկտատուրան... միայն
բռնություն չէ շահագործողների նկատմամբ և
անգամ բռնություն չէ գլխավորապես: Սյդ հե-
ղափոխական բռնության տնտեսական հիմքը,
նրա կենսունակության և հաջողության գրավա-
կանն այն է, վոր կապիտալիստի հետ համեմա-
տած պրոլետարիատը ներկայացնում է և իրա-
գործում աշխատանքի հասարակական կադմա-
կերպության առավել բարձր տիպ: Սրա մեջն է
կոմունիզմի ույթի աղբյուրը և անխուսափելի
լիակատար հաղթության գրավականը (տես հ.
16, էջ 247-248):

Նրա գլխավոր եռությունը (այսինքն դիկ-
տատուրայի: Ի. Ստ.) աշխատողների առաջավոր
ջոկատի, նրա ավանգարդի, նրա միակ ղեկավա-
րի—պրոլետարիատի կադմակերպվածության ու
դիսցիպլինայի մեջ է կայանում: Նրա նպատակն
է ստեղծել սոցիալիզմ, վոչնչացնել հասարակու-
թյան բաժանումը դասակարգերի, հասարակու-
թյան բոլոր անգամներին աշխատավորներ դարձ-
նել մարդուն մարդու ձեռքով շահագործելու հո-
ղը խել: Սյդ նպատակը չի կարելի իրագործել
միանգամից, այն պահանջում է կապիտալիզմից
սոցիալիզմին տանող բավականին տևական ան-
ցողիկ մի ժամանակաշրջան, և այն պատճառով,
վոր արտադրության վերակադմությունը դժվար
բան է, և այն պատճառով, վոր ժամանակ է

հարկավոր կյանքի բոլոր բնագավառների արմատական փոփոխությունների համար, և այն պատճառով, վոր մանր բուրժուական և բուրժուական տնտեսավարության սովորության հսկայական ուշժը կարելի չե հաղթահարել միայն տեղական համառ պայքարով: Հենց այս պատճառով Մարքսը խոսում է պրոլետարիատի զիկտատուրայի ամբողջ ժամանակաշրջանի, իբրև կապիտալիզմից սոցիալիզմին տանող ժամանակաշրջանի մասին» (տես նույն տեղ, եջ 226—227):

Այսպիսին են պրոլետարիատի զիկտատուրայի բնորոշ գծերը:

Այստեղից ել բղխում են պրոլետարիատի յերեք հիմնական կողմերը.

1) Պրոլետարիատի իշխանությունն ոգտագործումը ճնշելու շահագործողներին, պաշտպանելու յերկրը, ամբացնելու կապը մյուս յերկրների պրոլետարների հետ, բոլոր յերկրներում զարգացնելու և հաղթություն մը պսակելու հեղափոխությունը:

2) Պրոլետարիատի իշխանությունն ոգտագործումը աշխատավոր և շահագործվող մասսաները վերջնականապես պոկելու բուրժուազիայից, ամբացնելու պրոլետարիատի դաշնակցությունը այդ մասսաների հետ, զբաղվելու այդ մասսաները սոցիալիստական շինարարության մեջ, այդ մասսաների պետական ղեկավարություն համար պրոլետարիատի կողմից:

3) Պրոլետարիատի իշխանությունն ոգտագործումը կազմակերպելու սոցիալիզմը, վոչնչացնելու դասակարգերը, առանց դասակարգերի հասարակության, առանց պետության հասարակության անցնելու:

Պրոլետարական զիկտատուրան այս բոլոր յերեք կողմերի միացումն է: Այս յերեք կողմերից վոչ մեկն էլ չի կարելի առաջ մղել իբրև պրոլետարիատի զիկտատուրայի միակ բնորոշ նշան և, ընդհակառակը, հերիք է վոր բացակայե այս նշաններից մեկը, վորպեսզի կապիտալիստական ողակման հանգամանքներում պրոլետարիատի զիկտատուրան դադարի զիկտատուրա լինելուց: Այս պատճառով՝ առանց պրոլետարիատի զիկտատուրայի հասկացողությունը աղավաղելու վտանգի չի կարելի մերժել այս յերեք կողմերից և վոչ մեկը: Միայն այս յերեք կողմերը միասին վերցրած մեղտալիս են պրոլետարիատի զիկտատուրայի լիակատար և ավարտված հասկացողությունը:

Պրոլետարիատի զիկտատուրան ունի իր վուրերը, իր առանձին ձևերը, աշխատանքի վանազանակերպ մեթոդները: Քաղաքացիական պատերազմի շրջանում առանձնապես ահնրախ է զիկտատուրայի բռնական կողմը: Բայց սրանից ամենին չի բղխում, թե քաղաքացիական պատերազմի շրջանում վոչ մի շինարար աշխատանք չի լինում: Առանց շինարար աշխատանքի չի կարելի քաղաքացիական պատերազմ մղել: Սոցիալիզմի շինարարության շրջանում, ընդհակառակը, առանձնապես ահնրախ է զիկտատուրայի խաղաղ, կազմակերպչական, կուլտուրական աշխատանքը, հեղափոխական որինականությունը և այլն: Բայց սրանից դարձյալ չի բղխում, թե զիկտատուրայի բռնական կողմը գոսացել և կամ շինարարության շրջանում կարող է գոսանալ: Ճնշման որդանները, բանակի ու մյուս կազմակերպությունները, այժմ, շինարարության մոմենտին, նույնքան անհրաժեշտ են, վորքան քաղաքացիական պատեր-

բազմի շրջանում: Առանց այդ որգանների գոյության անհնարին է դիկտատուրայի շատ թեքիչ ապահոված շինարար աշխատանք: Չպետք է մոռանալ, վոր դեռևս հեղափոխությունը հաղթանակել է միմիայն մի յերկրում: Չպետք է մոռանալ, թե քանի կա կապիտալիստական ողակումն, կըլինի և ինտերվենցիայի զինակա ձևի ջամտության վտանգ, այս վտանգից բղխող իր բոլոր հետևանքներով:

V

ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԲՈՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՅԻ ՍԻՍԵՄՈՒՄ

Վերը յես խոսեցի պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին նրա պատմական անխուսափելիության տեսակետից, նրա դասակարգային բովանդակության տեսակետից, նրա պետական բնույթի տեսակետից, վերջապես նրա կործանարար և ստեղծագործ անելիքներին տեսակետից.—այդ իրագործում է ամբողջ պատմական մի փուլի ընթացքում, վոր կոչվում է կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմ տանող անցողակի շրջան:

Այժմ մեզ անհրաժեշտ է խոսել պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին նրա կառուցման տեսակետից, նրա «մեխանիզմի» տեսակետից, այն «փոկերի», «լքծակների» և ուղղություն տվող ուժի» դերի ու նշանակության մասին, վորոնց ամբողջությունը «պրոլետարիատի դիկտատուրայի սխտեմն է» կազմում (Լենին) և վորոնց ոգնությամբ է իրագործվում պրոլետարիատի դիկտատուրայի այսորվա աշխատանքը:

Այդ ինչ բաներ են «փոկերը» կամ «լծակները» պրոլետարիատի դիկտատուրայի սխտեմնում: Այն ինչ բան է «ուղղություն տվող ուժը»: Ինչի՞ են ներանք հարկավոր:

Լծակները կամ փոկերը՝ այդ պրոլետարիատի մասնաշաղկան այն կազմակերպություններն են, առանց վորոնց ոգնության անհնարին է դիկտատուրայի իրագործումը,

Ուղղություն տվող ուժը՝ այդ պրոլետարիատի առաջավոր ջոկատն է, այդ նրա ավանգարդն է, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրայի հիմնական ղեկավար ուժն է հանդիսանում:

Այդ փոկերը, լծակները և ուղղություն տվող ուժը պրոլետարիատին անհրաժեշտ են նրա համար, վոր առանց նրանց՝ հանդեպ կազմակերպված է սպառազինված կապիտալի՝ նա իր հաղթությանը հետամտող պայքարում կըմնար անզեն բանակի վիճակում: Այդ կազմակերպությունները պրոլետարիատին անհրաժեշտ են այն պատճառով, վոր առանց զրանց նա անխուսափելի պարտություն կըկրեր բուրժուազիայի տապալումը հետամտող իր պայքարում, իր իշխանության ամբացումը հետամտող պայքարում, սոցիալիզմի կառուցումը հետամտող իր պայքարում: Այդ կազմակերպությունների սխտեմնատիկ ոգնությունը և ավանգարդի ուղղություն տվող ուժն անհրաժեշտ են նրա համար, վոր առանց այդ պայմանների անհնարին է շատ ու քիչ տեղական և ամուր պրոլետարիատի դիկտատուրա:

Վորոնք են այդ կազմակերպությունները:

Առաջին՝ դա բանվորների արհեստակցական մի-

ուրյուններն են իրանց ճյուղավորումներով կենդրոնում և տեղերում՝ իբրև մի ամբողջ շարք արտադրական, կուլտուրական, դաստիարակչական և այլ կազմակերպություններ: Նրանք միացնում են բոլոր արհեստների բանվորներին: Այդ կուսակցական կազմակերպությունն է: Արհմիությունները մեզ մոտ տիրող բանվոր դասակարգի համապարփակ կազմակերպություններ կարելի չեն անվանել: Նրանք կոմունիզմի դպրոց են հանդիսանում: Նրանք են, վոր իրանց միջից տալիս են լավագույն մարդկանց՝ ղեկավար աշխատանք տանելու կառավարչության բոլոր ճյուղերում: Նրանք իրագործում են կապը բանվոր դասակարգի առաջավորների և հետամնացների միջև: Նրանք բանվորական մասսաներին միացնում են բանվոր դասակարգի ավանգարդի հետ:

Յերբրորդ՝ այդ խորհուրդներն են իրանց բազմաթիվ ճյուղավորումներով կենդրոնում և տեղերում՝ իբրև վարչական, տնտեսավարական, ռազմական, կուլտուրական և այլ պետական կազմակերպություններ, ավելացրած դրան անթիվ բազմություն ինքնաձագ մասսայական կազմակերպություններ աշխատավորների, վոր կուտակվում են այդ կազմակերպությունների մեջ և նրանց միացնում բնակչության հետ: Խորհուրդները քաղաքի և գյուղի բոլոր աշխատավորների մասսայական կազմակերպություններն են: Դա կուսակցական կազմակերպությունն է: Խորհուրդները պրոլետարիատի ղեկատուության ուղղակի արտահայտիչն են: Խորհուրդների միջով և անցնում ամեն կարգի ու ձևի ձեռնարկումներ՝ ամրացնելու ղեկատուության և կառուցելու սոցիալիզմը: Խորհուրդների միջով և իրագործվում

գյուղացության պետական ղեկավարությունը պրոլետարիատի կողմից: Խորհուրդները միացնում են աշխատավորների միլիոնավոր մասսաները պրոլետարիատի հետ:

Յերբրորդ՝ այդ բոլոր տեսակների կոպեթացիան է իր բոլոր ճյուղավորումներով: Այլ աշխատավորների մասսայական կազմակերպությունն է, վոր միացնում է աշխատավորներին նախ և առաջ իբրև սպառողներ, իսկ ժամանակի ընթացքում նաև իբրև արտադրողներ (գյուղատնտեսական կոպեթացիա): Նա առանձին նշանակություն է ստանում պրոլետարիատի ղեկատուության ամրացումից հետո, լայն շինարարության շրջանում: Նա դյուրացնում է պրոլետարիատի ավանգարդի կապը գյուղացության մասսաների հետ և ստեղծում է հնարավորություն՝ վերջիններին գրավելու սոցիալիզմի շինարարության հունը:

Չորրորդ՝ այդ յերիսասարգության միությունն է: Այդ բանվորական ու գյուղացիական յերիտասարգության մասսայական կազմակերպությունն է, վոր կուսակցական կազմակերպություն, բայց հարող կուսակցությանը: Նա նպատակ ունի ոգնելու կուսակցությանը՝ յերիտասարգ սերունդը սոցիալիզմի վոգով դաստիարակելու գործում: Նա յերիտասարգ պահեստի ույծ է մատակարարում պրոլետարիատի մնացած բոլոր մասսայական կազմակերպություններին՝ կառավարչության բոլոր ճյուղերում: Յերիտասարգության միությունն առանձին նշանակություն է ստացել պրոլետարիատի ղեկատուության ամրացումից հետո, պրոլետարիատի լայն կուլտուրական և դաստիարակչական աշխատանքի շրջանում:

Վերջապես՝ այդ պրոլետարիատի կուսակցությունն է նրա ավանգարդը: Նրա ուշժը կայանում է այն բանում, վոր նա պրոլետարիատի բոլոր մասսայական կազմակերպություններից իր մեջն է հավաքում բոլոր լավագույն մարդկանց: Նրա կոչումը կայանում է այն բանում, վոր պիտի միացնի առանց բացառության պրոլետարիատի բոլոր մասսայական կազմակերպությունները և մի նպատակի ուղղվե նրանց գործողությունները՝ պրոլետարիատի ազատագրության նպատակին: Իսկ միացնել ու առաջնորդել նրանց մի նպատակի գծով բացարձակապես անհրաժեշտ է, վորովհետև առանց դրան անհնարին է պրոլետարիատի պայքարի միասնականությունը, վորովհետև առանց դրան անհնարին է պրոլետարական մասսաների ղեկավարությունը նրանց իշխանության համար վարած պայքարում, նրանց սոցիալիզմի կառուցման պայքարում: Բայց միացնել ու ղեկավարել պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների աշխատանքը ընդունակ է միայն պրոլետարիատի ավանգարդը, նրա կուսակցությունը: Միայն պրոլետարիատի կուսակցությունը, միայն կոմունիստների կուսակցությունը ընդունակ է պրոլետարիատի զիկտատուրայի սխտեմում իրագործելու հիմնական ղեկավարի այդ դերը:

Ինչհետև:

«Առաջին՝ այն պատճառով, վոր կուսակցությունը բանվոր դասակարգի լավագույն տարրերի ժողովատեղին է, տարրերի, վորոնք ուղղակի կապեր ունեն պրոլետարիատի անկուսակցական կազմակերպությունների հետ և հաճախ ղեկավարում են նրանց: Յերկրորդ՝ այն պատճառով, վոր

կուսակցությունն իբրև բանվոր դասակարգի լավագույն մարդկանց ժողովատեղի, լավագույն դպրոցն է հանդիսանում բանվոր դասակարգին առաջնորդներ մշակելու, առաջնորդներ՝ ընդունակ ղեկավարելու իր դասակարգի ամեն ձևի կազմակերպությունները: Յերրորդ՝ այն պատճառով, վոր կուսակցությունն իբրև բանվոր դասակարգի առաջնորդների լավագույն դպրոց, իր փորձով ու հեղինակությամբ միակ կազմակերպությունն է հանդիսանում՝ ընդունակ կենդրոնացնելու պրոլետարիատի պայքարի ղեկավարությունը և այսպիսով ընդունակ դարձնելու բանվոր դասակարգի բոլոր և ամեն կարգի անկուսակցական կազմակերպությունները դասակարգի հետ միացնող սպասարկու որգաններ և փոկեր» (տես «Լենինի իդմի հիմքերի մասին»):

Կուսակցությունը հիմնական ղեկավար ուշժն է պրոլետարիատի զիկտատուրայի սխտեմում:

«Կուսակցությունը պրոլետարիատի դասակարգային միացման բարձրագույն ձևն է» (Լենին):

Յեմլ այսպես՝ արհմիությունները՝ իբրև պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպություն, վոր կապում է կուսակցությունը դասակարգի հետ նախ և առաջ արտադրական գծով. խորհուրդները՝ իբրև աշխատավորների մասսայական կազմակերպություն, վոր կապում է կուսակցությունը վերջինների հետ նախ և առաջ պետական գծով. կոոպերացիան՝ իբրև գլխավորապես գյուղացության մասսայական կազմակերպություն, վոր կապում է կուսակցությունը գյուղացիական մասսաների հետ նախ և առաջ տնտեսավարական

գծով, գյուղացութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան գծով. յետիսասարդութեան միութիւններ՝ իբրեւ բանվորական և գյուղացիական յերիտասարդութեան մասսայական կազմակերպութիւն, վոր կոչված ե պրոլետարիատի ավանգարդի համար գյուրացնել նոր սերնդի սոցիալիստական դաստիարակութիւնը և մշակել յերիտասարդ պահեստի ուշժ. և, վերջապես, կուսակցութիւնը՝ իբրեւ հիմնական ուղղութիւն տվող ուշժ պրոլետարիատի զիկտատուրայի սիստեմում՝ կոչված ե զեկավարելու բոլոր այդ մասսայական կազմակերպութիւնները, — այսպես ե ընդհանրապես զիկտատուրայի «մեխանիզմի» պատկերը, «պրոլետարիատի զիկտատուրայի սիստեմի» պատկերը:

Առանց կուսակցութեան, իբրեւ հիմնական ղեկավար ուշժի, անհնարին ե շատ ու քիչ տեական և ամուր պրոլետարիատի զիկտատուրա:

Այսպիսով, Լենինի բառերով խոսելով՝ «ընդհանրապես և ամբողջութեամբ ստացվում ե ձևականորեն վոչ կոմմունիստական, ձկուն և համեմատաբար լայն, խիստ հզոր պրոլետարական ապարատ, վորի միջոցով կուսակցութիւնը սերտ կապված ե դասակարգի յեվ մասսայի հետ և վորի միջոցով կուսակցութեան ղեկավարութեամբ իրագործվում ե դասակարգի դիկտատուրան» (տես հ. 17-րդ, էջ 139):

Այդ չի նշանակում, հարկավ, թե կուսակցութիւնը կարող ե կամ պետք ե փոխարինել արհմիութիւնները, խորհուրդները և մյուս մասսայական կազմակերպութիւնները: Կուսակցութիւնը իրագործում ե պրոլետարիատի զիկտատուրան: Բայց նա իրագործում ե այդ վոչ անմիջականորեն, այլ արհմիութիւն-

ների ոգնութեամբ, խորհուրդների և նրանց ճյուղավորումների միջոցով: Առանց այդ «փոկերի» շատ ու քիչ ամուր զիկտատուրա անհնարին կլլիներ:

«Ձի կարելի, — ասում ե Լենինը, — իրագործել զիկտատուրան առանց մի քանի «փոկերի», վոր ձգվում են ավանգարդից դեպի առաջավոր դասակարգի մասսան, նրանից դեպի աշխատավոր մասսան»... «Կուսակցութիւնը, այսպես ասած, իր մեջ ե հավաքում պրոլետարիատի ավանգարդը և այդ ավանգարդը իրագործում ե պրոլետարիատի զիկտատուրան: Չունենալով այնպիսի պատվանդան, ինչպես արհմիութիւնները, չի կարելի պետական գործողութիւններ (ֆունկցիա) կատարել: Իսկ այդ ելի իրագործել ստիպողական ե մի շարք առանձին ինչ-վոր նոր տիպի հաստատութիւնների միջոցով, այն ե՝ խորհրդային ապարատի միջոցով»*) (տես հ. 18-րդ, մ. 1, էջ 8—9):

Կուսակցութեան ղեկավար դերի գերագույն արտահայտութիւնը, որինակ, մեզ մոտ, Սորհրդային Միութեան մեջ, պրոլետարիատի զիկտատուրայի յերկրում, հարկ ե ճանաչել այն փաստը, վոր առանց կուսակցութեան ղեկավար ցուցմունքների մեր խորհրդային և մյուս մասսայական կազմակերպութիւնների կողմից չի լուծվում և վոչ մի կարևոր քաղաքական կամ կազմակերպչական խնդիր: Այս իմաստով կարելի կլլինի ասել, թե պրոլետարիատի զիկտատուրան ըստ եութեան նրա ավանգարդի «զիկտատուրա յե», նրա կուսակցութեան՝ իբրեւ պրոլետարիատի հիմնական ղե-

*) Ընդգծումներն իմն են — Ի. ՄՏ.

կավար ույժի՝ «գիկտատուրա յե»։ Ահա ինչ է ասե՞լ
այս մասին Լենինը Կոմինտերնի 2-րդ կոնգրեսում».

«Տեններն ասում ե, թե ինքը պրոլետարի-
ատի գիկտատուրայի կողմնակից ե, բայց պրոլե-
տարիատի գիկտատուրան ամբողջովին այնպե-
սի պատկերացնում մեզ։ Նա ասում ե, թե պրո-
լետարիատի գիկտատուրայի տակ մենք ըստ ե-
ուրջան») հասկանում ենք նրա կազմակերպված
ու գիտակից փոքրամասնության գիկտատուրա։
Յեվ իսկապես, կապիտալիզմի դարաշրջանում,
յերբ բանվորական մասսաներն անընդհատ շահա-
գործության են յենթարկվում և չեն կարողա-
նում զարգացնել իրանց մարդկային ընդունա-
կությունները, առավել բնորոշը բանվորական-
քաղաքական կուսակցությունների համար հան-
գիստանում ե հենց այն, վոր նրանք կարող են
ընդգծել միայն իրանց զասակարգի փոքրամաս-
նությունը։ Քաղաքական կուսակցությունը կա-
րող ե միացնել միայն դասակարգի փոքրամաս-
նությունը այնպես, ինչպես իսկապես գիտակից
բանվորները ամեն մի կապիտալիստական հասա-
րակության մեջ կազմում են միայն բոլոր բանվոր-
ների փոքրամասնությունը։ Այս պատճառով մենք
ստիպված ենք ճանաչել, վոր միայն այդ գիտակից
փոքրամասնությունը կարող ե ղեկավարել լայն
անվորական մասսաները և նրանց տանել իրյետե-
վից։ Յեթե ընկեր Տեններն ասում ե, թե նա թշնամի
յե կուսակցության, բայց միաժամանակ կողմնա-
կից ե նրան, վոր ավելի լավ կազմակերպված և
առավել հեղափոխական բանվորների փոքրա-
մասնությունը ուղի ցույց տա վորջ պրոլետա-
րիատին, ապա յես ասում եմ, վոր իսկապես մեր-

*) Ընդգծումներն իմն են.— Ի. ՍՏ.

մեջ տարբերություն չկա» (հ. 17-րդ, էջ 270),

Սակայն նշանակում ե այս, թե պրոլետարիատի
գիկտատուրայի և կուսակցության ղեկավարի դերի
(կուսակցության «գիկտատուրա») միջև կարելի յե հա-
վասարուրյան նշան գծել, թե կարելի յե նույնացնել
առաջինը յերկրորդի հետ, թե առաջինը կարելի յե
փոխարինել յերկրորդով։ Իհարկե չի նշանակում։ Ի-
հարկե չի կարելի։ Ահա, որինակ, ընկեր Սորինն աս-
ում ե, թե «պրոլետարիատի դիկտատուրան, մեր կուսակ-
ցության դիկտատուրան ե» (տես «Լենինի ուսմունքը
կուսակցության մասին», էջ 95)։ Այս դրությունը,
ինչպես տեսնում եք, «կուսակցության գիկտատու-
րան» նույնացնում ե պրոլետարիատի գիկտատուրայի
հետ։ Կարելի՞ յե լենինիզմի հողի վրա մնալով՝ ուղիղ
ճանաչել այդ նույնացումը։ Վոչ, չի կարելի։ Յեվ ա-
հա ինչո՞ւ։

Առաջին։ Կոմինտերնի 2-րդ կոնգրեսում արտա-
սանած Լենինի ճառի վերը հիշատակված ցիտատում
Լենինը ամենևին չի նույնացնում կուսակցության ղե-
ղավար դերը պրոլետարիատի գիկտատուրայի հետ։
Նա խոսում ե միայն այն մասին, թե «միայն գիտա-
կից փոքրամասնությունը (այսինքն կուսակցությու-
նը։ Ի. ՍՏ.) կարող ե ղեկավարել լայն բանվորական
մասսաներ և նրանց տանել իր յետևից», թե հենց այս
իմաստով «պրոլետարիատի գիկտատուրայի տակ մենք
ըստ եուրջան») հասկանում ենք նրա կազմակերպված
ու գիտակից փոքրամասնության գիկտատուրա»։ Ա-
սել—«ըստ եության», դեռ չի նշանակում ասել—«ամ-
բողջապես»։ Մենք հաճախ ենք ասում, թե ազգային
հարցը ըստ եության գյուղացիական հարց ե։ Յեվ
այդ իսպառ ուղիղ ե։ Բայց դա դեռ չի նշանակում, թե

*) Ընդգծումներն իմն են։ Ի. ՍՏ.

ազգային հարցը գյուղացիական հարցով և սպառվում, թե իր ծավալով, գյուղացիական հարցը հավասար է ազգային հարցին, թե գյուղացիական հարցը նույնական է ազգային հարցի հետ: Կարիք չկա ապացուցելու, թե ազգային հարցը իր ծավալով լայն ու ճոխ է գյուղացիական հարցից: Նույնն էլ համեմատությունը կարելի չէ ասել կուսակցության ղեկավարի դերի և պրոլետարիատի ղեկատուության մասին: Յեթե կուսակցությունն անց է կացնում պրոլետարիատի ղեկատուության և այս իմաստով պրոլետարիատի ղեկատուության բաժնի հանդիսանում է նրա՝ կուսակցության «ղեկատուության», այդ դեռ չի նշանակում, թե «կուսակցության ղեկատուության» (ղեկավար դերը) նույնական է պրոլետարիատի ղեկատուության հետ, թե առաջինն իր ծավալով հավասար է յերկրորդին: Կարիք չկա ապացուցելու, թե պրոլետարիատի ղեկատուության ծավալով լայն ու ճոխ է ղեկավար դերից: Կուսակցությունն անց է կացնում պրոլետարիատի ղեկատուության, բայց նա անց է կացնում պրոլետարիատի, այլ վոչ թե վորևե այլ ղեկատուության: Ով նույնացնում է կուսակցության ղեկավար դերը պրոլետարիատի ղեկատուության հետ նա փոխարինում է պրոլետարիատի ղեկատուության կուսակցության «ղեկատուության»:

Յերկրորդ: Պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների և վոչ մի կարևոր վորոշում առանց կուսակցության ղեկավար ցուցմունքի դուրս չի գալիս: Այս իսպառ ճիշտ է: Բայց միթե այս նշանակում է, թե պրոլետարիատի ղեկատուության սպառվում է կուսակցության ղեկավար ցուցմունքներով: Նշանակում է

այս միթե, թե այս պատճառով, կուսակցության ղեկավար ցուցմունքները կարելի չէ նույնացնել պրոլետարիատի ղեկատուության հետ: Հարկավ չի նշանակում: Պրոլետարիատի ղեկատուության կուսակցության ղեկավար ցուցմունքներն են՝ ավելացրած այդ ցուցմունքների կիրառումը պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների ձեռքով, ավելացրած նրանց կենսագործումը բնակչության կողմից: Մենք այստեղ, ինչպես տեսնում եք, գործ ունենք մի ամբողջ շարք անցքերի և միջանցիկ աստիճանների հետ, վորոնք պրոլետարիատի ղեկատուության այնքան էլ անկարելիոր մոմենտը չէ, վոր կազմում են: Կուսակցության ղեկավար ցուցմունքների և նրանց կյանքում կիրառելու մեջ, հետևաբար տեղ են բռնում ղեկավարվողների կամքն ու գործողությունները, դասակարգի կամքն ու գործողությունները, նրա պատրաստակամությունը (կամ չցանկանալը) պաշտպանել այդ ցուցմունքները, նրա համությունը (կամ անհամությունը) այդ ցուցմունքներն անցկացնելու, նրա համությունը (կամ անհամությունը) հենց այնպես անցկացնելու ինչպիսիայդ պահանջում և հանգամանքը: Հազիվ թե կարիք կա ապացուցելու, թե մի կուսակցություն, իր վրա առնելով ղեկավարությունը, չի կարող հաշվի առնել ղեկավարվողների կամքը, վիճակը, գիտակցության մակարդակը, չի կարող հաշվեցանկից դնել նիստեր իր դասակարգի կամքը, վիճակը և գիտակցության մակարդակը: Այս պատճառով՝ ով կուսակցության ղեկավար դերը նույնացնում է պրոլետարիատի ղեկատուության հետ, նա դասակարգի կամքն ու գործողությունները փոխարինում է կուսակցության ցուցմունքներով:

ՅԵՐՐՈՐԳ: «Պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան, ասում եւ լենինը, հաղթանակած եւ քաղաքական իշխանութիւնն իր ձեռքը վերցրած պրոլետարիատի դասակարգային կռիւն ե» (տես հ. 16-րդ, էջ 240): Ինչպէս կարող եւ արտահայտվել այդ դասակարգային կռիւլը: Այն կարող եւ արտահայտվել պրոլետարիատի մի շարք զինված յեղույթներում ընդդէմ տապալված բուրժուազիայի հարձակումներին կամ ընդդէմ ոտարազգի բուրժուազիայի ինտերվենցիայի (զինված միջամտութեան): Այն կարող եւ արտահայտվել քաղաքացիական պատերազմում, յիթե պրոլետարիատի իշխանութիւնը դեռ չի ամրացած: Այն կարող եւ արտահայտվել պրոլետարիատի լայն կազմակերպչական եւ շինարարական աշխատանքում, գործի գրավելով լայն մասսաներ նրանից հետո, հենց վոր իշխանութիւնն ամրացել ե: Այս բոլոր դիրքերում գործող անձ ե հանդիսանում պրոլետարիատը վորպես դասակարգ: Զի յեղած, վոր կուսակցութիւնը, մեն-մենակ կուսակցութիւնը, կազմակերպել այս բոլոր յեղույթները բացառապես իր սեփական ուշիներով, առանց դասակարգի աջակցութեան: Սովորաբար նա միայն ղեկավարում ե նրանց այնչափով, վոր չափով ունի իր յետե դասակարգի աջակցութիւնը: Վորովհետեւ կուսակցութիւնը չի կարող սպասել, չի կարող փոխարինել դասակարգը: Վորովհետեւ կուսակցութիւնն իր բոլոր կարեւոր, ղեկավար դերով հանդերձ՝ այնուամենայնիւ մնում ե դասակարգի մասը: Այս պատճառով՝ ով նույնացնում ե կուսակցութեան ղեկավար դերը պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան հետ՝ նա դասակարգը փոխարինում ե կուսակցութիւնով:

ԶՈՐՐՈՐԳ: Կուսակցութիւնն իրագործում ե պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան: «Կուսակցութիւնը—այդ պրոլետարիատի անմիջականորեն կառավարող ավանգարդն ե, այդ ղեկավարն ե» (լենին): Այս իմաստով կուսակցութիւնը վերցնում ե իշխանութիւնը, կուսակցութիւնը կառավարում ե յերկիրը: Բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե կուսակցութիւնը պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան իրագործում ե պետական իշխանութիւնից զատ, առանց պետական իշխանութեան, թե կուսակցութիւնը կառավարում ե յերկիրը՝ խորհուրդներից զատ, վոչ խորհուրդների միջոցով: Այս դեռ չի նշանակում, թե կուսակցութիւնը կարելի յե նույնացնել խորհուրդների հետ, պետական իշխանութեան հետ: Կուսակցութիւնն իշխանութեան միջուկն ե: Բայց նա չեւ ե չի կարող նույնացնել պետական իշխանութեան հետ: «Իրեւ կառավարող կուսակցութիւնը,—ասում ե լենինը,—մենք չեյինք կարող կուսակցական գաղաթների հետ չձուլել խորհրդային գաղաթները, ե նրանք մեզ մոտ ձուլված են ե կլոյինեն այդպիսին» (տես հ. 18-րդ, մ. 1, էջ 112): Այդ իսպառուղիդ ե: Բայց դրանով լենինը ամենեկին չի ուզում ասել, թե մեր խորհրդային հաստատութիւններն ամբողջութեամբ, օրինակ, մեր բանակը, մեր տրանսպորտը, մեր տնտեսական հիմնարկները եայլն հանդիսանում են մեր կուսակցութեան հիմնարկներ, թե կուսակցութիւնը կարող ե փոխարինել խորհուրդներին ե նրանց ճշուղավորումներին, թե կուսակցութիւնը կարելի յե նույնացնել պետական իշխանութեան հետ: Լենինը քանիցս ասել ե, թե «խորհուրդների սխտեմը պրոլետարիատի ղեկաւարտութեան ե», թե «խորհրդային

իշխանությունը պրոլետարիատի զիկտատուրան է» (տես հ. 16-րդ, հջ 44-46), բայց նա յերեք չի ասել, թե կուսակցությունը պետական իշխանություն է, թե խորհուրդները և կուսակցությունը միևնույն բանն են: Կուսակցությունը, վոր ունի մի քանի հարյուր հազար անդամ, ղեկավարում է խորհուրդները և նրանց ճշուղավորումները կենդրոնում ու տեղեցում, վորոնք ընդգրկում են միջանի միլիոն մարդիկ, կուսակցական և անկուսակցական, բայց նա չի կարող և չպետք է ներանց փոխարինել իրանով: Ահա ինչու յե Լենինն ասում, թե «զիկտատուրան իրագործում է խորհուրդներում կազմակերպված պրոլետարիատը, վորին ղեկավարում է բայլեկիներ ի կոմունիստական կուսակցությունը», թե «կուսակցության վողջ աշխատանքն ընթանում է խորհուրդների միջոցով*», վորոնք առանց արհեստի տարբերության միացնում են աշխատավոր մասսաներին» (տես հ. 17-րդ, հջ 138-140), թե զիկտատուրա ասածդ «ստիպումն է իրագործել... խորհրդային ապարատի միջոցով*» (տես հ. 18-րդ, մ. 1, հջ 8): Այս պատճառով՝ ով կուսակցության ղեկավար զերը նույնացնում է պրոլետարիատի զիկտատուրայի հետ, նա փոխարինում է խորհուրդները, պետական իշխանությունը կուսակցությունով:

Հիմնեռող: Պրոլետարիատի զիկտատուրայի հասկացողությունը պետական հասկացողություն է: Պրոլետարիատի զիկտատուրան իր մեջ պարտադրաբար բովանդակում է բռնության հասկացողություն: Առանց բռնության զիկտատուրա չի լինում, յեթե զիկտատուրան այս խոսքի ստույգ խմաստով ըմբռնենք: Լենինը

*) Ընդգծումներն իմն են:—Ի. ՍՏ.

պրոլետարիատի զիկտատուրան բնորոշում է իբրև «անմիջականորեն բռնության վրա հենվող իշխանություն» (տես հ. 17-րդ, հջ 124): Այս նկատառումով խոսել կուսակցության զիկտատուրայի մասին պրոլետարների դասակարգի նկատմամբ և նույնացնել այն պրոլետարիատի զիկտատուրայի հետ,—այդ նշանակում է խոսել այն մասին, թե կուսակցությունը իր դասակարգի նկատմամբ պիտի լինի վոչ միայն ղեկավար, վոչ միայն առաջնորդ և ուսուցիչ, այլ նրա նկատմամբ իր տեսակի բռնություն գործադրող պետական իշխանություն: Այս պատճառով՝ ով նույնացնում է «կուսակցության զիկտատուրան» պրոլետարիատի զիկտատուրայի հետ, նա լռելայն մեկնում է նրանցից, թե կարելի չե բռնության վրա կառուցել կուսակցության հեղինակությունը, վոր անհեթեթություն է և խապառ անհաշտելի Լենինի դմի հետ: Կուսակցության հեղինակությունը պաշտպանվում է բանվոր դասակարգի վստահության: Իսկ բանվոր դասակարգի վստահությունը նվաճվում է վոչ թե բռնությամբ,—բռնությամբ այն միայն սպանվում է,—այլ կուսակցության ուղիղ թեորիայով, կուսակցության ուղիղ քաղաքականությամբ, կուսակցության նվիրվածությամբ բանվոր դասակարգին, նրա կապով բանվոր դասակարգի մասսաների հետ, նրա պատրաստակամությամբ, նրա հմտությամբ համոզելու մասսաները իր ուղիղ լոզունգների մեջ:

... Իսկ այս բոլորից հետո ի՞նչ է հետևում:

Այստեղից հետևում է այն, վոր՝

1) Լենինը կուսակցության դիկտատուրա բառը

*) Ընդգծումներն իմն են:—Ի. ՍՏ.

գործ եւ ածում վոչ այս խոսքի ստույգ իմաստով (Քրոնության վրա հենվող իշխանություն), այլ փոխաբերական իմաստով, ղեկավարության իմաստով:

2) Ո՛վ կուսակցության ղեկավարությունը նույնացնում եւ պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, նա աղավաղում եւ Լենինին, անձադորեն կուսակցությանը բռնության գործողություններ սեփականացնելով բանվոր դասակարգի նկատմամբ իր ամբողջության մեջ:

3) Ո՛վ կուսակցությանը սեփականացնում եւ ներան անընդունակ բռնության գործողություններ բանվոր դասակարգի նկատմամբ, նա խախտում եւ ավանգարդի եւ դասակարգի, կուսակցության եւ պրոլետարիատի միջև յեղած ուղիղ փոխհարաբերությունների տարրական պահանջները:

Մենք այսպիսով ընդհուպ մոտեցանք այն փոխհարաբերություններին, վոր կա կուսակցության եւ դասակարգի միջև, կուսակցականների եւ անկուսակցականների միջև բանվոր դասակարգի ծոցում:

Լենինն այս փոխհարաբերությունները բնորոշում եւ իբրեւ «փոխհարաբերություն բանվոր դասակարգի ավանգարդի եւ բանվորական մասսայի միջև» (տես հ. 18-րդ, մ. 1, եջ 135):

Ի՞նչ եւ նշանակում այդ:

Առաջին՝ այդ նշանակում եւ, վոր կուսակցությունը նրբազգած կերպով պիտի ուկնդրեւ մասսաների ձայնին, վոր նա պետք եւ ուշադիր վերաբերվի դեպի մասսաների հեղափոխական բնազդը, վոր նա պետք եւ ուսումնասիրեւ մասսաների պայքարի գործնականը,

*) Ընդգծումն իմն եւ Ի. ՍՏ.

դրա վրա ստուգելով իր քաղաքականության ճշտությունը, վոր նա պետք եւ, հետևաբար, վոչ միայն սովորեցնեւ, այլեւ սովորի մասսաներից:

Յերկրորդ՝ այդ նշանակում եւ, վոր կուսակցությունը որը որին պիտի նվաճի պրոլետարական մասսաների վստահությունը, վոր նա պետք եւ քաղաքականությամբ եւ իր աշխատանքով դարձնեւ իր համար մասսաների պաշտպանությունը, վոր նա պետք եւ չհրաժայեւ, այլ նախ եւ առաջ համոզեւ, դուրացնելով մասսաներին սեփական փորձով ճանաչելու կուսակցության քաղաքականության ճշտությունը, վոր նա, հետևաբար, պետք եւ լինի դասակարգի առաջնորդը, ղեկավարը, ուսուցիչը:

Այս պայմանների խախտումը նշանակում եւ խախտումն այն ուղիղ փոխհարաբերությունների, վոր կա ավանգարդի եւ դասակարգի միջև, նշանակում եւ ջլատումն «փոխադարձ վստահության», փլուզումն՝ և՛ դասակարգային, և՛ կուսակցական կարգապահության:

«Հավանորեն, ասում եւ Լենինը, այժմ արդեն համարյա ամեն վոք տեսնում եւ, վոր բայլշևիկները չենին մնա իշխանության ղուլս վոչ թե յերկու եւ կես տարի, այլեւ յերկու եւ կես ամիս» առանց խստագույն, մեր կուսակցության մեջ տիրող խեղապես յերկաթե կարգապահության, առանց բանվոր դասակարգի վոյզ մասսայի կողմից կուսակցությանը հայցնաբերած ամենալիակատար յեկ անվերապան պաշտպանության *), այսինքն այն ամենով, ինչ կա նրա մեջ մտածող, շիտակ, անձնագուհ, ազդեցիկ, ընդունակ իր յեակից տանելու կամ քաշելու մնացած շերտերը: (Տես հ. 17-րդ, եջ 117):

«Ընդդէմ հին հասարակութեան ուժերի և ավանդութիւններին, յատու՞մ ե՞ս պա՛ս Լենինը, պրօլետարիատի դիկտատուրան համառ պայքար եմ, արյունոտ և անարշու՛ն, բռնական և խաղաղ, ռազմական և տնտեսական, մանկավարժական և վարչական: Միլիոնների ու տասնյակ միլիոնների սովորութեան զորութիւնն ամենասարսափելի ուժն է: Առանց կուսակցութեան, յերկաթե, պայքարում կոփված, առանց կուսակցութեան, վու՛ր վայելում ե՞ս ստանդարտներ այն բոլոր շիսակութեան, ինչ ունի սվյալ դասակարգը *), առանց կուսակցութեան, վոր գիտե՞ հետևել մասսայի տրամադրութեանը և ազդել նրա վրա,—նման պայքար հաջողութեամբ անկարելի յե՛ վարել» (տես հ. 17-րդ, էջ 136):

Բայց ինչպե՞ս ե՞ս նվաճում կուսակցութիւնը դասակարգի այդ վստահութիւնն ու աջակցութիւնը: Ինչպե՛ս ե՞ս կազմավորվում պրօլետարիատի դիկտատուրայի համար անհրաժեշտ յերկաթե կարգապահութիւնը, ինչ հողի վրա յե՛ս աճում:

Ահա թե՛ ինչ ե՞ս ստում այդ մասին Լենինը.

«Ինչո՞վ ե՞ս պահպանվում պրօլետարիատի հեղափոխական կուսակցութեան կարգապահութիւնը. ինչո՞վ ե՞ս ստուգվում, ինչո՞վ ստտարվում: Առաջինը՝ պրօլետարիատի ավանգարդի գիտակցութեամբ և նրա նվիրվածութեամբ հեղափոխութեանը, նրա տոկունութեամբ, ինքնագոհութեամբ, հերոսութեամբ: Յերկրորդ՝ նրա հմտութեամբ կապվել, մոտենալ վորոշ չափով, յեթե

*) Ընդգծումն իմն է. Ի. ՍՏ.

կուզեք, ձուլվել աշխատավորների ամենալայն մասսային *), առաջին գլուխ պրօլետարիան, բայց նույնպէս յե՛վ վոչ-պոլեսարական աշխատավոր մասսային: Յերրորդ՝ այն ավանգարդի ձեռքով իրագործվող քաղաքական ղեկավարութեան ճշտութեամբ, նրա քաղաքական ստրատեգիայի (ռազմագիտութեան) և տակտիքայի (գործելակերպի) ճշտութեամբ, պայմանով, վոր ամենալայն մասսաները սեփական փառձով համոզվեն այդ ճշտութեան մեջ: Առանց այս պայմանների հեղափոխական կուսակցութեան մեջ, վոր իսկապէս ընդունակ ե՞ս առաջավոր դասակարգի կուսակցութիւնը լինելու, նպատակ ունի տապալելու բուրժուազիան և վերակազմելու վորջ հասարակութիւնը, կարգապահութիւնն անիրագործելի յե՛ս: Առանց այս պայմանների կարգապահութիւն ստեղծելու փորձերն անխուսափելիորեն դառնում են սնամիջութիւն, Ֆրադ, ծամածռութիւն: Իսկ մյուս կողմից այդ պայմանները միանգամից չեն ծագում: Նրանք մշակվում են միայն տեական աշխատանքով, դժվարին փորձով: Նրանց մշակումը խստանքով, դժվարին փորձով: Նրանց մշակումը հեշտանում ե՞ս հեղափոխական ուղիղ թիրախով, վոր իր հերթին դոգմա չե՛ս, այլ կազմավորվում ե՞ս միայն իսկապէս մասսայական և իսկապէս հեղափոխական շարժման գործնականի հետ սերտ կապակցութեամբ» (տես XVІ, էջ 119):

Յե՛վ ապա.

Կապիտալիզմի վրա տանելիք հաղթանակի հաջողութեան համար պահանջվում ե՞ս ուղիղ փոխ-

*) Ընդգծումն իմն է. Ի. ՍՏ.

հարաբերության ղեկավարող կոմմունիստական կուսակցություն, հեղափոխական դասակարգի, պրոլետարիատի,—և մասսայի միջև, այսինքն աշխատավորների և շահագործվողների վողջ ամբողջության միջև: Միայն կոմմունիստական կուսակցությունը, յեթե նա իսկապես հեղափոխական դասակարգի ավանգարդն է հանդիսանում, յեթե նա իր մեջ է առել լիովին գիտակից և անձնվեր կոմմունիստներին, լուսավորված և կոփված համառ հեղափոխական պայքարի փորձով, յեթե այդ կուսակցությունը կարողացել է իրան անքակտելիորեն կապել իր դասակարգի վողջ կյանքի հետ և նրա միջոցով շահագործվողներին վողջ մասսայի հետ, ներշնչելով այդ դասակարգին և մասսային լիակատար վստահություն*),—միայն այդպիսի կուսակցությունն է ընդունակ ղեկավարելու պրոլետարիատը ամենանվողոք, վճռական վերջին պայքարում ընդդեմ կապիտալիզմի բոլոր ուժերի: Մյուս կողմից՝ միայն այդպիսի կուսակցության ղեկավարության տակ է ընդունակ պրոլետարիատը ծավալելու իր հեղափոխական գրոհի վողջ ուժը՝ անգործության մատնելով կապիտալիզմի ձեռքով փչացած բանվորական արիստոկրատիայի, հին տրեդ-յունյոնական և կոոպերատիվ առաջնորդների և այլ աննշան փոքրամասնության անխուսափելի ապատիան և մասամբ դիմադրությունը,—ընդունակ ծավալելու իր վողջ ուժը, վոր անչափելի մեծ է, քան թե կապիտալիստական հասարակության տնտեսական կա-

*) Ընդգծումը իմն է: Ի. Ստ.

ռուցվածքի զորությամբ նրա քանակը բնակչության մեջ» (տես հ. 17-րդ, եջ 232):

Այս ցիտատներից յերևում է, վոր՝

1) կուսակցության հեղինակությունը և յերկաթե կարգապահությունը բանվոր դասակարգի մեջ, վոր անհրաժեշտ է պրոլետարիատի գիտատուրայի համար,— կառուցվում են վոչ թե վախի կամ կուսակցության «անսահմանափակ» իրավունքների վրա, այլ այն վստահության, վոր տածում է բանվոր դասակարգը դեպի կուսակցությունը, այն պաշտպանության, վոր կուսակցությունն ստանում է բանվոր դասակարգի կողմից:

2) Բանվոր դասակարգի վստահությունը կուսակցության հանդեպ նվաճվում է վոչ միանգամից և վոչ բռնության միջոցով բանվոր դասակարգի նկատմամբ, այլ կուսակցության մասսաների մեջ վարած տեղական աշխատանքով, կուսակցության ուղիղ քաղաքականությամբ, կուսակցության ձիրքով՝ համոզելու մասսաներին սեփական փորձով ճանաչելու իր քաղաքականության ճշտությունը, կուսակցական ձիրքով՝ բանվոր դասակարգի աջակցությունն ապահովելու իրան, վոր դասակարգի աջակցությունն ապահովելու իրան, բանվոր դասակարգի մասսաները տանելու իր յետևից:

3) Առանց կուսակցության ուղիղ քաղաքականության, կոփված մասսաների պայքարի փորձով, և առանց բանվոր դասակարգի վստահության չի լիառում և չի կարող լինել կուսակցության իսկական ղեկավարություն:

4) կուսակցությունը և նրա ղեկավարությունը, յեթե նա վայելում է դասակարգի վստահությունը և յեթե այդ ղեկավարությունը իսկական ղեկավարու-

թյուն և հանդիսանում, չեն կարող հակադրվել պրո-
լետարիատի զիկտատուրային, վորովհետև առանց դա-
սակարգի վստահությունը վայելող կուսակցության
զեկավարության (կուսակցության «զիկտատուրա»)
անհնարին և շատ ու քիչ ամուր պրոլետարիատի զիկ-
տատուրա:

Առանց այդ պայմանների կուսակցության հեղի-
նակությունը և յերկաթե կարգապահությունը կամ
դատարկ ֆրազ և, կամ պարծենկոտություն և արկա-
ծախնդրություն:

Ձի կարելի հակադրել պրոլետարիատի զիկտա-
տուրան կուսակցության զեկավարության («զիկտա-
տուրային»): Ձի կարելի, վորովհետև կուսակցության
զեկավարությունը զլսավորն և պրոլետարիատի զիկ-
տատուրայի մեջ, յեթե նկատի ունենանք շատուքիչ
ամուր և լիակատար զիկտատուրա, այլ վոչ այնպի-
սին, վորպիսին եր, որինակ՝ Փարիզի կոմմունան, վոր
անկատար և անկայուն զիկտատուրա յեր: Ձի կարելի,
վորովհետև պրոլետարիատի զիկտատուրան և կուսակ-
ցության զեկավարությունը բռնում են, այսպես ա-
սած, աշխատանքի միևնույն զիծը, գործում են միև-
նույն ուղղությամբ:

«Մենակ հենց հարցի կարգումը,—ասում և
լենինը, «կուսակցության զիկտատուրա, քե՞ դա-
սակարգի զիկտատուրա, առաջնորդների (կուսակ-
ցություն) զիկտատուրա, քե՞ մասանների (կու-
սակցության) զիկտատուրա» վկայում և մտքի
անչափ և անելանելի շփոթության մասին... Բոլո-
րին հայտնի յե, վոր մասանները բաժանվում են
դասակարգի... վոր դասակարգին զեկավարում են

սովորաբար և ըստ մեծի մասին, գոնե արդի-
քաղաքակիրթ յերկրներում, քաղաքական կու-
սակցությունները, վոր քաղաքական կուսակ-
ցությունները իբրև ընդհանուր կանոն կառավար-
վում են առավել կամ պակաս կայուն խմբակնի-
րի ձեռքով, բաղկացած ավելի հեղինակավոր, ադ-
դեցիկ, փորձված, ամենապատասխանատու պաշ-
տոններին ընտրվող անձերից, վորոնք առաջնորդ
են կոչվում... Շաղակրատել... մինչև հակադրումը
ընդհանրապես մասսայի զիկտատուրային առաջ-
նորդների զիկտատուրան, այդ ծիծաղաշարժ ան-
հեթեթություն և հիմարություն և» (տես հ. 17-
րդ, էջ 133—134):

Դա իսպառ ուղիղ և: Բայց այդ ուղիղ դրությու-
թյունը բղխում և այն նախադրյալից, թե կան ուղիղ
փոխհարաբերություններ ավանգարդի և բանվորական
մասսայի, կուսակցության և դասակարգի միջև: Նա
բղխում և այն յենթադրությունից, թե փոխհարաբե-
րությունները ավանգարդի և դասակարգի միջև մնում
են, այսպես ասած, նորմալ, մնում են «փոխադարձ
վստահության» սահմաններում: Իսկ ի՞նչ անել, յեթե
խախտված են ուղիղ փոխհարաբերությունները ավան-
գարդի և դասակարգի միջև, «փոխադարձ վստահու-
թյունը» կուսակցության և դասակարգի միջև: Ի՞նչ
անել, յեթե կուսակցությունն ինքն և սկսում այսպես
թե այնպես իրան հակադրել դասակարգին՝ խախտե-
լով դասակարգի հետ յեղած ուղիղ փոխհարաբերություն-
ների հիմքերը, խախտելով «փոխադարձ վստահության»
հիմքերը: Հնարավոր են ընդհանրապես նման զեպքեր:
Այո, հնարավոր են, յեթե կուսակցությունը մասսա-

ների մեջ իր հեղինակութունն սկսում ե կառուցել վոչ թե իր աշխատանքի և մասսայի վստահության, այլ իր «անսահմանափակ» իրավունքների վրա. յեթե կուսակցության քաղաքականությունը պարզապես ուղիղ է, իսկ նա չի կամենում վերաքննել և ուղղել իր սխալը, յեթե քաղաքականությունն ընդհանրապես ուղիղ է, բայց մասսաները պատրաստ չեն այն յուրացնելու, իսկ կուսակցությունը չի ուզում կամ չի կարողանում համբերել մինչ այն, վոր մասսաները սեփական փորձով հնարավորություն ունենան համոզվելու կուսակցության ճիշտ քաղաքականության մեջ: Մեր կուսակցության պատմությունը մի շարք նման դեպքեր գիտե: Մեր կուսակցության մեջ զանազան խմբակներ ու ֆրակցիաներ ընկել ու ցրվել են այն պատճառով, վոր նրանք խախտում եյին այս յերեք պայմաններից մեկը, իսկ յերբեմն և բոլոր այս պայմանները միասին վերցրած:

Բայց սրանից բղխում ե, թե պրոլետարիատի դիկտատուրայի հակադրումը կուսակցության «դիկտատուրային» (ղեկավարությունը) չի կարելի ուղիղ հանաչել միայն այն դեպքում.

1) Յեթե կուսակցության դիկտատուրայի տակ բանվորական դասակարգի նկատմամբ հասկանալ վոչ թե դիկտատուրան այս խոսքի իսկական իմաստով («բռնության վրա հենվող իշխանություն»), այլ կուսակցության ղեկավարությունը, բացասող բռնությունը դասակարգի նկատմամբ իր ամբողջության մեջ, նրա մեծամասնության դեմ, ինչպես և այդպես էլ ենին ե հասկանում.

Յեթե կուսակցությունը տվյալներ ունի դասա-

կարգի իսկական ղեկավարը լինելու, այսինքն յեթե կուսակցության քաղաքականությունն ուղիղ է, յեթե այդ քաղաքականությունը համապատասխանում ե դասակարգի շահերին.

3) Յեթե դասակարգը, դասակարգի մեծամասնությունն ընդունում ե այդ քաղաքականությունը, յուրացնում ե այն, կուսակցության աշխատանքի շնորհիվ համոզվում ե այդ քաղաքականության ճշտության մեջ, վստահում ե կուսակցությանը և պաշտպանում նրան:

Այս պայմանների խախտումն անխուսափելիորեն առաջացնում ե ընդհարում կուսակցության և դասակարգի միջև, նրանց միջև պառակտում, նրանց հակադրումը իրար:

Կարելի յե ուշժով դասակարգի շինքին փաթաթել կուսակցության ղեկավարությունը: Չե, չի կարելի: Համենայն դեպս նման ղեկավարությունը չի կարող շատ ու քիչ տևական լինել: Կուսակցությունը յեթե նա կամենում ե պրոլետարիատի կուսակցություն թե նա կամենում ե պրոլետարիատի կուսակցություն մնալ, պետք ե իմանա, վոր նա հանդիսանում ե նախ, և առաջ ու գլխավորապես բանվոր դասակարգի առաջնորդ ղեկավար, ուսուցիչ: Մենք չենք կարող մոռանալ Լենինի այդ մասին ասած խոսքերը՝ «Պետություն և հեղափոխություն» բրոշյուրում.

«Դաստիարակելով բանվորական կուսակցությունը՝ մարքսիզմը դաստիարակում ե պրոլետարիատի ավանգարդը, վոր ընդունակ ե վերացնելու իշխանությունը և տանելու վողջ ժողովուրդը դեպի սոցիալիզմ, ուղղություն տալու և կազմակերպելու նոր հասարակարգ, լինելու բոլոր աշխատավորների և շահագործվողների ու-

սուցիցը, առաջնորդ ղեկավարը*) իր հասարակական կյանքի կառուցման գործում՝ առանց բուրժուազիայի և ընդդեմ բուրժուազիայի» (տես հ. 14-րդ, մ. 2, հջ 317):

Կարելի՞ չի ընդունել, վոր կուսակցությունը իսկապես դասակարգի ղեկավարն է, յեթե նրա քաղաքականությունը ճիշտ է, յեթե նրա քաղաքականությունն ընդհարվում է դասակարգի շահերի հետ: Հարկավ չի կարելի: Նման դեպքերում, յեթե կուսակցությունը ղեկավար է ուզում մնալ, պետք է վերաքննել իր քաղաքականությունը, պետք է շտկել իր քաղաքականությունը, պիտի ճանաչել իր սխալը և ուղղել այն: Կարելի չի, այս դրությունը հաստատելու համար վկայություն բերել մեր կուսակցության պատմությունից գոնե այն փաստը, պարենի մասնատրման վերացման շրջանը, յերբ բանվորները և գյուղացիական մասսաները պարզապես դժգոհ էին մեր քաղաքականությունից և այն ժամանակ կուսակցությունն ընդառաջեց, բաց ու շիտակ ընդառաջեց վերաքննելու այդ քաղաքականությունը: Ահա այն ժամանակ ինչ էր ասում Լենինը 10-րդ համագումարում պարենի մասնատրման վերացման և նոր տնտեսական քաղաքականություն մտցնելու խնդրի մասին.

«Մենք չպետք է ջանանք վորեւ բան ծածկել, այլ պետք է ուղղաբար խոսենք, վոր գյուղացությունը մեզ մոտ հաստատված հարաբերությունների ձևից դժգոհ է, վոր նա այդ փոխհարաբերությունների ձևը չի կամենում և այլևս այդպես ապրել չի կարող: Այդ անվիճելի չէ:

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

Նրա այդ կամքը վորոշակի չի արտահայտվել: այդ աշխատավոր բնակչության վիթխարի մասսաների կամքն է: Մենք դրա հետ հաշվի պիտի նստենք, և մենք բավականաչափ վողջախոհ քաղաքագետներ ենք, վորպեսզի կտրուկ ասենք— յեկե՛ք վերաօճե՛ք»*) (տես հ. 18-րդ, մ. 1, հջ 138):

Կարելի՞ չի ընդունել, վոր կուսակցությունը պիտի իր վրա վերցնի նախաձեռնությունն ու ղեկավարությունը կազմակերպելու մասսաների վճռական յեռույթներ միայն այն հիմունքով, վոր նրա քաղաքականությունն ընդհանրապես ուղիղ է, յեթե այդ քաղաքականությունը դեռ վստահություն և աշակցություն էի գտնում դասակարգի կողմից, ասենք, իր քաղաքական հետամնացություն պատճառով, յեթե կուսակցությանը դեռ չի հաջողվել համոզելու դասակարգին իր քաղաքականության ճշտության մեջ, ասենք այն պատճառով, վոր դեռ չեն հառնացել դեպքերը: Չէ, չի կարելի: Նման դեպքերում կուսակցությունը, յեթե նա կամենում է իսկական ղեկավար լինել, պիտի կարողանա սպասել, պիտի մասսաներին համոզել իր քաղաքականության ճշտության մեջ, պիտի մասսաներին ոգնե սեփական փորձով համոզվելու այդ քաղաքականության ճշտության մեջ:

«Յեթե հեղափոխական կուսակցությունները, ասում է Լենինը, մեծամասնություն չունեն հեղափոխական դասակարգերի առաջավոր ջոկատներում և յերկրում, ապա խոսք չի կարող լինել տպստամբության մասին» (տես հ. 14-րդ, մ. 2, հջ 255):

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

«Առանց բանվոր դասակարգի մեծամասնության հայացքների փոփոխման հեղափոխությունն անհնարին է, իսկ այդ փոփոխումն ըստեղծվում է մասսաների քաղաքական փորձով» (տես հ. 17-րդ, էջ 172):

«Պրոլետարական ավանգարդը գաղափարապես նվաճված է: Այդ գլխավորն է: Առանց դժբախտ չի կարելի անել առաջին իսկ քայլը դեպի հաղթություն: Բայց դրանից մինչև հաղթությունը դեռ շատ հեռու է: Միմիայն ավանգարդով հաղթել չի կարելի: Քանի վողջ դասակարգը, քանի լայն մասսաները դիրք չեն ընդել կամ ավանգարդի ուղղակի պաշտպանության համար կամ գոնե բարյացակամ չեն զոքության իմաստով նրա նկատմամբ և կատարյալ անընդունակություն ցույց տալով աջակցելու նրա հակառակորդին՝ միմիայն ավանգարդը նետել վճռական մարտ, — կըլինի վոչ միայն հիմարություն, այլև հանցագործություն: Իսկ դրա համար, վորպեսզի իսկապես ամբողջ դասակարգը, վորպեսզի իսկապես աշխատավոր և կապիտալից հարստահարվածների լայն մասսաները հասնեն նման դիրքի, դրա համար միայն պրոպագանդը, միայն ազդեցության քիչ է: Դրա համար հարկավոր է այդ մասսաների սեփական քաղաքական փորձը» (նույն տեղ, էջ 179):

Հայտնի չէ, վոր մեր կուսակցությունը հենց այդպես էլ արել է սկսած Լենինի Ապրիլի թեզիսներից մինչև 1917 թ. Հոկտեմբերի ապստամբությունը: Յեվ հենց դրա համար, վոր նա գործել է Լենինի այդ ցուցմունքներով, նա շահեց ապստամբությունը:

Այդպես են հիմնականի մեջ ավանգարդի և դասակարգի ուղիղ փոխհարաբերությունների պայմանները:

Ի՞նչ է նշանակում ղեկավարել, յեթե կուսակցության քաղաքականությունը ուղիղ է, իսկ ավանգարդի և դասակարգի մեջ չեն խախտվում ուղիղ փոխհարաբերությունները:

Ղեկավարել նման պայմաններում — նշանակում է համոզել կարողանալ մասսաները կուսակցության քաղաքականության ճշտության մեջ, առաջադրել և անցկացնել այնպիսի լոզունգներ, վորոնք մասսաներին մոտեցնում են կուսակցության դիրքերին և հեշտացնում նրանց համար սեփական փորձով ճանաչելու կուսակցության քաղաքականության ճշտությունը, բարձրացնել մասսաների միջև կուսակցության զիտակցության մակարդակը և այդպիսով ապահովել մասսաների պաշտպանությունը, նրանց վճռական պայքարի պատրաստակամությունը:

Այս պատճառով համոզելու մեթոդը կուսակցության հիմնական մեթոդն է դասակարգի ղեկավարության գործում:

«Յեթե մենք, — ասում է Լենինը, — այժմ Ռուսաստանում յերկու և կես տարվա չտեսնված հաղթություններից հետո, վոր տարել ենք Ռուսաստանի և Անտանտի բուրժուազիայի վրա, արհմիություններին անդամագրվելու համար պայման դնելով «զիտատուրայի ճանաչումը», մենք հիմարություն կանելինք, կըփչացնելինք մեր ազդեցությունը մասսայի վրա, կոգնելինք մենշևիկներին: Վորովհետև կոմունիստների վողջ

նպատակն ե—համոզել կարողանալ հետամնաց-
ներին, աշխատել կարենալ նրանց մեջ, այլ վոչ
թե նրանցից ցանկապատել մտացածին մանկորեն
«ճախ» նշանաբաններով» (տես հ. 17-րդ, էջ 144):

Այս, հարկավ, չի նշանակում, թե կուսակցու-
թյունը մինչև վերջին մարզը պիտի համոզի բոլոր
բանվորներին, թե միայն գրանից հետո կարելի չի
գործողությունների անցնել, թե միայն գրանից հե-
տո կարելի չի գործողություններ սկսել: Ամենեւին:
Այդ միայն նշանակում է, թե քաղաքական վճռական
գործողությունների անցնելուց առաջ՝ կուսակցու-
թյունը տեական հեղափոխական աշխատանքի ճանա-
պարհով պիտի ապահովի իրան բանվորական մասսա-
ների մեծամասնության պաշտպանությունը, գոնե
դասակարգի մեծամասնության բարյապակամ չեղոքու-
թյունը: Հակառակ դեպքում լենինի միտքն այն մա-
սին, թե հաղթական հեղափոխության անհրաժեշտ
պայմանն է հանդիսանում բանվոր դասակարգի մե-
ծամասնության նվաճումը կուսակցության կողմը,—
ղրկված կըլինեն վորեն իմաստից:

Արդ՝ ի՞նչ անել փոքրամասնության հետ, յեթե
նա չի ուզում, յեթե նա համաձայն չէ կամովին հպա-
աակվելու մեծամասնության կամքին: Կարող է կու-
սակցությունը, պետք է վոր կուսակցությունը, ունե-
նալով իր յետև մեծամասնության վստահությունը,
հարկադրե փոքրամասնությանը հպատակվելու մեծա-
մասնության կամքին: Այո, կարող է և պետք է: Դե-
կավարությունն ապահովվում է մասսաներին համոզե-
լու մեթոդով, վոր կուսակցության մասսաների վրա
ներգործելու հիմնական մեթոդն է: Բայց այդ չի բաց-

ասում, այլ յենթադրում է հարկադրանքը, յեթե այդ
հարկադրանքը իրան պատվանդան ունի վստահու-
թյուն և պաշտպանություն, վոր կուսակցությունը
շահել է բանվոր դասակարգի մեծամասնության կող-
մից, յեթե այդ գործադրվում է փոքրամասնության
նկատմամբ, նրանից հետո յերբ հաջողվել է համոզել
մեծամասնությանը: Այդ մասին արժե հիշել մեր կու-
սակցության մեջ արհմիությունների դիսկուսիայի շըր-
ջանում տեղի ունեցած վեճերը: Ինչո՞ւն էր կայանում
այդ ժամանակ ոպպոզիցիայի սխալը, Փոխադրիչների
Կենդր. Կոմիտեյի սխալը (Յեկտրան): Միթե վոչ նրա
մեջ, վոր ոպպոզիցիան այդ ժամանակ հնարավոր էր
համարում հարկադրանքը: Վո՞չ, դրա մեջ չէր: Ոպպո-
զիցիայի սխալը այն ժամանակ կայանում էր նըա-
նում, վոր նա՞ ի վիճակի չլինելով համոզելու մեծա-
մասնությանն իր դիրքի ճշտության մեջ, կորցնելով
մեծամասնության վստահությունը, այնուամենայնիվ
հարկադրանք էր գործադրում, պնդում էր մեծամաս-
նության վստահությամբ ոժտված մարդկանց «թա-
փահարման» վրա:

Ահա թե այդ ժամանակ 10-րդ համագումարում
ի՞նչ էր ասում լենինը արհեստակցական միություն-
ներին նվիրած իր ճառում:

«Վորպեսզի փոխհարաբերություն, փոխա-
դարձ վստահություն հաստատվի բանվոր դասա-
կարգի ավանգարդի և բանվորական մասսայի մի-
ջև, պետք էր, յեթե Յեկտրանը սխալ էր արել...
պետք էր այն ուղղել: Բայց յերբ սկսում են այդ
սխալը պաշտպանել, այդ դառնում է քաղաքական
վտանգի աղբյուր: Յեթե այն տրամադրություն-
լենինիզմի խնդիրների տուրք. 3

ներից, վոր այստեղ արտահայտում ե կուտուղովը, չարվի մաքսիմալ հնարավորը դեմոկրատիայի իմաստով, մենք կըհանգենք քաղաքական օնանկութեան: Նախ յեվ առաջ մենք պեժք ե համոզենք, ապա քե հարկադրենք: Մենք պեժք ե, ինչ ել վոր լինի, համոզենք յեվ հետ հարկադրենք*): Մենք չկարողացանք համոզել լայն մասսաները ե խախտեցինք ավանդարդի ուղիղ փոխհարաբերութիւնը մասսաների հետ» (տես հ. 18-րդ, մ. 1, եջ 135):

Նույն այդ բանն ե ասում Լենինը «Արհեստակցական միութիւնների մասին» իր բրոշյուրում:

«Մենք այն ժամանակ ենք ուղիղ ե հաջող գործադրել հարկադրանքը, յերբ սկզբում կարողացել ենք համոզումի պատվանդան դնել նրա տակ» (նույն տեղ, եջ 19):

Յեվ այդ իսպառ ուղիղ ե: Վորովհետեւ առանց այդ պայմանների անհնարին ե վորքե ղեկավարութիւն: Վորովհետեւ միայն այդ կերպ կարելի յե ապահովել գործողութիւնների միասնականութիւնը կուսակցութեան մէջ. յեթե խոսքը կուսակցութեան մասին ե, դասակարգի գործողութիւնների միասնականութեան, յեթե խոսքը դասակարգի մասին ե իր ամբողջութեան մէջ: Առանց զրան բանվոր դասակարգի շարքերում կըլինի պառակտում, խառնաշփոթութիւն, քայքայում:

Այդպիսին են ընդհանրապէս կուսակցութեան ուղիղ ղեկավարութեան հիմքերը:

Ղեկավարութեան վորեւե այլ ըմբռնումն՝ սինդի-

*) Ընդգծումն իմն ե: Ի. Ստ.

կալիզմ, անարխիզմ, բյուրոկրատիզմ ե,—բոլորը՝ ինչ կամենաք,—միայն վոչ բայելիզմ, միայն վոչ Լենինիզմ:

Պրոլետարիատի ղեկատարութեան չի կարելի հակադրել կուսակցութեան ղեկավարութեանը («ղեկատարութեան»), յեթե գոյութիւն ունեն ուղիղ փոխհարաբերութիւններ կուսակցութեան ե բանվոր դասակարգի, ավանդարդի ե բանվորական մասսայի միջև: Բայց այստեղից յերևում ե, թե առավել ևս չի կարելի նույնացնել կուսակցութեանը բանվոր դասակարգի, կուսակցութեան ղեկավարութեանը («ղեկատարութեան») բանվոր դասակարգի ղեկատարութեան հետ: Այն ճիման վրա, վոր կուսակցութեան ղեկատարութեան չի կարելի հակադրել պրոլետարիատի ղեկատարութեան, ընկեր Սորինը հանգել ե այն անճիշտ յեզրակացութեան, թե «պրոլետարիատի դիկտատուրան մեր կուսակցութեան դիկտատուրան ե»: Բայց Լենինը խոսում ե վոչ միայն նւթման հակադրութեան անթույլատրելիութեան մասին: Նա դրա հետ միասին խոսում ե «մասսայի ղեկատարութեան առաջնորդների ղեկատարութեան» հակադրելու անթույլատրելիութեան մասին: Հաճելի չէ՞ այս ճիման վրա առաջնորդների ղեկատարութեան նույնացնել պրոլետարիատի ղեկատարութեան հետ: Ընթանալով այդ ուղիով մենք պետք ե վոր ասելինք, թե «պրոլետարիատի դիկտատուրան մեր առաջնորդների դիկտատուրան ե»: Յեվ հենց ճիշտ ասած հատկապէս դեպի այս հիմարութիւնն ե տանում կուսակցութեան «ղեկատարութեան» պրոլետարիատի ղեկատարութեան հետ նույնացման քաղաքականութիւնը...

Այս հարցը ինչ դրութեան ե ընկեր Զինովկի մոտ:

Ընկեր Զինովկը ըստ եռթյան կանգնած է կուսակցութեան «գլխատուրային» պրոլետարիատի գլխատուրայի հետ նույնացման նույն տեսակետի վրա, ինչ և ընկեր Սորինը, սակայն այն տարբերութեամբ, վոր ընկեր Սորինն արտահայտում է ավելի վորոշ և պարզ, իսկ ընկեր Զինովկը «պտույտներ է անում»: Հենց հերիք է ընկեր Զինովկի «Լենինիզմ» գրքից վերցնել հետևյալ կտորը դրա մեջ համոզվելու համար.

«Ի՞նչ բան է, ասում է ընկ. Զինովկը, իր դասակարգային բովանդակութեան տեսակետից ի. Ս. Հ. Միութեան մեջ գոյութիւն ունեցող հասարակարգը: Այդ պրոլետարիատի գլխատուրային: Ինչպիսի՞ն է իշխանութեան անմիջական զբաղանակը ի. Ս. Հ. Մ. մեջ: Ո՞վ է իրագործում բանվոր դասակարգի իշխանութիւնը: Կոմունիստական կուսակցութիւնը: Այս իմաստով մեզ մոտ *) կուսակցութեան դիկտատուրա յե: Ինչպիսի՞ն է իշխանութեան իրավաբանական ձևը ի. Ս. Հ. Մ. մեջ: Ինչպիսի՞ն է պետական կարգի նոր տիպը, վոր պտեղծել է Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը: Այդ խորհրդային սիստեմն է: Մեկը մյուսին և վոչ մի բանով չի ներհակում» (տես «Լենինիզմ», էջ 371):

Մեկը մյուսին չի ներհակում, այդ, իհարկե, ուղիղ է, յեթե բանվոր դասակարգի նկատմամբ իր ամբողջութեան մեջ կուսակցութեան գլխատուրան հասկանալ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը: Բայց ի՞նչպես կարելի չէ այդ հիման վրա հավասարութեան գիծ քաշել պրոլետարիատի գլխատուրայի և կուսակցութեան «գլխատուրայի», իրարմիջային սիստեմի և կու-

սակցութեան «գլխատուրայի» միջև: Լենինը նույնացնում էր խորհունդների սիստեմը պրոլետարիատի գլխատուրայի հետ, և նա իրավացի չէր, վորովհետեւ կուսակցութեան ղեկավարութեամբ խորհուրդները, մեք խորհուրդներն աշխատող մասսաների խտացման կազմակերպութիւններ են պրոլետարիատի շուրջը: Բայց երբ, վորտե՞ր, իր վճիռ աշխատութեան մեջ է Լենինը հավասարութեան նշան գծել կուսակցութեան «գլխատուրայի» և պրոլետարիատի գլխատուրայի միջև, կուսակցութեան «գլխատուրայի» և խորհուրդների սիստեմի միջև, ինչպես այդ աշխատութեան ընկեր Զինովկն է անում: Պրոլետարիատի գլխատուրային չի ներհակում վոչ միայն կուսակցութեան ղեկավարութիւնը («գլխատուրան»), այլ և առաջնորդների ղեկավարութիւնը («գլխատուրան»): Հաճելի է՞ այս հիման վրա հռչակել, թե մեր յերկիրը հանդիսանում է պրոլետարիատի գլխատուրայի յերկիր, այսինքն կուսակցութեան գլխատուրայի յերկիր, այսինքն առաջնորդների գլխատուրայի յերկիր: Յեւ հենց այդ հիմարութեանն է հանգում կուսակցութեան «գլխատուրան» պրոլետարիատի գլխատուրայի հետ նույնացնելու «սկզբունքը», վոր շողմաբար և անհամարձակ անց է կացնում ընկեր Զինովկը:

Լենինի բազմաթիւ աշխատութիւններին մեջ ինձ հաջողվեց միայն հինգ դեպք նշել, ուր Լենինն անցողաբար շոշափում է կուսակցութեան գլխատուրայի հարցը:

Առաջին դեպքը—այդ բանավեճ է սոց-հեղափոխականների և մենշևիկների հետ, ուր նա ասում է.

«Յերբ մեզ կշտամբում են մի կուսակցու-

*) Ընդգծումն իմն է. Ի. Ստ.

թյան դիկտատուրայի մեջ և առաջարկում են, ինչպես դուք լսել եք, միասնական սոցիալիստական ֆրոնտ, մենք ասում ենք. «Այո, մի կուսակցության դիկտատուրա. դրա վրա մենք կանգնած ենք և այդ հողից չենք կարող շեղվել, վորովհետև այդ այն կուսակցությունն է, վոր տասնյակ տարիներ ընթացքում նվաճել է վողջ գործարանաֆաբրիկային և արդյունաբերական պրոլետարիատի ավանգարդի դիրքը» (տես հ. 16, էջ 296):

Յերկրորդ դեպքը—«Նամակ բանվորներին և գյուղացիներին Կոլչակի վրա տարած հաղթության առիթով» գրությունն է, ուր նա ասում է.

«Գյուղացիներին վախեցնում են (մանավանդ մենշևիկները և սոց-հեղափոխականները, բոլորը, անգամ «ձախերը» նրանցից) «մի կուսակցության դիկտատուրայի» բայլչելի-կոմմունիստների կուսակցության խրդվիլակով: Կոլչակի որինակում գյուղացիները սովորել են խրդվիլակից չվախենալ: Կամ կալվածատերերի և կապիտալիստների դիկտատուրա (այսինքն յերկաթի իշխանություն), կամ բանվոր դասակարգի դիկտատուրա» (տես հ. 16-րդ, էջ 306):

Յերրորդ դեպքը՝ այդ Լենինի պոլիմիքական ճառըն է Տենների հետ Կոմինտերնի 2-րդ կոնգրեսում: Այդ ճառից քաղվածք բերված է վերը:

Զորրորդ դեպքը—այդ միքանի տող է «Մանկական հիվանդություն» բրոշյուրում: Համապատասխան ցիտատներն արդեն բերված են վերը:

Յեւ հինգերորդ դեպքը՝ այդ պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին մի սխիմայի ուրվագիծ է, հրա-

պարակված 3-րդ «Լենինյան Ժողովածվում», ուր յենթագլուխ կա «Մի կուսակցության դիկտատուրա» անունով (տես «Լենինյան Ժողովածու», 3-րդ, էջ 497):

Հարկավոր է նշել, վոր հինգից յերկու դեպքում վերջին և յերկրորդ դեպքում, Լենինը չակերտներէ մեջ է առնում «մի կուսակցության դիկտատուրա» բառերը, այդ ձևակերպության անճիշտ, փոխարեքական իմաստն ընդգծելով պարզապես:

Հարկավոր է նույնպես նշել, վոր այդ բոլոր դեպքերում բանվոր դասակարգի նկատմամբ «կուսակցության դիկտատուրա» արտահայտության տակ Լենինը հասկանում է վող թե դիկտատուրա այս բառի իսկական իմաստով («բռնության վրա հենվող իշխանություն»), այլ կուսակցության ղեկավարություն:

Բնորոշ է, վոր իր հիմնական և յերկրորդակարգ աշխատություններից և վող մեկում, ուր Լենինը մեկնաբանում կամ պարզապես հիշատակում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի և կուսակցության դերի մասին պրոլետարիատի դիկտատուրայի սիստեմում, ակնարկ իսկ չկա, թե «պրոլետարիատի դիկտատուրան մեր կուսակցության դիկտատուրան է»: Ընդհակառակը, այս աշխատությունների յուրաքանչյուր էջը, յուրաքանչյուր տողն աղաղակում է նման ձևակերպման (տես «Պետություն և հեղափոխություն», «Պրոլետարական հեղափոխությունը և ռենեդատ Կաուցկին», «Մանկական հիվանդություն» և այլն):

Առավել ևս բնորոշ է, վոր Կոմինտերնի 2-րդ կոնգրեսի քաղաքական կուսակցության դերի մասին ընդունած թեզիսներում, վորոնք մշակվել են Լենինի անմիջական ղեկավարության ներքո, վորոնց մեկից

ավելի յե հիշատակել Լենինն իր ճառերում, իբրև կուսակցության դերի և նպատակների ուղիղ ձևակերպվածն որինակ,—մենք չենք գտնում և վոչ մի, տառացի կերպով յեվ վոչ մի կուսակցության զիկտատուրայի մասին:

Ի՞նչ է ասում այս բոլորը:

Այն, վոր՝

ա) Լենինը «կուսակցության զիկտատուրա» ձեվակերպումը չեր համարում անբիծ, ստույգ, վորի պատճառով այն խիստ սակավ է գործածվում Լենինի աշխատություններում և յերբեմն չակերտների մեջ է առնվում:

բ) Այն սակավ դեպքերում, յերբ հակառակորդների դեմ բանավիճելով Լենինն ստիպված էր խոսել կուսակցության զիկտատուրայի մասին, նա սովորաբար պարզաբանում էր, վոր կուսակցության զիկտատուրան պետք է կուսակցության ղեկավարություն հասկանալ բանվոր դասակարգի նկատմամբ:

գ) Այն բոլոր դեպքերում, յերբ Լենինը հարկավոր էր գտնում գիտականորեն բնորոշել կուսակցության դերը պրոլետարիատի զիկտատուրայի սիստեմում, նա խոսում էր բացառաբար կուսակցության դեկավար դերի մասին (իսկ այդպիսի դեպքեր—հազարավոր են):

դ) Հենց այդ պատճառով Լենինը «չի կռահել» կուսակցության դերի մասին հիմնական բանաձևի մեջ մուծել—յես նկատի ունեմ Կոմինտերնի 2-րդ կոնգրեսի բանաձևը—«կուսակցության զիկտատուրա» ձևակերպումը:

յե) Արդարացի չեն Լենինի գլխի տեսակետից և քա-

ղաքականորեն կարճատես են այն ընկերները, վորոնք նույնացնում են կամ փորձում են նույնացնել կուսակցության «զիկտատուրան», վոր նշանակում է և «առաջնորդների զիկտատուրան», պրոլետարիատի զիկտատուրայի հետ, վորովհետև նրանք խախտում են ավանգարդի և դասակարգի ուղիղ փոխհարաբերության պայմանները:

Յես արդեն չեմ խոսում այն մասին, վոր կուսակցության զիկտատուրա» ձևակերպումը վերցրած առանց վերը ցույց տված վերապահումների, մեր գործնական աշխատանքի մեջ կարող է ստեղծել ամբողջ շարք վտանգներ և քաղաքական միջոցներ: Առանց վերապահումների վերցրած այդ ձևակերպումով կարծես ասվում է.

ա) Անկուսակցական մասամերին—համարձակվեք ներհակել, համարձակվեք դատողություն անել, վորովհետև կուսակցությունը կարող է ամեն ինչ անել, վորովհետև մեզ մոտ կուսակցության զիկտատուրա չէ:

բ) Կուսակցական ռաբբերին—գործեցեք խիզախորին, սեղմեցեք ամուր, կարելի չէ և ահանջ չկախել անկուսակցական մասսայի ձայնին,—մեզ մոտ կուսակցության զիկտատուրա չէ:

գ) Կուսակցական գազաքներին—կարելի չէ անձիդ թույլ տալ ինքնագոհության վորոշ պերճանք, անգամ կարելի չէ միջիչ գողողանալ, վորովհետև մեզ մոտ կուսակցության զիկտատուրա չէ, ապա «ուրեմն» և առաջնորդների զիկտատուրա:

Այդ վտանգների մասին տեղին է հիշեցնել հենց այժմ, մասսաների քաղաքական ակտիվության վերել-

քի շրջանում, յերբ կուսակցութեան պատրաստակամութիւնը ուշադիր լինելու մասսայի ձայնին մեզ համար ունի սոսանձին արժեք. յերբ զգաստութիւնը մասսայի պահանջներին նկատմամբ մեր կուսակցութեան հիմնական պատգամն և հանդիսանում, յերբ կուսակցութիւնից պահանջվում և հատուկ շրջանակատութիւն և հատուկ ձեւերով ջանքեր կատարելու մեջ, յերբ գոռովանալու վտանգն ամենալուրջ վտանգներից մեկն և հանդիսանում. վտանգներ, վոր մասսաներն ուղղիղ զեկավարելու գործում կանգնած են կուսակցութեան առաջ:

Չի կարելի չհիշել Լենինի վտակ խոսքերը, վոր ասված են մեր կուսակցութեան 10-րդ համագումարում.

«Ժողովրդական մասսայի մեջ մենք (կոմմունիստներս) այնուամենայնիվ ծովի մի կաթիլ ենք, և մենք կարող ենք կառավարել միայն այն ժամանակ, յերբ ուղիղ ենք արտահայտում այն, ինչ ժողովուրդն և գիտակցում: Առանց դրան կոմմունիստական կուսակցութիւնը չպիտի կարողանա առաջնորդել պրոլետարիատին, իսկ պրոլետարիատն իր յետից չպիտի կարողանա տանել մասսաներին, և վողջ մեքենան կըփլվի»:

«Ուղիղ արտահայտել այն, ինչ ժողովուրդն և գիտակցում»,—հենց այդ յի այն անհրաժեշտ պայմանը, վոր կուսակցութեան համար ապահովում և հիմնական զեկավար ույթի պատվաւոր դերը պրոլետարիատը գիտատուրայի սխտեմում:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՄԻ ՅԵՐԿՐՈՒՄ ՀԱՂԹԱՆԱԿԵԼՈՒ ԽԵՆԴԻՐԸ

«Լենինի զմի հիմքերի մասին» բրոշյուրում 1924 թ. ապրիլ) կա սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու խնդրի մասին յերկու ձևակերպում. առաջին ձևակերպումն ասում և.

«Հեղափոխութեան հաղթանակը մի յերկրում առաջ անհնարին ելին համարում, յենթադրելով, վոր բուրժուազիայի դեմ հաղթութիւն տանելու համար անհրաժեշտ և բոլոր առաջավոր յերկրների կամ համեմայն դեպս այդպիսի յերկրների մեծամասնութեան պրոլետարների միատեղ յեւույթը: Այժմ այդ տեսակետը արդեն չի համապատասխանում իրականութեան: Այժմ պետք և մեկնել նման հաղթութեան հնարավորութիւնից, վորովհետև իմպերիալիզմի հանգամանքներում զանազան կապիտալիստական յերկրների զարգացման անհամաչափ և վոստովոտուն բնույթը, կատաստրոֆիկ ներհակութիւնների զարգացումը իմպերիալիզմի գոգում, վոր տանում և դեպի անխուսափելի պատերազմներ, հեղափոխական շարժման աճումն աշխարհի բոլոր յերկրներում,—այդ բոլորը մղում և վոչ միայն դեպի պրոլետարիատի հաղթութեան հնարավորութիւնն առանձին յերկրներում, այլև դեպի անհրաժեշտութիւնը» (տես բրոշյուրի 3-րդ գլուխը):

Այս գրութիւնն իսպառ ուղիղ և և մեկնաբանու-

թյունների կարիք չունի: Այն ուղղված է սոց.-դեմոկրատների թեորիայի դեմ, վերոնք ուստույիս յեն համարում պրոլետարիատի կողմից իշխանության զբաղումը մի յերկրում, յեթե միաժամանակ հաղթական հեղափոխություն չկա մյուս յերկրներում:

Բայց «Լենինիզմի մասին» բրոշյուրում կա և յերկրորդ ձևակերպումն: Այնտեղ ասված է *).

«Բայց տապալել բուրժուազիայի իշխանությունը և պրոլետարիատի իշխանությունը դեռ մի յերկրում, դեռ չի նշանակում ապահովել սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակը: Սոցիալիզմի գլխավոր խնդիրը—սոցիալիստական արտադրության կազմակերպումը—դեռ մնում է հետադային: Առանց միջանի առաջավոր յերկրների պրոլետարների միատեղ ջանքերի կարելի՞ յե լուծել այդ խնդիրը, կարելի՞ յե արդյոք սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակ նվաճել մի յերկրում: Վհչ, անհնարին է: Բուրժուազիայի տապալման համար հերիք է մի յերկրի ջանքերը, այդ մասին մեր հեղափոխության պատմությունն է խոսում: Սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի համար, սոցիալիստական արտադրության կազմակերպման համար մի յերկրի ջանքեր, մասնավոր աշխարհի գյուղացական յերկրի, վորպիսին Ռուսաստանն է, արդեն հերիք չեն,—դրա համար անհրաժեշտ են միջանի առաջավոր յերկրների պրոլետարների ջանքեր» (նույն տեղ):

Այս յերկրորդ ձևակերպումն ուղղված էր Լենինիզմի քննադատների պնդումի դեմ, որոցկիստները

*) Խոսքը առաջին հրատարակության մասին է:

դեմ, վորոնք հայտարարում էին, թե պրոլետարիատի ղեկառնության մի յերկրում, յերբ բացակայում է հաղթությունը մյուս յերկրներում, չի կարող «դիմա-նալ պահպանողական Յերոպայի հանդեպ»:

Այդ չափով էր,—բայց միայն այդ չափով,—ձևակերպումն այն ժամանակ (1924 թ. ապրիլ) բավարար հանդիսանում, և նա անկասկած վորոշ ոգուտ է տըվել:

Բայց հետագայում, յերբ Լենինիզմի քննադատությունն այդ մասով մեր կուսակցության մեջ արդեն հաղթահարված էր և յերբ հերթական դարձավ մի նոր խնդիր, լիակատար սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորությունը մեր յերկրի ուշժերով, առանց արտաքին ոգնության,—յերկրորդ ձևակերպումը հանդիսացավ արդեն պարզապես անբավարար և այդ պատճառով անճիշտ:

Ի՞նչումն է կայանում այդ ձևակերպման պակասությունը:

Նրա պակասությունն այն է, վոր նա կապում է իրար հետ յերկու տարբեր խնդիրներ. մի յերկրի ուշժերով սոցիալիզմի կառուցման հնարավորության խնդիրը, վորին պետք է դրական պատասխան տալ, և խնդիր այն մասին, թե կարո՞ղ է պրոլետարիատի ղեկառնությամբ ունեցող մի յերկր, առանց մի շարք յերկրների հաղթական հեղափոխության, իրան կատարել յերաժխտված համարել ինտերվենցիայից և ուրեմն հին կարգերի վերականգնումից,—վորին պետք է տալ բացասական պատասխան: Յիս արդեն չեմ խոսում այն մասին, վոր այդ ձևակերպումը կարող է տոբիթ տալ մտածելու, թե մի յերկրի ուշժերով սոցիա-

լիստական հասարակության կազմակերպումը անհնարին ե, վոր, հարկավ, ուղիղ չե:

Այս հիման վրա յես այդ ձևակերպումն իմ «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ուսական կոմունիստների գործելակերպը» (1924 թ. դեկտեմբերի) բնութագրում կերպարանափոխեցի, ուղղեցի, մասնահատեղով այդ խնդիրը յերկու խնդրի. խնդիր լիակատար յեռաթիֆի մասին բուրժուական կարգերի վերականգնումից (ռեստավրացիա) և խնդիր լիակատար սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորության մասին մի յերկրում: Դրան յես հասա նախ և առաջ մեկնաբանելով «սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակը» իբրև «լիակատար ապահովություն հին կարգերի վերականգնումից», հնարավոր միայն «միջանի յերկրների պրոլետարների միատեղ ջանքերի» կարգով, և յերկրորդ՝ Լենինի «Կոոպերացիայի մասին» բնութագրի հիման վրա այն անվիճելի ճշմարտությունը հռչակելով, թե լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու համար մենք ունենք բոլոր անհրաժեշտ ավյալները (տես «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ուսական կոմունիստների գործելակերպը»):

Խնդրի այս նոր ձևակերպումը հենց հիմք ծառայեց 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի «Կոմիստներն և Ռ.Կ.Կ. անելիքների մասին» հայտնի բանաձևին, վոր սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու խնդիրը քննում ե կապիտալիզմի կայունացման (ստաբիլիզացիայի) (1925 թ. ապրիլ) կապին առընթեր և համարում ե սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրի ուշժերով հնարավոր և անհրաժեշտ:

Այն ել հիմք ծառայեց իմ «14-րդ կուսկոնֆերենցիայի արդյունքների շուրջը» բնութագրին, անմիջականորեն հրատարակված 14-րդ կուսկոնֆերենցիայից անմիջապես հետո, 1925 թ. մայիսին:

Այդ բնութագրում սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու խնդրի կարգման հարցի մասին ասված ե.

«Մեր յերկրը ներհակությունների յերկու կծիկ ե ներկայացնում: Ներհակությունների մի կծիկը այդ ներքին ներհակություններն են, վոր կան պրոլետարիատի և գյուղացության միջև (խոսքը սոցիալիզմի մի յերկրում կառուցելու մասին ե. Ի. Սս.):

Ներհակությունների մյուս կծիկը այդ արտաքին ներհակություններն են, վոր կան մեր յերկրի՝ իբրև սոցիալիզմի յերկրի և մյուս յերկրների՝ իբրև կապիտալիզմի յերկրների միջև (խոսքը այստեղ սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի մասին ե. Ի. Սս.):»:

«Ու շփոթում ե առաջին, իսպառ մի յերկրի ջանքերով հաղթանակելի ներհակությունների կծիկը յերկրորդ կծիկ ներհակությունների հետ, վորոնք իրանց լուծումն սպասում են մի քանի յերկրների պրոլետարների ջանքերից, — նա կոպտագույն սխալ ե գործում Լենինիզմի դեմ, նա կամ շփոթարար ե, կամ անուղղելի ուղորդյունիստ» (տես «14-րդ կուսկոնֆերենցիայի արդյունքների շուրջը»):

Սոցիալիզմի մեր յերկրում հաղթանակելու խնդրի առթիվ բնութագրին ասում ե.

«Մենք կարող ենք կառուցել սոցիալիզմը,

և պիտի այն կառուցենք գյուղացուծյան հետ միատեղ, բանվոր դասակարգի ղեկավարությամբ»... վորովհետև «պրոլետարիատի ղեկատարութեան պայմանում մենք ունենք... բոլոր անհրաժեշտ տվյալները, հաղթահարելով բոլոր և ամեն կարգի ներքին դժվարություններ, լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու, վորովհետև մենք կարող ենք և մենք պետք է մեր սեփական ուժերով հաղթահարենք այդ դժվարությունները» (նույն տեղ):

Իսկ սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի խնդրի առիթով այնտեղ ասված է.

«Սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակը լիակատար յերաշխիք է ինտերվենցիայի փորձերից, ուրեմն և ռեստավրացիայից, վորովհետև ռեստավրացիայի շատուքիչ լուրջ փորձ կարող է միայն տեղի ունենալ արտաքին լուրջ աջակցության պայմանով, միայն միջազգային կապիտալի աջակցությամբ: Այս պատճառով՝ մեր հեղափոխության պաշտպանությունը բոլոր յերկրներին բանվորների կողմից, առավել ևս այդ բանվորների հաղթությունը միքանի յերկրներում, — առաջին հաղթող յերկրի համար լիակատար յերաշխիքի անհրաժեշտ պայմանն է ինտերվենցիայի և ռեստավրացիայի փորձից, անհրաժեշտ պայմանը սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի» (նույն տեղ):

Կարծես պարզ է:

Հայտնի յե, վոր նույն վոգով է մեկնաբանվում այդ խնդիրը իմ «Հարցեր ու պատասխաններ» բրոշ-

յուրում (1925 թ. հունիս) և Համ. Կ. Կ. 14-րդ համագումարին (1925 թ. դեկտեմբեր) Հ. Կ. Կ. տված քաղաքական հաշվետվության մեջ:

Այդպես են փաստերը:

Կարծում եմ այդ փաստերը հայտնի յեն ամենին և ընկեր Ջինովին:

Յեթե այժմ, յերկու տարի անց, կուսակցության մեջ տեղի ունեցած գաղափարական պայքարից և 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի ընդունած բանաձևերից հետո (1925 թ. ապրիլ) ընկ. Ջինովին իր 14-րդ համագումարի (1925 թ. դեկտեմբեր) յեզրափակման խոսքում հնարավոր է գտնում դուրս հանել Ստալինի 1924 թ. ապրիլին զրած բրոշուրի հին, իսպառ անբավարար ձեվակերպումը իրրև պատվանդան լուծելու արդեն լուծված խնդիրը սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու մասին, — ապա ընկ. Ջինովին այդ ինքնորինակ գործելակերպը խոսում է միայն այն մասին, վոր նա վերջնականապես մոլորվել է այդ հարցում: Յետ տանել կուսակցությանը, յերբ նա առաջ է ընթացել, անգիտանալ 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի բանաձևը, յերբ այն վավերացած է Կ. Կ. պլենումի կողմից, — դա նշանակում է անհուսալիորեն խրվել հակասությունների մեջ, չհավատալ սոցիալիզմի շինարարության գործին, շեղվել Լենինի ուղիից և սեփական պարտությունը ճանաչել:

Ի՞նչ բան է սոցիալիզմի յերկրում հաղթանակելու հնարավորությունը:

Դա մեր ներքին ուժերով պրոլետարիատի և գյուղացուծյան միջի ներհակությունների լուծման հնարավորությունն է, իշխանության գրավման հետ

բաժնորութունը պրոլետարիատի կողմից և այդ իշխանության ոգտագործումը լրակատար սոցիալիստական հասարակութուն կառուցելու մեր յերկրում, մյուս յերկրների պրոլետարների համակրության և աջակցության պայմանով, բայց առանց պրոլետարական հեղափոխության նախնական հաղթության մյուս յերկրներում:

Առանց այդ հնարավորության սոցիալիզմի կառուցումը կառուցումն է առանց հեռանկարի, կառուցումն առանց վստահության սոցիալիզմ կառուցելու: Չի կարելի սոցիալիզմ կառուցել, վստահ չլինելով, վոր մեր յերկրի տեխնիքական հետամնացութունը անհաղթահարելի արգելք է լրակատար սոցիալիստական հասարակութուն կառուցելու համար: Նման հնարավորության բացասումը թերահավատութուն է սոցիալիզմի շինարարության գործում նահանջ և լենինիզմից:

Ի՞նչ բան է սոցիալիզմի լրակատար, վերջնական հաղթանակի անհնադիմությունը մի յերկրում,—յերբ հեղափոխության հաղթանակ չկա մյուս յերկրներում:

Դա ինտերվենցիայից, ուրեմն և բուրժուական կարգերի ռեստավրացիայից խուսափելու լրակատար յերաշխիքի անհնարինությունն է, յերբ հեղափոխության հաղթանակ չկա զոնե մի շարք յերկրներում: Այս անվիճելի դրության բացասումը նահանջ է ինտերնացիոնալիզմից, նահանջ է լենինիզմից:

«Մենք ապրում ենք, ասում է Լենինը, վոչ միայն պետության, այլև պետութունների սխառեմի մեջ, և Խորհրդային Հանրապետության գոյութունն իմպերիալիստական պետութունների կողքին տեական ժամանակ չի կարելի յեն-

թադրել: Վերջիվերջո կըհաղթի կամ մեկը կամ մյուսը: Իսկ մինչ կըլինի այդ՝ Խորհրդային Հանրապետության և բուրժուական պետութունների միջև անխուսափելի յեն մի շարք ամենասարսափելի բաղխումներ: Այդ նշանակում է, թե պրոլետարիատը, իբրև տիրող դասակարգ, յեթե միայն նա ուզում է և պիտի տիրապետե, այդ պիտի ապացուցե նաև իր ռազմական կազմակերպությամբ» (հ. 16-րդ, էջ 102):

«Մենք մեր առաջ, ապում է Լենինը մի այլ տեղ, ունենք վերին աստիճանի անկայուն, բայց ելի անկասկածելի, անվիճելի, հայտնի հաժասարակչութուն: Շատ կըտևի այդ—չգիտեմ, և կարծում եմ, վոր իմանալ անկարելի յե: Յեվ այս պատճառով մեծագույն զգուշութուն է հարկավոր մեր կողմից: Յեվ մեր քաղաքականության առաջին պատգամը, առաջին դասը, վոր բղխում է տվյալ տարվա մեր կառավարական քաղաքականութունից, դաս, վոր պիտի յուրացնեն բոլոր բանվորներն ու գյուղացիները,—լինել աշխուրջ, հիշել, վոր մենք շրջապատված ենք մարդկանցով, դասակարգերով, կառավարութուններով, վորոնք բացորոշաբար մեծագույն ատելությունն են արտահայտում մեզ: Պետք է հիշել, թե վորեն արշավանքից, հնարավորութունից մենք միշտ մաղից ենք կախված» (հ. 18-րդ, մ. 1, էջ 425):

Թվում է՝ պարզ է:

Իսկ ի՞նչ կերպարանք է ընդունել ընկ. Զինովևի մոտ այն հարցը, վոր վերաբերում է սոցիալիզմի յերկրում հաղթանակելու խնդրին:

Լսեցե՛ք.

«Սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի տակ գոնե պետք է հասկանալ. 1) դասակարգերի վոչընչացում և, ուրեմն, 2) մի դասակարգի դիկտատուրայի վերացում, տվյալ դեպքում պրոլետարիատի դիկտատուրայի»... «Վորպիզի ավելի ստույգ պարզենք մեզ,— ասում է ապա ընկ. Զինովկեր,— թե ինչպես է դրված հարցը մեզ մոտ խ. Ս. Ն. Մ. մեջ 1925 թվականին, պետք է զանազանել յերկու բան. 1) սոցիալիզմ կառուցելու ապահոված հնարավորություն — այդպիսի հնարավորություն սոցիալիզմ կառուցելու լիովին, հարկավ, կարող է ընդունելի համարվել և մի յերկրի շրջանակներում, և 2) սոցիալիզմի վերջնական կառուցում և ամրացում, այսինքն սոցիալիստական կարգի, սոցիալիստական հասարակության իրագործում» (տես ընկ. Զինովկեր «Լենինիզմը», հջ 291 և 293):

Ի՞նչ կարող է նշանակել այս բոլորը:

Այն, վոր սոցիալիզմի մի յերկրում վերջնականորեն հաղթանակելու իմաստի տակ ընկ. Զինովկեր հասկանում է վոչ թե յերաշխիք ինտերվենցիայից ու ռեստավրացիայից, այլ սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորություն: Իսկ սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու իմաստի տակ ընկ. Զինովկեր հասկանում է սոցիալիզմի այնպիսի կառուցում, վոր չի կարող և չպետք է սոցիալիզմի կառուցման հասցնել: Կառուցումն յենթադրանքով, առանց հեռանկարի, սոցիալիզմի կառուցումն՝ սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու անհնարինությունն պայմանով,— այսպիսին է ընկ. Զինովկերի դիրքը:

Սոցիալիզմ կառուցել առանց հնարավորության այն կառուցելու, իմանալով, վոր չէ կառուցի,— ահա թե ինչպիսի անհեթեթություններ յե հասել ընկ. Զինովկեր:

Բայց դա հեզնանք է հարցի վրա, այլ վոչ հարցի լուծումն:

Ահա և մի կտոր ընկ. Զինովկերի 14-րդ կուսնամագուսարի յեզրափակման խոսքից.

«Դուք տեսեք, թե մինչև ուր է հասել, որինակ, ընկեր Յակովլեր, Կուրսկի վերջին նահանգական կուսկոնֆերենցիայում: Կարող ենք մենք մի յերկրում— հարցնում է նա— բոլոր կողմից շրջապատված լինելով կապիտալիստական թըշնամիներով, կարող ենք մենք այդպիսի պայմաններում սոցիալիզմ կառուցել մի յերկրում: Յեվ պատասխանում ե. «Բոլոր ասածի հիման վրա մենք իրավունք ունենք ասելու, վոր մենք վոչ միայն սոցիալիզմ ենք կառուցում, այլ վոր մենք չնայած այն բանին, վոր դեռ ևս մենակ ենք, վոր մենք դեռ աշխարհի մեջ միակ խորհրդային յերկիրն ենք, խորհրդային պետությունը,— մենք այդ սոցիալիզմը կըկառուցենք» («Կուրսկայա Պրավդա», № 279, 1925 թ. դեկտ. 8): Մի՞թե սա հարցի լենինյան կարգումն է, մի՞թե այստեղ ազգային սահմանափակության հոս չի բուրում»*):

Այսպիսով ըստ Զինովկերի դուրս է գալիս, վոր հնարավոր ճանաչել սոցիալիզմի կառուցումը մի յերկրում— դա նշանակում է կանգնել ազգային սահմանափակության տեսակետի վրա, իսկ բացասել նման

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

հնարավորութիւնը—նշանակում ե ինտերնացիոնալիզմի տեսակետի վրա կանգնել:

Բայց յեթե սա ճիշտ ե,— արժե՞ արդյոք առհասարակ հաղթութեան պայքար մղել մեր անտեսութեան կապիտալիստական տարրերի դեմ: Զի՞ բղխում գրանից, վոր նման հաղթութիւնն անհնարին ե:

Անձնասուր լինել մեր սնեխութեան կապիտալիստական տարրերին—ահա ուր ե առաջադրում ընկեր Զինովյեի պատճառաբանութիւնների ներքին տրամաբանութիւնը:

Յեւ այս անհեթեթութիւնը, վոր վոչինչ ընդհանուր չունի լենինիզմի հետ, ընկ. Զինովիւր մեզ հրամցնում ե իբրև «ինտերնացիոնալիզմ», իբրև «հարյուր տոկոսանի լենինիզմ»):

Յես պնդում եմ, վոր սոցիալիզմի կառուցման կարևորագույն հարցում ընկ. Զինովիւր նահանջում ե լենինիզմից, գլորվելով մենշևիկ Սուխանովի տեսակետին:

Դիմենք լենինին: Ահա թե ինչ եր ասում նա սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու մասին դեռ Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնից առաջ, 1825 թ. ոգոստոսին.

«Տնտեսական և քաղաքական զարգացման անհամաչափութիւնը կապիտալիզմի բացարձակ որինքն ե: Այստեղից բղխում ե, վոր սկզբի շրջանում հնարավոր ե սոցիալիզմի հաղթութիւն սակավ կամ նուրիսկ մի, առանձին վերցրած, կապիտալիստական յերկրում: Այդ յերկրի հաղթող պրոլետարիատը, եքսպրոպրիացիայի յենթարկելով կապիտալիստներին և իր մոտ կազմակերպելով

սոցիալիստական արադրութիւն»), դեմադեմ կըկանգնեն մնացած կապիտալիստական աշխարհին, իր կողմը գրավելով մյուս յերկրների հարստահարված դասակարգերը, ապստամբութիւն բարձրացնելով նրանց ընդդեմ կապիտալիստների, անգամ ռազմական ույժով անհրաժեշտութեան դեպքում հակառակ դուրս գալով շահագործող դասակարգերի և նրանց պետութիւններին» (տես հ. 13-րդ, եջ 133):

Ի՞նչ ե նշանակում լենինի ընդգծած ֆրազը— «իւր մոտ կազմակերպելով սոցիալիստական արտադրութիւն»: Այդ նշանակում ե, թե հաղթանակած յերկրի պրոլետարիատը, իշխանութիւնը գրավելուց հետո, կարող ե և պե՞տ ե իւր մոտ սոցիալիստական արտադրութիւն կազմակերպել: Իսկ ի՞նչ ե նշանակում «կազմակերպել սոցիալիստական արտադրութիւն»: Այդ նշանակում ե սոցիալիստական հասարակութիւն կառուցել: Հազիւ թե կարիք կա ապացուցելու, վոր լենինի այս պարզ ու վորոշ գրութիւնը հետագա մեկնաբանութիւնների կարիք չունի: Հակառակ դեպքում անհասկանալի պիտի լինեյին լենինի կոչերը, վոր պրոլետարիատը 1917 թ. հոկտեմբերին գրավե իշխանութիւնը:

Դուք տեսնում եք, վոր լենինն այս պարզ գրութիւնը, ինչպես յերկինքը գետնից, տարբերվում ե Զինովիւի շփոթ և հակալենինական գրութիւնից այն մասին, թե մենք կարող ենք սոցիալիզմ կառուցել «մի յերկրի շրջանակներում» առանց այդ կառուցելու հնարավորութեան:

*) Ընդգծումն իմն ե: Ի. Ստ.

Լենինն այդ ասել է 1915 թ. իշխանությունը պրոլետարիատի կողմից զրավելուց առաջ: Բայց գուցե նրա հայացքները փոխվել են իշխանությունը վերցնելու փորձից, 1917 թվականից հետո: Դիմենք Լենինի «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրին, վոր գրված է 1923 թ.:

«Իսկապես, ասում է Լենինը, պետական իշխանությունը արտադրության բոլոր խողոր միջոցների նկատմամբ, պետական իշխանությունը պրոլետարիատի ձեռքում, այդ պրոլետարիատի դաշնակցությունը շատ միլիոններ մանր և մանրագույն գյուղացիների հետ, ղեկավարության ապահովությունը այդ պրոլետարիատի համար հանդեպ գյուղացության կայն, — միթե այս բոլորը չէ, ինչ հարկավոր է, վորպեսզի կոոպերացիայից, միմիայն կոոպերացիայից, վոր մենք առաջ անդիտանում էյինք իր չարչիականության համար, և վոր վորոշ կողմից նեպի պայմաններում իրավունք ունենք անդիտանալու այժմ կա, մի՞թե այս բոլոր անհրաժեշտ օվյալներ չեն լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու համար*): Սա դեռ սոցիալիստական հասարակության կառուցումը չէ, բայց այդ կառուցման համար սա բոլորն է, ինչ անհրաժեշտ է ու հերիք*) (տես հ. 18-րդ, մ. 2, էջ 140):

Այլ կերպ ասելով — մենք կարող ենք և պետք է լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցենք, վորովհետև մեր սպասարկության մեջ ունենք բոլոր անհրաժեշտ ու բավարար միջոցները՝ այդ կառուցման համար:

*) Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

Թվում է, թե ավելի պարզ արտահայտել ղեկավար ե:

Համեմատեցեք Լենինի այս կլասիք դրությունը ընկ. Զինովևի, ընկ. Յակովլևի դեմ ուղղած հակալենինական առարկության հետ և կրճատականաք, վոր Յակովլևը միայն կրկնել է Լենինի խոսքերը՝ սոցիալիզմի մի յերկրում կառուցելու հնարավորության մասին, իսկ Զինովևը՝ դեմ գալով այդ դրության, խաղաղանելով Յակովլևին, նահանջել է Լենինից և կանգնել մենշևիկ Սուխանովի տեսակետին, այն տեսակետին, թե մեր յերկրի տեխնիքական հետամնացության պատճառով անհնարին է սոցիալիզմ կառուցել այնտեղ:

Հայտնի չէ միայն, թե ինչո՞ւ յենք մենք 1917 թ. հոկտեմբերին գրավել իշխանությունը, յեթե միտում չունեյինք սոցիալիզմ կառուցելու:

Չպես էր 1917 թ. հոկտեմբերին գրավել իշխանությունը — ահա ինչ յեզրակացության է բերում ընկ. Զինովևի պատճառաբանությունների ներքին տրամաբանությունը:

Ապա յես պնդում եմ, վոր սոցիալիզմի հաղթության կարեորագույն հարցում ընկ. Զինովևը հակառակ է գնացել մեր կուսակցության վորոշակի վճիռներին, վորոնք շեշտված են 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի «Կի՛րի ընդլայնած պլենումի հետ կապված Կոմիտեերնի և Ռիկ անելիքների մասին» հայտնի բանաձևում:

Դիմենք այդ բանաձևին: Ահա թե ինչ է ասված այնտեղ սոցիալիզմի մի յերկրում հաղթանակելու մասին:

«Յերկու ուղղակի հակադիր հասարակական սխտեմներ զոյությունը կապիտալիստական պաշարման, ուրիշ ձևերի տնտեսական ճնշման, զինված ինտերվենցիայի, ռեստավրացիայի մըլտական սպառնալիք և նյութում: Սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի համար միակ յերաշխիքըն է, այսինքն ռեստավրացիայից զերծ մնալու յերաշխիքն է*) հանդիսանում, հետևաբար, հաղթական սոցիալիստական հեղափոխությունը միշարք յերկրներում»... «Լենինիզմը ռուսացանում է, թե սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակը՝ բուրժուական հարաբերությունների ռեստավրացիայից զերծ մնալու յիակասար յերաշխիքի իմաստով») հնարավոր է միայն միջազգային ժասշտաբով»... Սրանից ամենվին չի բղխում*), թե առանց տեխնիքական-տնտեսական տեսակետից առավել զարգացած յերկրների «պետական ոգնության» (Տրոցկի) յիակասար սոցիալիստական հասարակութեան*) կառուցումն անհնարին է այնպեսի հետաքննաց յերկրում, վորպիսին Ռուսաստանն է» (տես բանաձևը):

Դուք տեսնում եք, վոր բանաձևը սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակը մեկնարանում է իբրև յերաշխիք ինտերվենցիայից ու ռեստավրացիայից. — ինչպիսիք ընկ. Զինովկի նրա «Լենինիզմ» գրքում տված մեկնաբանության:

Դուք տեսնում եք, վոր բանաձևն ընդունում է յիակատար սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորությունն այնպիսի հետաքննաց յերկրում,

*) Ընդգծումներն իմն են: Ի. Ստ.

վորպիսին Ռուսաստանն է, և դա առանց տեխնիքական-տնտեսական տեսակետից առավել զարգացած յերկրների «պետական ոգնության», — ինչպիսիք ընկ. Զինովկի հակառակ պնդման, վոր հայտնաբերվեց 14-րդ կուսամասգումարի նրա յեզրափակման խոսքում: Ընկ. Յակովլևին ուղղած առարկության մեջ:

Ի՞նչ անուն տալ սրան, յեթե վոչ ընկ. Զինովկի կողմից պարզված պայքար 14-րդ կոնֆերենցիայի բանաձևի դեմ:

Իհարկե, կուսակցական բանաձևերը յերբեմն զերծ չեն մեղքից: Լինում է, վոր կուսակցական բանաձևերը սխալներ են պարունակում: Ընդհանրապես խոսելով, կարելի չէ յենթադրել, վոր 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի բանաձևերը նույնպես միքանի սխալներ է պարունակում: Հնարավոր է, վոր Զինովկը տվյալ բանաձևը սխալ է համարում: Բայց այն ժամանակ զրամասին պիտի ասել պարզ ու բաց, ինչպես վայել է բաղնիքին: Սակայն ընկ. Զինովկն ինչ-վոր պատճառով այդ չի անում: Նա նախադասել է այլ ուղի ընտրելու, թիկունքային գրոհների ուղին 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի բանաձևի դեմ, լուծյան մատներով այդ բանաձևը և բանաձևի բացորոշ քննադատության վորև նշմար չհայտնաբերելով: Ըստ յերևույթին ընկ. Զինովկը կարծում է, թե այդ ուղին ավելի լավ է հասցնում նպատակին: Իսկ նրա նպատակը մեկն է — «միքիչ» ուղղել Լենինին: «լավացնել» բանաձևը և «միքիչ» ուղղել Լենինին: Հազիվ թե կարիք կա ապացուցելու, վոր ընկ. Զինովկը սխալվել է իր հաշիվներում:

Վերտեղից է բղխում ընկ. Զինովկի սխալը, ուր է այդ սխալի արմատը:

Մխալի արմատը, իմ կարծիքով, կայանում է ընկ. Զինովկի այն համոզմունքի մեջ, վոր մեր յերկրի տեխնիքական հետաքննարկությունն անհաղթահարելի արգելք է լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու համար, վոր պրոլետարիատը մեր յերկրի տեխնիքական հետաքննարկության պատճառով սոցիալիզմ չի կարող կառուցել: Ընկ. Զինովկեը և ընկ. Կամենեը փորձեցին մի ժամանակ, ապրիլյան կուսկոնֆերենցիայից առաջ այս պատճառաբանություններով հանդես գալու Կ. Կ. Նիստերից մեկում: Բայց նրանք առարկություն տեսան և ստիպված յեղան նահանջել, ձեռնարկեցին հպատակվելով հակադիր տեսակետին, Կ. Կ. մեծամասնության տեսակետին: Բայց ձեռնարկանորեն հպատակվելով, ընկ. Զինովկեը միշտ շարունակել է իր պայքարը այդ տեսակետի դեմ (տես ընկ. Զինովկի «Լենինի դմ» գիրքը և 14-րդ կուսհամագումարի յեզրափակման խոսքը): Ահա թե մեր կուսակցության Մոսկվայի կոմիտեն ինչ է ասում Լենին-գրադի նահանգական կուսկոնֆերենցիայի նամակին գրած իր «Պատասխանում» Համ. Կ. Կ.-թյան Կ. Կ. տեղի ունեցած այդ միջադեպին՝ մասին.

«Շատ մոտիկ անցյալում ընկերներ Կամենեը և Զինովկեը Պրոլետարիոյում պաշտպանել են այն տեսակետը, իբր թե մեր տեխնիքական և տնտեսական հետաքննարկության պատճառով մենք չենք կարող հաղթահարել ներքին դժվարությունները, յեթե մեզ չփրկեն միջազգային հեղափոխությունը: Իսկ մենք, Կ. Կ. մեծամասնություն հետ միասին, կարծում ենք թե չնայած մեր տեխնիքական հետաքննարկության և հակա-

ռակ նրան՝ մենք կարող ենք կառուցել սոցիալիզմը, կառուցում ենք և կըկառուցենք այն: Մենք կարծում ենք թե այդ կառուցումը, հարկավ, ավելի դանդաղ պիտի ընթանա, քան համաշխարհային հաղթանակի պայմաններում, բայց այնուամենայնիվ մենք ընթանում ենք և պիտի առաջ ընթանանք: Մենք նույնպես յենթադրում ենք, վոր ընկերներ Կամենեի և Զինովկի տեսակետը արտահայտում է թերահավատություն մեր բանվոր դասակարգի և նրա յետևից ընթացող գյուղական մասսաների ներքին ուժերի նկատմամբ: Մենք յենթադրում ենք, վոր դա նահանջ է Լենինյան դիրքից» (տես «Պատասխանը»):

Այդ դուռնեցուքը մամուլի մեջ յերևացել է 14-րդ կուսհամագումարի առաջին նիստերի ժամանակ: Ընկ. Զինովկեը, իհարկե, հնարավորություն ունեւր այդ դուռնեցուքի դեմ հանդես գալու դեռ համագումարում: Ինորոշ է, վոր ընկեր Զինովկեն ու Կամենեը մեր կուսակցության Մոսկվայի կոմիտեի կողմից նրանց դեմ առաջադրած ծանր մեղադրանքների նկատմամբ պատճառաբանություններ չունեցան: Պատահական է այդ: Կարծում եմ, վոր պատահական չէ: Մեղադրանքը, ըստ յերևույթին, դիպել է նշանին: Ընկ. Զինովկեը և ընկ. Կամենեը այդ մեղադրանքին լուրջամբ «պատասխանեցին» նրա համար, վոր այն «ծածկելու» բան չկար:

Նոր ուղղութիւնի վերափոխում է, յերբ ընկեր Զինովկեն մեղադրում են, թե նա թերահավատ է դեպի սոցիալիստական շինարարության գործի հաղթանակը մեր յերկրում: Բայց յեթե ընկեր Զինովկեը միամբողջ տարուց հետո, վորի ընթացքում քննվել է

սոցիալիստական հաղթանակի հարցը մեր յերկրում, նրանից հետո, յերբ ընկ. Զինովևի տեսակետը մերժվել է Կ. Կ. Պոլիտբյուրոյի կողմից (1925 թ. ապրիլ), նրանից հետո, յերբ այդ խնդրի նկատմամբ արդեն կազմակերպվել է կուսակցության վորոշ կարծիքը, արձանագրված 14-րդ կուսկոնֆերենցիայի հայտնի բանաձևում (1925 թ. ապրիլ), յեթե այս բոլորից հետո ընկեր Զինովևն իր «Լենինիզմ» գրքում (1925 թ. սեպտեմբեր) վճռում է հանդես գալ կուսակցության տեսակետի դեմ, յեթե հետո նա այդ յերևյալը կրկնում է 14-րդ համագումարում, — ապա ինչպես բացատրել այս բոլորը, այս համառությունը, այս անձանձրությունը պաշտպանելու իր սխալը, յեթե վաչ նրանով, վոր ընկեր Զինովևն վարակված է, անհուսալիորեն վարակված թերահավատությունը դեպի սոցիալիստական շինարարության գործի հաղթանակը մեր յերկրում:

Ընկեր Զինովևին հաճելի յե իր թերահավատությունը իբր ինտերնացիոնալիզմ բացատրել: Բայց այդ վճիռ ժամանակից է, վոր նահանջը Լենինիզմից՝ Լենինիզմի արմատական հարցում՝ մեզ մոտ սկսվել է իբր ինտերնացիոնալիզմ մեկնաբանվել:

Ճիշտ չէր լինի ասել, վոր այստեղ վոչ թե կուսակցությունը, այլ ընկ. Զինովևն է մեղանշում ինտերնացիոնալիզմի և միջազգային հեղափոխության դեմ: Վորովհետև ինչ է մեր «սոցիալիզմ կառուցող» յերկիրը, յեթե վոչ համաշխարհային հեղափոխության բազա: Բայց նա կարող է լինել համաշխարհային հեղափոխության իսկական բազա, յեթե նա ընդունակ չէ սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու: Կարող է նա մնալ բոլոր յերկրների բանվորների համար այն

մեծագույն ձգողական կենդրոնը, վորպիսին անկասկած նա հանդիսանում է այժմ, յեթե նա իր մոտ անընդունակ է հաղթանակ շահելու մեր տնտեսության կապիտալիստական տարրերի դեմ, սոցիալիստական շինարարության հաղթանակ: Կարծում եմ, վոր չի կարող: Բայց չի՞ բղխում այստեղից, վոր թերահավատությունը սոցիալիստական շինարարության նկատմամբ, դրա քարոզը առաջնորդում են դեպի այն, վոր փառազրկվի մեր իբր համաշխարհային հեղափոխության բազա յերկիրը, իսկ մեր յերկրի փառազրկումը կունենա համաշխարհային հեղափոխական շարժման թուլացման հետևանք: Ինչո՞վ էյին բանվորներին մեզնից վախեցնում պ. պ. սոցիալ-դեմոկրատները: Այն քարոզով, վոր «ռուսների մոտ վոչինչ չի հաջողել»: Ինչո՞վ ենք մենք այժմ հարվածում սոցիալ-դեմոկրատներին, գերավելով մեզ մոտ բանվորական պատգամավորությունների ամբողջ շարքեր և դրանով իսկ ամբասցանելով կոմունիզմի զիրքերը ամբողջ աշխարհում: Սոցիալիզմի շինարարության մեր հաջողություններով: Բայց մի՞թե պարզ չէ սրանից հետո, վոր ո՞վ անուղղակի ոգնում է սոցիալ-դեմոկրատներին, նա թուլացնում է միջազգային հեղափոխական շարժման թափը, նա անխուսափելիորեն նահանջում է ինտերնացիոնալիզմից...

Դուք տեսնում յեք, վոր ընկ. Զինովևի «ինտերնացիոնալիզմը» այնքան էլ լավ վիճակ չի ապրում, քան նրա «հարյուրտոկոսանի Լենինիզմը» մի յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու խնդրում:

Այս պատճառով 14-րդ կուսհամագումարն ուղիղ է վարվել, ընդունելով նոր ուղիղիցիայի հայացքները իբրև «թերահավատություն դեպի սոցիալիզմի կառուցման գործը» և իբրև «Լենինիզմի ազավաղում»:

ՊԱՅՔԱՐ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յեա կարծում եմ, վոր թերահավատությունը սոցիալիստական շինարարության հանդեպ նոր ոպպոզիցիայի հիմնական սխալն է։ Այս սխալը ըստ իս հիմնական է հանդիսանում այն պատճառով, քանի վոր նրանից են բղխում նոր ոպպոզիցիայի մյուս բոլոր սլախները։ Նոր ոպպոզիցիայի սխալները նեպի, պետկապիտալիզմի, մեր արդյունաբերության սոցիալիստական բնույթի մասին, կոոպերացիայի գերի մասին պրոլետարիատի զիկտատուրայի սլախմանում, կուլակության դեմ վարելիք պայքարի մեթոդների մասին, միջին գյուղացության դերի և տեսակարար կշռի մասին,—բոլոր այս սխալներն ածանցական են հանդիսանում ոպպոզիցիայի հիմնական սխալից, թերահավատությունից դեպի սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորությունը մեր յերկրի ույժերով։

Ի՞նչ բան է թերահավատությունը դեպի սոցիալիստական շինարարության հաղթանակը մեր յերկրում։

Դա ամենից առաջ վստահության բացակայությունն է այն բանում, վոր գյուղացության հիմնական մասսաները՝ մեր յերկրի զարգացման հայտնի պայմանների զորությամբ կառող կրիմեն լծվել սոցիալիստական շինարարության գործին։

Յերկրորդ՝ դա վստահության բացակայությունն է այն բանում, վոր մեր յերկրի պրոլետարիատը՝ ունենալով իր ձեռքին ժողովրդական տնտեսության հրամայող բարձունքները՝ բնդնունակ է սոցիալիստական շինա-

րարության գործի մեջ գրավել գյուղացության հիմնական մասսաները։

Մեր զարգացման ուղիների մասին ունեցած իր կառուցումների մեջ՝ լուեխայն այս դրություններից է յեղնում ոպպոզիցիան,—թող վոր այդ նա անում է գիտակցաբար թե անգիտակցաբար։

Կարելի՞ յե խորհրդային գյուղացության հիմնական մասսան սոցիալիստական շինարարության գործի մեջ գրավել։ «Լենինիզմի հիմքերի մասին» բրոշյուրը այդ առթիվ յերկու հիմնական դրություն է պարունակում.

1) «Չի կարելի խորհրդային Միության գյուղացությունը շփոթել Արեմուտքի գյուղացության հետ։ Մի գյուղացություն, վոր անցել է յերեք հեղափոխականների դպրոց, պրոլետարիատի հետ և պրոլետարիատին գլուխ ունենալով պայքարել է թագավորի և բուրժուական իշխանությունների դեմ, մի գյուղացություն, վոր հող և խաղաղություն է ստացել պրոլետարական հեղափոխության ձեռքից և դրա պատճառով պրոլետարիատի պահեստի ույժը դարձել,—այդ գյուղացությունը չի կարող չտարբերվել մի գյուղացությունից, վոր գլուխ ունենալով լիբերալ բուրժուազիան պայքարել է բուրժուական հեղափոխության ժամանակ, հող է ստացել այդ բուրժուազիայի ձեռքից, ուստի և դարձել է այդ բուրժուազիայի պահեստի ույժը։ Հագիվ թե կարիք կա ապացուցելու, վոր խորհրդային գյուղացությունը՝ սովոր գնահատելու քաղաքական բարեկամությունը և քաղաքական

գործակցութիւնը պրոլետարիատի հետ և այդ բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը պարտական լինելով իր ազատութեամբ,—չի կարող պրոլետարիատի հետ անհետանալ գործակցութեան բացառիկ բարենպաստ նյութ չկազմել:

2) «Չի կարելի Ռուսաստանի գյուղատնտեսութիւնը շփոթել արեւմուտքի գյուղատնտեսութեան հետ: Այնտեղ գյուղատնտեսութեան զարգացումը գնում է կապիտալիզմի սովորական գծով, գյուղացութեան խորին շերտավորման պայմաններում, ըստ որում խոշոր կալվածքները և մասնավոր կապիտալիստական լատիֆունդիաները գրավում են մի բնվեւը, պառպեղիզմը, չափավորութիւնը և վարձու ստրկութիւնը—մյուս: Այնտեղ փուլովումը և քայքայումը այս պատճառով լիովին բնական է: Այդ չե՛ Ռուսաստանում: Մեզ մոտ գյուղատնտեսութեան զարգացումը չի կարող նման գծով ընթանալ, հենց միայն այն պատճառով, վոր Խորհրդային իշխանութեան գոյութիւնը և հիմնական գործիքների ու արտադրութեան միջոցների ազգայնացումը նման զարգացում չեն թույլատրում: Ռուսաստանում գյուղատնտեսութեան զարգացումը պետք է ընթանա ուրիշ ուղիով, միլիոնավոր մանր ու միջին գյուղացութեան կոոպերացիան ուղիով, գյուղում մասսայական կոոպերացիայի զարգացման ուղիով—պաշտպանված պետութեան կողմից արտոնյալ վարկավորումով: Լենինը կոոպերացիային նվիրած հոդվածներում ուղիղ է մատնանշել, թե գյուղատնտեսութեան զարգացումը մեզ մոտ պիտի

ընթանա նոր ուղիով, գյուղացութեան մեծամասնութիւնը կոոպերացիայի միջոցով սոցիալիստական շինարարութեան մեջ զբաղելու ուղիով, աստիճանաբար կոլլեկտիվիզմի սկզբունքները գյուղատնտեսութիւնը ներարկելու ուղիով՝ նախ սպառման, իսկ հետո գյուղատնտեսական մթերքների արտադրութեան բնագավառում»... «Հազիվ թե կարիք կա ապացուցելու, վոր գյուղացութեան վիթխարի մեծամասնութիւնը հաճութեամբ կը փարե զարգացման այդ նոր ուղիին, մի կողմը նետելով մասնավոր կապիտալիստական լատիֆունդիաների և վարձու ստրկութեան ուղին, ուղին չքավորութեան և ավերածութեան»:

Ուղիւղ են արդշոք այդ դրութիւնները:

Յես կարծում եմ, վոր մեր շինարարութեան համար նեպի պայմաններում այդ յերկու դրութիւններն ուղիղ և անվիճելի յեն:

Նրանք միայն արտահայտութիւն են հանդիսանում Լենինի հայտնի թեզիսների պրոլետարիատի և գյուղացութեան զոգման, գյուղացիական տնտեսութիւնների յերկրի սոցիալիստական զարգացման սխառեմը կիրառելու մասին, այն մասին, վոր պրոլետարիատը պիտի դեպի սոցիալիզմ ընթանա գյուղացութեան հիմնական մասսաների հետ միատեղ, այն մասին, վոր գյուղացութեան միլիոնավոր մասսաների կոոպերացումը սոցիալիստական շինարարութեան գլխավոր ուղին է գյուղում, վոր մեր սոցիալիստական ինդուստրիայի աճման պարագայում «կոոպերացիայի պարզ աճումը մեզ համար նույնական է սոցիալիզմի աճման հետ» (տես հ. 18, մ. 2, էջ 144):

Իսկապես ի՞նչ ուղիով կարող ես և պետք ե ընթանա մեր յերկրում գյուղացական տնտեսութեան զարգացումը:

Գյուղացական տնտեսութեանը կապիտալիստական տնտեսութեան հետ Գյուղացական տնտեսութեանը, յետ և վերջնենք գյուղացական տնտեսութեաններին ճնշող մեծամասնութեանը, մանր-ապրանքային տնտեսութեան եւ իսկ ի՞նչ եւ մանր-ապրանքային գյուղացական տնտեսութեանը: Դա տնտեսութեան եւ, վոր կանգնած ե կապիտալիզմի և սոցիալիզմի ճամբաբաժնին: Իր զարգացումով այն կարող ե թեքվել և կապիտալիզմի կողմը, ինչպես այդ տեղի յե ունենում այժմ կապիտալիստական յերկրներում, և սոցիալիզմի կողմը, ինչպես այդ պիտի տեղի ունենա մեզ մոտ, մեր յերկրում, պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայմանում:

Վերջինս ե ծագում գյուղացական տնտեսութեան այդպիսի անկայունութեանը, անինքնուրույնութեանը: Ինչո՞վ բացատրել այդ:

Բացատրվում ե այդ գյուղացական տնտեսութեաններին փոշիացումով, նրանց անկազմակերպութեամբ, նրանց կախումով քաղաքից, ինդուստրիայից, վարկային սիստեմից, յերկրի իշխանութեան բնույթից, վերջապես այն հանրահայտնի դրութեամբ, վոր գյուղը թե նյութական և թե կուլտուրական տեսակետից ընթանում ե և պիտի ընթանա քաղաքի յետևից:

Գյուղացական տնտեսութեան կապիտալիստական զարգացման ուղին նշանակում ե զարգացում գյուղացութեան խորին շերտավորման միջոցով—խոշոր լատիֆունդիաներով մի բևեռին և մասսայական չքավորացումով մյուս բևեռին: Զարգացման այդպիսի ուղին

անխուսափելի յե կապիտալիստական յերկրներում, վորովհետեւ գյուղը, գյուղացական տնտեսութեանը գլխավում ե կախման մեջ քաղաքից, ինդուստրիայից, քաղաքում կենդրոնացած վարկից, իշխանութեան բնույթից, իսկ քաղաքում թագավորում ե բուրժուազիան, կապիտալիստական արդյունաբերութեանը, կապիտալիստական վարկային սիստեմը, կապիտալիստական պետական իշխանութեանը:

Պարզապէս ե արդյոք գյուղացական տնտեսութեան զարգացման այդ ուղին մեր յերկրում, ուր քաղաքը ունի իսպառ ուրիշ դեմք, ուր ինդուստրիան պրոլետարիատի ձեռքին ե գտնվում, ուր տրանսպորտը, վարկային սիստեմը, պետական իշխանութեանը նայլն կենդրոնացած են պրոլետարիատի ձեռքին, ուր հողի ազգայնացումն ընդհանուր որենք ե յերկրում: Իհարկե պարտադիր չեւ Ընդհակառակը: Հենց նրա համար, վոր քաղաքը գյուղի դեկավարն ե, իսկ մեզ մոտ քաղաքում թագավորում ե պրոլետարիատը, վոր իր քաղաքում թագավորում ե պահում ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր հրամայող բարձունքները, հենց այդ պատճառով գյուղացական տնտեսութեաններն իրանց զարգացման մեջ պիտի ընթանան այլ ուղիով, սոցիալիստական շինարարութեան ուղիով:

Ի՞նչ ուղի յե դա:

Դա միլիոնավոր գյուղացական տնտեսութեաններին մասսայական կոոպերացումն ե կոոպերացիայի բոլոր գծերով, փոշիացած գյուղացական տնտեսութեաններին միացման ուղին ե սոցիալիստական ինդուստրիայի ջուրջը, կոլեկտիվիզմի սկզբունքների պատմաւսման ուղին ե գյուղացութեան մեջ սկզբում հողագործա-

կան մթերքների սպառման և գյուղացական տնտեսութ-
թյուններին քաղաքային ապրանքներ մատակարարելու
գծով, իսկ հետո գյուղատնտեսական արտադրության գը-
ծով:

Յեւ վորքան առաջ ենք գնում, այնքան այդ ու-
ղին ալիքի յե անխուսափելի դառնում պրոլետարիա-
տի զիկտատուրայի հանգամանքում, վորովհետեւ կո-
ոպերացումը սպառման գծով, կոոպերացումը մատա-
կարարման գծով, վերջապես կոոպերացումը վարկի ու
արտադրութեան (գյուղատնտեսական ընկերութեան-
ներ) գծով միակ ուղին ե հանդիսանում գյուղի բարե-
կեցութեան վերելքի համար, միակ միջոցը փրկելու
գյուղացութեան լայն մասսաները չքավորութեանից
ու քայքայումից:

Ասում են, թե մեզ մոտ գյուղացութեանը սո-
ցիալիստական չե իր վիճակով, վորի պատճառով նա
անընդունակ ե սոցիալիստական զարգացման համար:
Ո՞ր իհարկե ուղիդ ե, վոր գյուղացութեանը սոցիա-
լիստական չե իր վիճակով: Բայց դա պատճառաբա-
նութեան չե գյուղացական տնտեսութեան սոցիալիս-
տական ուղիով զարգանալու դեմ, յեթե ապացուցված
ե, վոր գյուղը քաղաքի յետևից ե ընթանում, իսկ քա-
ղաքում իշխում ե սոցիալիստական արդյունաբերու-
թյունը: Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան ժամանակ
գյուղացութեանը նույնպես սոցիալիստական չե իր
վիճակով, ե նա իսպառ չե կամենում սոցիալիզմ հաս-
տատել յերկրում: Նա այն ժամանակ գլխավորապես
հետամտում եր վերացնելու կալվածատիրական իշխա-
նութեանը և վերջացնելու պատերազմը, հաշտութեան
հաստատելու: Այնուամենայնիվ նա այն ժամանակ սո-

ցիալիստական պրոլետարիատի յետևից գնաց: Ինչու:
Նրա համար, վոր այն ժամանակ բուրժուազիայի տա-
պալումը և իշխանութեան գրավումը սոցիալիստական
պրոլետարիատի կողմից միակ յեղքն եր գլուխ թոթա-
փելու իմպերիալիստական պատերազմից, միակ ուղին
ե հաշտութեան հաստատելու համար: Նրա համար,
վոր ուրիշ ուղիներ չկային այն ժամանակ և չե կա-
րող լինել: Նրա համար, վոր մեր կուսակցութեանը
այն ժամանակ հաջողվեց շոշափել, գտնել գյուղա-
ցութեան հատուկ շահերի (կալվածատիրոջ տապալումը,
հաշտութեան) յերկրի ընդհանուր շահերին (պրոլե-
տարիատի զիկտատուրա) ստորադաս միացման ու հը-
պատակման այն աստիճանը, վոր ընդունելի ու ձե-
ռնառու հանդիսացավ գյուղացութեան համար: Յեւ
գյուղացութեանը՝ չնայած իր անսոցիալիստականու-
թեան այն ժամանակ գնաց սոցիալիստական պրոլե-
տարիատի յետևից:

Այս նույնը պիտի ասել մեր յերկրի սոցիալիս-
տական շինարարութեան մասին, գյուղացութեանը
այդ շինարարութեան հունը գրավելու մասին: Գյու-
ղացութեանը սոցիալիստական չե իր վիճակով: Բայց
նա կընդգրկե և պարբերաբար կընդգրկե սոցիալիս-
տական զարգացման ուղին, վորովհետեւ չկա և չի կա-
րող լինել այլ ուղի՝ փրկելու գյուղացութեանը չքա-
վորութեանից և քայքայումից, քան զողումը պրոլե-
տարիատի հետ, քան զողումը սոցիալիստական ար-
տադրութեան հետ, քան գյուղացական տնտեսութեան
ներառումը սոցիալիստական զարգացման ընդհանուր
հունը՝ գյուղացութեան մասսայական կոոպերացման
միջոցով:

ինչհոհ հենց գյուղացութեան մասսայական կողմերացումով:

Նրա համար, վոր մասսայական կողմերացման մեջ «մենք գտել ենք մասնավոր շահի, մասնավոր-առնվորական շահի, նրա պետութեան կողմից ստուգելու և վերահսկելու, նրա ընդհանուր շահերին ստորադաս լինելու այն աստիճանը» (Լենին), վոր ընդունելի և ձեռնտու յե գյուղացութեանը և վորը հնարավորութիւնն է ապահովում պրոլետարիատին սոցիալիստական շինարարութեան գործի մեջ զբաղելու գյուղացութեան հիմնական մասսաները: Հենց նրա համար, վոր գյուղացութեան համար ձեռնտու յե ապրանքների սպառման և տնտեսութեանը մեքենաներ մատակարարելու գործը կազմակերպել կողմերացիայի միջոցով, հենց դրա համար նա պիտի ընթանա և կընթանա մասսայական կողմերացման ուղիով:

Իսկ ի՞նչ է նշանակում գյուղացական տնտեսութեանների մասսայական կողմերացում սոցիալիստական արտադրութեան գլխավորութեամբ:

Դա նշանակում է մանր-ապրանքային գյուղացական տնտեսութեան նախնց հին կապիտալիստական ուղիից, վոր հղի յե գյուղացութեան մասսայական քայքայմամբ, և քեկակոխումն զարգացման նոր ուղի, սոցիալիստական շինարարութեան ուղի:

Ահա ինչո՞ւ գյուղացական տնտեսութեան զարգացման նոր ուղիի պայքարը, գյուղացութեան հիմնական մասսան սոցիալիստական շինարարութեան գործի մեջ զբաղելու պայքարը—մեր կուսակցութեան հերթական անելիքն է հանդիսանում:

ՀԱՄ. Կ. Կ. 14-րդ համագումարն ուղիղ է վար-

վել՝ վորոշելով, թե «գյուղում սոցիալիզմի շինարարութեան հիմնական ուղին կայանում է նրանում, վորպեսզի սոցիալիստական արդունաբերութեան, պետական վարկային հիմնարկութունների և պրոլետարիատի ձեռքում գտնվող ուրիշ հրամայող քարձրունքների աճող տնտեսական ղեկավարութեամբ կողմերատիվ կազմակերպութեան մեջ զբաղել գյուղացութեան հիմնական մասսան և սոցիալիստական զարգացում ապահովել այդ կազմակերպութեանը՝ հաղթահարելով և վտարելով նրա կապիտալիստական տարրերը» (տես համագումարի բանաձևը ԿԿ հաշվետվութեան առիթով):

Նոր ոպպոզիցիայի խորագունն սխալը կայանում է նրանում, վոր նա չի հավատում գյուղացութեան զարգացման այդ նոր ուղիին, չի տեսնում կամ չի հասկանում այդ ուղիի ամբողջ անխուսափելիութունը: Իսկ նա այդ չի հասկանում այն պատճառով, վոր չի հավատում սոցիալիստական շինարարութեան հաղթութեանը մեր յերկրում, չի հավատում մեր պրոլետարիատի ընդունակութեանը իր յետևից սոցիալիզմի ուղիով տանելու գյուղացութեանը:

Այստեղից ել ծագում է նեպի յերկվակի բնութեան անըմբռնումն, նեպի բացասական կողմերի չափազանցումը և նեպի մեկնարանումը՝ իբրև նահանջ առավելագույն:

Այստեղից ել ծագում է մեր տնտեսութեան կապիտալիստական տարրերի դերի չափազանցումը և մեր սոցիալիստական զարգացման (սոցիալիստական արդունաբերութեան, վարկային սիստեմ, կողմերացիա,

պրոլետարիատի իշխանութիւնն հայն) լծակներն դերի նվազեցումը:

Այստեղից ել ծագումն է մեր պետական արդյունաբերութեան սոցիալիստական բնույթի անըմբռնումն և կասկածը Լենինի կոոպերատիվ ծրագրի ուղիղ լինելու մասին:

Այստեղից ել ծագումն է գյուղի շերտավորման ուղեցումը, խուճապը կուլակի հանդեպ, միջակի դերի նվազեցումը, փորձերը ապարդյուն դարձնելու կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, վոր նպատակ ունի ամուր դաշնակցութիւնն ապահովելու միջակի հետ, և ընդհանրապես պատե-պատ ընկելը կուսակցութեան գյուղում վարելիք քաղաքականութեան հարցի մեջ:

Այստեղից ել ծագումն է անըմբռնումն կուսակցութեան այն վիթխարի աշխատանքի, վոր բանվորների ու գյուղացիների միլիոնավոր մասնաներն և գլխաւորում արդյունաբերութեան և գյուղատնտեսութեան շինարարութեան գործի մեջ, կոոպերացիայի և խորհուրդների աշխուժացման մեջ, յերկրի կառավարչութեան մեջ, այն պայքարի մեջ, վոր մղվում է բյուրոկրատիզմի դեմ, մեր պետական ապարատի լավացման և վերաշինման համար,— աշխատանք, վոր նշումն է զարգացման նոր շրջան և առանց վորի չի կարելի յերեակայել վորեն սոցիալիստական շինարարութիւնն:

Այստեղից ել ծագումն է անհուսալիութիւնն ու զլիակորուսութիւնն մեր շինարարութեան զգալիութեաների առաջ, կասկածը մեր յերկրի ինդրուստրիացման հնարավորութեան հանդեպ, հոռետես շաղակերատութիւնը կուսակցութեան վերասերման մասին և այլն:

Նրանց մոտ, բուրժուաների մոտ, ամեն բան առավել կամ պակաս լավ է. մեզ մոտ, պրոլետարներին մոտ, առավել կամ պակաս վատ է. յեթե Արեւմուտքից հեղափոխութիւնը չհասնի՝ կորած է մեր բանը, — այսպիսին է նոր ոպպոզիցիայի ընդհանուր տոնը, վոր, ըստ իս, լիկվիդատորական տոնն է, բայց ոպպոզիցիայի կողմից (հավանորեն զվարճութեան համար) իբր «Խնտերնացիոնալիզմ» է հրամցվում:

Նեպը կապիտալիզմն է, ասում է ոպպոզիցիան: Նեպը առավելապես նահանջն է, ասում է ընկ. Զինովկը: Այս բոլորը, իհարկե, ուղիղ չէ: Իսկապես նեպը կուսակցութեան քաղաքականութիւնն է, վոր թույլատրում է սոցիալիստական և կապիտալիստական տարբերութիւններ, աշն հաշվենկատառումով, թե սոցիալիստական տարբերը պիտի հաղթանակեն կապիտալիստական տարբերին: Իսկապես նեպը սկսել է միայն նահանջով, բայց այն հաշվենկատառումով, վոր նահանջի ընթացքում պետք է վերախմբավորել ուլտերը և հարձակման անցնել Իսկապես քանի տարի յե հա, վոր մենք հարձակվում ենք, և հարձակվում ենք հաջողութեամբ, զարգացնելով մեր ինդրուստրիան, զարգացնելով խորհրդային առևտուրը, նեպը գցելով մասնավոր կապիտալը:

Բայց ինչո՞ւն է այն թեզիսի իմաստը, թե նեպը կապիտալիզմն է, նեպը նահանջն է առավելապես: Ինչից է մեկնում այդ թեզիսը:

Այդ մեկնումն է այն անճիշտ յենթադրութիւնից, թե մեզ մոտ կապիտալիզմի պարզ վերականգնումն է տեղի ունենում, կապիտալիզմի պարզ «դարձ»: Միայն այդ պարզ յենթադրութեամբ կարելի յե բացատրել:

ոպպոզիցիայի կասկածները մեր արդյունաբերութեան սոցիալիստական բնույթի մասին: Միայն այդ յենթադրութեամբ կարելի յե բացատրել ոպպոզիցիայի աճապարանքը, վորով ոպպոզիցիան կառչեց գյուղացութեան շերտավորման անճիշտ թվերին: Միայն այդ յենթադրութեամբ կարելի ե բացատրել ոպպոզիցիայի հատուկ մոռացութիւնը այս մասին, վոր միջակն ե մեզ մոտ հողագործութեան կենդրոնական դեմքը: Միայն այդ յենթադրութեամբ կարելի յե բացատրել միջակի տեսակարար կշռի թերագնահատումը և կասկածը Լենինի կոռպերատիվ ծրագրի նկատմամբ: Միայն այդ յենթադրութեամբ կարելի յե «հիմնավորել» նոր ոպպոզիցիայի թերահավատութիւնը գյուղի զարգացման նոր ուղիի, գյուղի սոցիալիստական շինարարութեան մեջ գրավելու ուղիի նկատմամբ:

Իսկապես մեզ մոտ կապիտալիզմի վերականգման միակողմանի պրոցես չե, վոր տեղի յե ունենում, այլ յերկկողմանի պրոցես՝ կապիտալիզմի զարգացման և սոցիալիզմի զարգացման, սոցիալիստական տարրերի այդպիսի ներհակ պրոցես կապիտալիստական տարրերի դեմ, կապիտալիստական տարրերի հաղթահարելու պրոցես սոցիալիստական տարրերի կողմից: Սա հավասարապես անվիճելի յե թե քաղաքի համար, ուր սոցիալիզմի քաղան ե հանդիսանում պետական արդյունաբերութիւնը, և թե գյուղի համար, ուր սոցիալիստական զարգացման հիմնական կառչոցն ե հանդիսանում մասսայական կոռպերացիան, վոր գոյվում ե սոցիալիստական արդյունաբերութեան հետ:

Կապիտալիզմի պարզ վերականգնումն անհնարին ե գեթ այն պատճառով, վոր մեր իշխանութիւնը պ-

րոլետարական ե, խոշոր արդյունաբերութիւնը պրոլետարիատի ձեռքին ե գտնվում, տրանսպորտն ու վարկը պրոլետարական պետութեան կարգադրութեան ներքո յեն:

Շերտավորումը չի կարող առաջվա չափերն ընդունել, միջակը գյուղացութեան հիմնական մասսան ե մնում, իսկ կուլակը չի կարող առաջվա ուշոն ունենալ գեթ այն պատճառով, վոր հողը մեզ մոտ ազգայնացած ե, այն հանված ե շրջանառութիւնից, իսկ մեր առևտուրը, վարկային, հարկային և կոռպերատիվ քաղաքականութիւնն ուղղված են այն բանին, վորպեսզի սահմանափակեն կուլակութեան շահագործական ձգտումները, բարձրացնեն գյուղացութեան ամենալայն մասսաների բարեկեցութիւնը և գյուղում հավասարեցնեն ծայրահեղութիւնները: Յես արդեն չեմ խոսում այն մասին, վոր կուլակութեան դեմ մեր պայքարը այժմ գնում ե վոչ միայն հին գծով, այլև նոր գծով, վոր ընդդէմ կուլակի պրոլետարիատի և չքավորութեան դաշնակցութեան ամրացումն ե գյուղացութեան միջակ մասսաների հետ: Այն փաստը, վոր նոր ոպպոզիցիան չի ըմբռնում կուլակութեան դեմ այդ յերկրորդ գծով վարելիք պայքարի իմաստն ու նշանակութիւնը, այդ փաստն ավելորդ անգամ ապացուցում ե, վոր ոպպոզիցիան շեղվում ե դեպի գյուղի զարգացման հին ուղին, նրա կապիտալիստական զարգացման ուղին, յերբ կուլակն ու չքավորը կտրվում եյին գյուղի հիմնական ուշոն, իսկ միջակը «անգիտացվում եր:

Կոռպերացիան պետական կապիտալիզմի մի այլ տեսակն ե, ասում ե ոպպոզիցիան, վկայութեան կան-

չելով Լենինի «Պարենհարկը», վորի պատճառով ելնա չի հավատում, թե կոոպերացիան իբրև սոցիալիստական զարգացման հիմնական կառուց կարելի չե ողտագործել: Ուպուդիցիան այստեղ ել ե կոպտագուշխսըխալ թուլատրում: Կոոպերացիայի նման մեկնաբանությունը հերիք ու բավարար եր 1921 թվին, յերբ գրվել եր «Պարենհարկը», յերբ մեզ մոտ զարգացած սոցիալիստական արդյունաբերություն չկար, յերբ Լենինը մեր տնտեսության հիմնական հնարավոր ձեւ պետկապիտալիզմն եր յենթադրում, իսկ կոոպերացիան քննում եր պետկապիտալիզմի հետ զուգակցած: Բայց այդ մեկնաբանությունը այժմ արդեն հերիք չե և գերազանցված ե պատմության կողմից, վորովհետև այդ պահից ի վեր փոխվել են ժամանակները. սոցիալիստական արդյունաբերությունը մեզ մոտ զարգացավ, պետկապիտալիզմը չպատվաստվեց այն չափով, խորքան այդ ցանկալի յեր, իսկ կոոպերացիան, վոր այժմ ընդգրկում ե տասնյակ միլիոն անդամներից ալեւի՝ սկսել ե զողվել սոցիալիստական ինդուստրիայի հետ:

Այլ կերպ ինչպե՞ս բացատրել այն փաստը, վոր «Պարենհարկից» յերկու տարի անց, 1923 թվականին, Լենինը սկսեց կոոպերացիային նայել այլ աչքով, համարելով, թե «կոոպերացիան մեր պայմաններում իսպառ մի զուլխ կատարելապես զուգադիպում ե սոցիալիզմին» (տես հ. 18, մ. 5, եջ 144):

Այլ կերպ ինչպե՞ս բացատրել, քան նրանով, վոր այդ յերկու տարվա ընթացքում սոցիալիստական արդյունաբերությունն արդեն հաջողել ել աճել, իսկ կապիտալիզմը պահանջված չափով չեր պատվաստվել, վորի պատճառով Լենինը սկսել եր կոոպերացիան քննել

վոչ թե պետկապիտալիզմի զուգակցությամբ, այլ սոցիալիստական արդյունաբերության զուգակցությամբ: Փոխվել ելին կոոպերացիայի զարգացման պայմանները: Պետք եր փոխվեր և մոտեցումը կոոպերացիայի հարցին:

Ահա, որինակ, մի նշանավոր կտոր Լենինի «Կոպերացիայի մասին» (1923 թ.) բրոշյուրից, վոր լույս ե սփռում այդ հարցի վրա.

«Պետական կապիտալիզմի պայմանում*) կոպերատիվ ձեռնարկությունները զանազանվում են պետական կապիտալիստականից նախ և առաջ իբրև մասնավոր ձեռնարկություններ և ապա իբրև կոլեկտիվ: Մեր գոյություն ունեցող հասարակարգում*) կոոպերատիվ ձեռնարկությունները զանազանվում են մասնավոր-կապիտալիստականից իբրև կոլեկտիվ ձեռնարկություններ, բայց չեն արբերվում*) սոցիալիստական ձեռնարկություններից, յեթե նրանք հիմնված են պետության, այսինքն բանվոր դասակարգին պատկանող հողի, արտադրության միջոցների վրա (տես հ. 18-րդ, մ. 2, եջ 143-144):

Այս փոքր ցիտատում լուծված են յերկու խոշոր հարց: Առաջին՝ այն հարցը, վոր «մեր գոյություն ունեցող հասարակարգը» պետկապիտալիզմ չե: Յերկրորդ՝ այն հարցը, վոր կոոպերատիվ ձեռնարկությունները՝ վերցրած «մեր հասարակարգի զուգակցությամբ» «չեն զանազանվում» սոցիալիստական ձեռնարկություններից:

Յես կարծում եմ, վոր դժվար ե ալելի պարզ արտահայտել:

*) Ընդգծումն իմն ե: Ի. ՍՏ.

Ահա մի կտոր ևս Լենինի այդ նույն բրոշյուրից՝ «Կոոպերացիայի պարզ աճումը մեզ համար նույնական է (վերը ցուցադրված «փոքրիկ» բացառությամբ) սոցիալիզմի աճման հետ, և սրա հետ միասին մենք ստիպված ենք ճանաչել մեր վողջ հայեցակետի արմատական փոփոխումը սոցիալիզմի նկատմամբ» (նույն տեղ)։

Ակնհերե է, վոր «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրում մենք գործ ունենք կոոպերացիայի նոր գրանահատման հետ, ինչ վոր չի ուղղում ճանաչել նոր ոպպողիցիան և ինչ վոր նա ջանասիրությամբ՝ հակառակ փաստերին, հակառակ ակներև ճշմարտության, հակառակ Լենինի դմին՝ լուծյան է մատնում։

Մի բան է կոոպերացիան, վերցրած պետկապիտալիզմի գուգակցությամբ, և այլ բան է կոոպերացիան, վերցրած սոցիալիստական արդյունաբերության գուգակցությամբ։

Սրանից սակայն չի կարելի այն յեզրակացությունը հանել, թե «Պարենհարկի» և «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրի միջև անդունդ է ընկած։ Դա, իհարկե, ուղիղ չէ։ Հերիք է, որինակ, վկայության կանչել «Պարենհարկից» հետևյալ կտորը, վորպեսզի կոոպերացիայի գնահատման խնդրում կարելի լինի իսկույն հյեթ նշմարել այն անխզելի կապը, վոր կա «Պարենհարկի» և «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրի միջև։ Ահա դա.

«Կոնցեսիաներից սոցիալիզմին անցնելը խոշոր արդյունաբերության մի ձևից խոշոր արդյունաբերության մյուս ձևից անցնելն է։ Մանր տնտեսատերերի կոոպերացիայից սոցիալիզմին.

անցնելը դա մանր արդյունաբերությունից խոշորին անցնելն է, այսինքն առավել բարդ անցում, բայց դրա փոխարեն, աջողության դեպքում ընդունակ ընդգրկելու բնակչության առավել լայն մասաններ, ընդունակ արմատախիլ 'անելու առավել խոր և առավել կենսունակ արմատները հին, մինչ-սոցիալիստական», անգամ մինչ-կապիտալիստական հարաբերությունների, վորոնք առավել համառ են ամեն-մի «նորության» դիմադրելու իմաստով» (հ. 18-րդ, մ, հջ 220)։

Այս ցիտատից յերևում է, թե Լենինը դեռ «Պարենհարկի» ժամանակ, յերբ մեզ մոտ դեռ զարգացած սոցիալիստական ինդուստրիա չկար, հնարավոր եր համարում, վոր կոոպերացիան հաջողության դեպքում կարող է պայքարի հզոր միջոց դառնալ «մինչ-սոցիալիստական», ուրեմն և կապիտալիստական հարաբերությունների դեմ։ Յես կարծում եմ, վոր հետագայում այս յիտքն է մեկնակետ դարձնլ նրա «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրի համար։

Բայց ի՞նչ է բղխում այս բոլորից։

Իսկ այստեղից բխում է, վոր նոր ոպպողիցիան կոոպերացիայի հարցին մոտենում է վոչ-մարքսիստորեն, այլ բնագանցորեն։ Նա կոոպերացիան քննում է վոչ իբրև պատմական յերևույթ, վերցրած ուրիշ յերևույթների գուգակցությամբ, ասենք, պետկապիտալիզմի (1921 թ.) կամ սոցիալիստական արդյունաբերության (1923 թ.) գուգակցությամբ, այլ իբրև մըշտական է մեկ ընդմիշտ տված մի բան, իբրև «իրն ինքնին»։

*) Ընդգծումներն ամենուրեք իմն են։ Ի. Ստ.

Լենինիզմի խնդիրների շուրջը. 5

Այստեղից եւ ուղղորդիցիայի սխալը կոտակերացիայի հարցում, այստեղից նրա թերահավատութիւնը դեպի գյուղի սոցիալիստական զարգացումը կոտակերացիայի միջոցով, այստեղից ուղղորդիցիայի դարձը հին ուղին, գյուղի կապիտալիստական զարգացման ուղին:

Այսպիսին եւ ընդհանուր առմամբ նոր ուղղորդիցիայի դիրքը սոցիալիստական շինարարութեան գործնական խնդիրներում:

Յեզրակացութիւնը մեկ է—ուղղորդիցիայի գիծը, վոր չափով նա գիծ ունի, ուղղորդիցիայի յիմքումնենքն ու տատանումները, նրա թերահավատութիւնն ու գլխակորուսութիւնը դժվարութիւնների հանդեպ—տանում են դեպի անձնատրութիւն մեր տնտեսութեան կապիտալիստական տարրերի առաջ: Վորովհետեւ յեթե նեպը առավելապես նահանջե, յեթե պետութեան սոցիալիստական արդունաբերութեան բնույթը կասկածի յե յենթարկվում, յեթե կուլակը համարյա թե հզորագոր ե, նվազ հույս կա կոտակերացիայի վրա, միջակի դիրք պրոգրեսիվորեն ընկնում ե, գյուղի զարգացման նոր ուղին կասկածելի յե, կուսակցութիւնը համարյա թե վերասերվում ե, իսկ Արեւմուտքի հեղափոխութիւնը դեռ այնքան մոտ չե,— ապա այս բոլորից հետո ել ի՞նչ ե մնում ուղղորդիցիայի զինապահեստում, ի՞նչի վրա յե նա հույս դնում մեր տնտեսութեան կապիտալիստական տարրերի դեմ պայքար մղելու գործում: Խոմ չի կարելի կովի գնալ միմիայն «Դարաշրջանի փիլիսոփայութիւնն» ունենալով:

Պարզ ե, վոր նախանձելի չե նոր ուղղորդիցիայի զինապահեստը, յեթե ընդհանրապես կարելին յե այն զինապահեստ անվանել: Պայքարի համար չե այդ զինապահեստը: Յեվս առավել հաղթութեան համար:

Պարզ ե, վոր նման զինապահեստով կուսակցութիւնը «մեկ-յերկու» ե կըխորտակեր իրան,— յեթե նա կովի նետվեր, նա ստիպված կըլիներ պարզապես անձնատուր լինել մեր տնտեսութեան կապիտալիստական տարրերին:

Այս պատճառով կուսակցութեան 14-րդ համագումարը կատարելապես ուղիղ ե վարվել, վորոշելով թե «կուսակցական հերթական անելիքն ե պայքար մղել սոցիալիստական շինարարութեան հաղթութեան համար Խ. Ս. Հ. Մ. մեջ». թե այդ անելիքի լուծման անհրաժեշտ պայմաններից մեկն ե, վոր «պայքար մղվի մեր յերկրի սոցիալիստական շինարարութեան նկատմամբ տաճած թերահավատութեան դեմ ե այն փորձերի դեմ, վոր մեր ձեռնարկութիւնները, վորոնք «հաջորդական սոցիալիստական տիպի» (Լենին) ձեռնարկութիւններ են հանդիսանում, դիտում ե իբրեւ պետական-կապիտալիստական ձեռնարկութիւններ». թե «նման զաղափարական հոսանքները, անհնարին դարձնելով մասսաների դիտակից վերաբերմունքը դեպի սոցիալիզմի շինարարութիւնն ընդհանրապես ե սոցիալիստական արդունաբերութիւնը մասնավորապես, ընդունակ են միայն կասեցնել տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերի աճումը ե հիշեցնել մասնատարակչական աշխատանք զարգացնել հաղթահարելու Լենինի դմի այդ աղավաղումները» (տես Համ. Կ. Կ. Կ. Կ. հաշվետվութեան առիթով ընդունված բանաձևը):

Համ. ԿԿ 14-րդ համագումարի պատմական նշա-

4084

նակութիւնը նրա մեջ է, Վոր նա կարողացաւ մինչ
արմատները մերկացնել նոր ոպպոզիցիայի սխալները,
դեն նետեց նրա թերհավատութիւնն ու հեծկտոցը,
պարզ ու հստակ նշեց սոցիալիզմի համար մղվող պայ-
քարի հետագա ուղին, ավազ կուսակցութեանը հաղ-
թանակի հեռանկար և դրանով իսկ զինեց պրոլետա-
րիատին անխորտակելի հավատով դեպի սոցիալիստա-
կան շինարարութեան հաղթանակը:

1926 թ. Հունվարի 25-ին

<< Ազգային գրադարան

NL0178624

